

Indholdsfortegnelse

Resumé	3
Introduktion	4
Relevans	5
Afgrænsning	6
Problemformulering	6
Antagelser	6
Metode	7
Metodiske overvejelser	7
Datasættene	7
ISSP 2009 – Social Ulighed	7
Arbejde og tilbagetrækning	8
Videnskabsteori	9
Hvorfor er videnskabsteori vigtig?	9
Introduktion	9
Idealisme vs. realisme	9
Kritisk realisme	11
Det transitive og intransitive	11
De tre domæner	12
Kausalitetsforståelsen	12
Niveaudeling	13
Capability approach	13
Introduktion	13
Teori	14
Fattigdom	17
Kulturforskel og ideologi	17
Definitionen af fattigdom	18
Absolut og relativ fattigdom	19
Absolut fattigdom	19
Svagheder og styrker ved Rowntree's teori	20
Relativ fattigdom	21
Menneskelige behov	22
Svagheder og styrker ved Townsend's teori	22
Konklusion af absolut og relativ fattigdom i Dansk kontekst	23

Spicker og fattigdom	25
Capability fattigdom	26
Capabilities og functionings	28
Quality of life	29
Fattigdom og fattigdomsmål	29
Fattigdoms alternativ	32
Omstændighedsbaseret fattigdom	34
Introduktion	35
Fysiske omstændigheder	35
Sociale omstændigheder	36
Samfundsmæssige omstændigheder	36
Livsfrihed	38
Styrker og svagheder ved omstændighedsbaseret fattigdom	38
Surveydata i forbindelse med min fattigdomsmodel	39
Case: Kontanthjælpsreformen	42
Introduktion	42
Kontanthjælpsreformen	43
Kontanthjælpsmodtagere og de fysiske omstændigheder	44
Kontanthjælpsmodtagere og de sociale omstændigheder	49
Kontanthjælpsmodtagere og de samfundsmæssige omstændigheder	50
Opsummering	51
Analyse	54
Introduktion	54
Kort om den statistiske analyse	55
Statistisk analyse af kontanthjælpsmodtagernes forhold	56
Fysiske omstændigheder	56
Sociale omstændigheder	66
Samfundsmæssige omstændigheder	74
Analyse af resultaterne	83
Analyse af teorien	85
Styrker og svagheder	86
Konklusion	87
Refleksioner	88
Appendiks	90
Bibliografi	95

Resumé

In the course of my project, I found some surprising results in the analysis of poverty; it seems that the Danish people on welfare are under a lot of economic pressure. Most of the people on welfare seem to have troubles with covering their expenses, in regards to both current expenses like rent, food, water, heat and medical supplies, but also in regards to incidental expenses. These problems seem to be affecting the older recipients of welfare far worse than the younger recipients of welfare. I assumed that the economic inequality between younger and older recipients of welfare was because the older recipients had a lot more responsibilities, like nurturing children. However I could not find any evidence to support the hypothesis: the increased expenses in regards to nurturing children had no effect on the recipient's economic situation. I had to assume that the welfare recipients with children were sufficiently economically compensated for the increases in expenditures. It was only possible to find one correlation between economies and having children, it seemed that recipients with children were a lot more positive, when evaluating their economic position in regards to that of their peers. This particular correlation, contradicted all the other correlations involving recipients and whether or not they have children. But the question seemed to be quite fuzzy, the question itself didn't ask how the recipients are doing (as with the other questions), but how they think they are doing compared to other Danes around the same age.

It was not possible to find any correlations between the recipients' economic situation and their social interaction. I found two possible explanations to this phenomenon, either there is no correlation between the recipients' economic situation and their social lives or the questionnaires are insufficient in regards to deeper analysis of the relationship between the recipients' economy and their social lives.

I did however find a correlation between the recipients' economic situation and how they placed themselves in regards to social class and shame. It became clear that, the worse the recipients' economic situation were, the lower they would place themselves in regards to social class. The same was evident in regards to shame; the recipients with a poor economic situation would also feel more ashamed of themselves.

Based on these findings, it was however hard to clearly evaluate whether my theory of poverty had succeeded or failed. I did however come to the conclusion, that there are a lot of considerations to take into account when making a theory of poverty. Especially in regards to methods and philosophies of science, most of the research into poverty has been based on quantitative research. I would argue that a qualitatively based approach would yield more results, especially in context of the Danish welfare recipients.

Introduktion

Dette projekt vil omhandle en diskussion og vurdering af klassiske og nyere fattigdomsbegreber og definitioner. Årsagen til disse klassiske og nyere fattigdomsdefinitioner diskuteres, er som inspiration og værktøj til at skabe en ny fattigdomsdefinition. Der vil ligeledes blive inddraget andre teorier og teoretikere, som supplement til fattigdomsdefinitionerne. Hvilket gøres med det formål at undgå eventuelle problemer, som de tidligere fattigdomsteorier og definitioner har. I forhold til skabelsen af denne nye fattigdomsdefinition, vil jeg så vidt muligt forsøge at skabe en ny definition, som kan bruges i vesten, såvel som i resten af verden. De nuværende fattigdomsbegreber og koncepter, har en større række problemer i forbindelse med applikation i forskellige nationale og samfundsmæssige kontekster. Definitionerne er derfor insufficiante til brug i en vestlig kontekst og en ikke-vestlig kontekst (se side 18-24). Hvilket leder frem til formålet med denne projektrapport, at finde en fattigdomsdefinition, som ikke alene har fokus på det økonomiske, men ligeledes på øvrige indikationer for fattigdom, som det sociale, kulturelle og fysiske. I Danmark er der en opfattelse af, at reel økonomisk fattigdom ikke findes, idet kontanthjælp og de sociale ydelser er relativ høje. Men i forhold til de danske kontanthjælpsmodtagere, er der er signifikante tilfælde af økonomiskfattigdom (se side 43-46). Til at skabe en ny fattigdomsdefinition inddrager jeg Pierre Bourdieu i forbindelse med fattigdom, hvor det primært inspiration i form af hans kapitalbegreber (kulturel, social og økonomisk) der vil blive benyttet (Bourdieu, 1986). Bourdieus kapitalbegreber benyttes i en videreudviklet form, som redskab til at udvikle en ny fattigdomsdefinition. Jeg mener at Bourdieus kapitalbegreber, kan være med til at skabe et mere nuanceret overblik over hvordan fattigdom bør anskues. Kapitalbegreberne vil kunne præcisere fattigdomskonceptet yderligere, idet økonomisk (mangel på basale goder) fattigdom primært tilhører udviklingslandene, og derfor er svært at overføre til en vestlig kontekst (Lister, 2004, pp. 12-36). Men en persons økonomi alene, bør ikke være grundlag for en konstatering om hvorvidt personen er fattig eller ej, i vesten. Uddannelse, viden og sociale netværk betyder væsentlig mere end de gjorde, da de traditionelle fattigdomsbegreber blev udviklet (Järvinen, 2007). Derfor er min antagelse at de traditionelle begreber har mistet meget af deres integritet til at evaluere fattigdom. Min tese strider ligeledes imod den danske fattigdomsgrænse, som blev udviklet af Socialministeriet i 2013. Den blev udviklet, baseret på indkomstmotoden, hvilket betyder at alle personer der har en indkomst under 50 % af medianindkomsten anses som værende fattige. Fattigdomsgrænsen blev effektivt sat til 103.200 kr., hvilket generelt set betyder at alle studerende er fattige, idet hele diskussionen om fattigdom, selv i Danmark, er baseret alene på økonomi (Faurholdt-Löfvall & Junker, 2013). Der bliver ikke taget højde for hvilke muligheder, som eksempelvis studerende og andre personer med/under uddannelse har. Med det sagt vil jeg dog ikke argumentere at studerende ikke er fattige, der findes bare ikke data der behandler studerende adskilt. I forbindelse med fattigdom bliver der ikke taget

højde for den påvirkning uddannelse, sociale kontakter og netværk har i forhold til fattigdom. Det er lige præcis dette område jeg ønsker at udvikle, der er brug for en anskuelse af fattigdom, som undersøger individets muligheder, frem for individets begrænsninger. Derfor har jeg valgt at inddrage capability approach, idet denne anskuelse om at benytte muligheder frem for indkomst, deles af *capability approach* forskerne Amartya Sen og Martha Nussbaum. Det betyder at hovedfokus i projektet vil være at skabe en fattigdomsdefinition der tager højde for individets muligheder frem for dets begrænsninger. Derfor vil det være interessant, at inddrage capability approach, sammen med Bourdieu. Men at koble Bourdieu's kapitalbegreber til capability approach medfører en række teoretiske udfordringer, idet *capability approach* har fokus på individernes muligheder for at opnå *functionings*. Hvorimod Bourdieu taler om kapital som noget mere statisk, altså noget individet besidder eller ej. Bourdieu har selvfølgelig mere dybde end blot den "objektive" besiddelse af kapital, men de dybere niveauer og tanker kommer ikke til at indgå i fattigdomsdefinitionen (Lister, 2004, pp. 15-20) (Bourdieu, 1986).

Relevans

Jeg berørte kort årsagen til at jeg mener at min problemstilling har relevans, jeg syntes som sagt at der er mangel på en mere substantiel definition af fattigdom. Som jeg vil komme ind på senere, så er der problemer forbundet med at bruge eksisterende fattigdoms definitioner, enten i vesten eller i mindre rige samfund og nationer. Townsends definition af fattigdom, er baseret på en intra-national måling, hvor man er fattig, hvis man ikke er i stand til at opnå de samme ressourcer som dem der er mest normale i et givent samfund (Lister, 2004). Dette kan tolkes, som værende opnåelse af en ressource-median, men problemet opstår når samme definition benyttes i Sydamerika, Afrika og store dele af Asien. Hvis ressource-medianen i det givne samfund er under/lige med hvad der er krævet for overlevelse, så begynder definitionen at ligne den som Benjamin Seebohm Rowntree foreslog. Og modsat, benytter man Rowntrees definition af fattigdom i de rigere samfund og nationalstater, så er fattigdom nærmest ikke eksisterende, særligt i Norden (Townsend, 1992) (Lister, 2004).

Der er ligeledes yderligere problemer forbundet med at have definitioner som kun er gældende for specifikke samfund (vesten eller ulande). Idet der indirekte opstår en form for rangordning af mennesker, i ulandene taler man om fattigdom i forhold til overlevelse, og i vesten taler man om livskvalitet (Quality of Life) og en værdig tilværelse (Allardt, 1993). Hvilket er årsagen til at jeg ønsker at lave en definition, som baseres på muligheder frem for begrænsninger, hvor det vil være klart at mange borgere i Kenya ikke har de muligheder, som en ikke fattig vil have.

Afgrænsning

Det kan være interessant i forhold til fattigdom, ligeledes at undersøge marginalisering, men i dette projekt er de psykologiske, sociale og økonomiske konsekvenser ved arbejdsløshed og fattigdom begrænset interessante. Arbejdsmarkedet er ligeledes et emne der forsøges undgået, idet projektet ellers risikerer at strække udover for mange emner der ikke direkte er korrelerede. I forhold til Bourdieu, er det kun hans kapitalbegreber der er interessante. Disse kræver muligvis en kontekstuel forandring, idet begreberne i Dansk kontekst er meget forskelligt fra Fransk kontekst, hvilket er konteksten Bourdieu skriver i. I forhold til fattigdom, diskuteres både koncepter, definition og målbare definitioner. Herunder ligeledes forskellen imellem disse. Capability approach inddrages i forhold til diskussionen, som et alternativ til de mere klassiske fattigdoms begreber. Bourdieu forsøges koblet til capability approach, men der tages dog en række forbehold, idet disse to teorier er forskellige i deres anskuelse af individet. Grunden til capability approach vælges, er at den beskæftiger sig med individernes *reelle muligheder*, hvilket er ønskværdigt i forhold til at afgrænse fattigdom og definere hvilke folk der er fattige. Capability approach bliver yderligere beskrevet i afsnittet der behandler *capability approach* (Lister, 2004).

Problemformulering

Hvorledes er det muligt at skabe en fattigdoms definition baseret på muligheder, og hvilke problematikker opstår ved at fokusere på muligheder frem for indkomst?

Antagelser

De fysiske omstændigheder har middel betydning for oplevelsen af fattigdom i Danmark.

De samfundsmæssige omstændigheder har høj betydning for oplevelsen af fattigdom i Danmark.

De sociale omstændigheder har høj betydning for oplevelsen af fattigdom i Danmark

Metode

Metodiske overvejelser

Jeg har i forbindelse med dette projekt gjort mig en hel del overvejelse i forbindelse med metoden, idet jeg ikke kunne finde en bog, der behandler metode i mere teoretiske projekter. Selve projektet er primært teoretisk, hvor argumenterne bygger på teori og data. Jeg vil forsøge at underbygge min teori med kvantitativ data, for at se om det rent faktisk forholder sig sådan som teorien foreskriver. Det kan dog ligeledes være muligt at det ikke forholder sig som jeg beskriver i min teori. Den primære årsag til jeg har valgt at skrive et teoretisk projekt, er at jeg finder de nuværende fattigdomsbegreber begrænsende og til tider, utilstrækkelige. Mit fokus i projektet bliver dog mere generelt end det meste af forskningen inden for fattigdom. I forbindelse med kvantitative data, ønsker jeg at benytte et datasæt, som bearbejder fattigdom i forhold til danske kontanthjælpsmodtagere, hvilket vil gøre projektet mere reelt i forhold til en diskussion af fattigdom i Danmark. Dog tages der forbehold for at den danske, og generelt, den nordiske kontekst er unik, på grund af den særlige opbygning af de nordiske velfærdsstater.

Fremgangsmåden i projektet, tager udgangspunkt i *de tre domæne* som findes i kritisk realisme. Det betyder at fokus vil være, at finde og forklare de underliggende tendenser og mekanismer, som er årsagen til fattigdom (se side 11-13). For at komme frem til disse underliggende tendenser, gennemgår jeg de vigtigste debatter og publikationer i fattigdomsforskningen. Derudfra vil jeg forsøge at skabe en fattigdomsteori som indeholder de vigtigste elementer fra de gennemgåede teorier, som forhåbentlig burde skabe en teori, som kan bruges i vesten såvel som i tredjeverdenslandene. Efter teorien er færdiggjort, vil jeg forsøge at teste den imod et datasæt, som behandler fattigdom i Danmark for folk på kontanthjælp. Selve testen vil også være fundamentet for analysen, hvor min fattigdomsteori vil blive undersøgt nærmere, for at finde ud af hvorvidt den er brugbar eller om der er problemer, som ødelægger selve reliabiliteten eller validiteten.

Datasættene

Jeg benytter i forbindelse med projektet to datasæt, det ene er ISSP 2009 – Sociale Ulighed (udarbejdet af en række forskere fra forskellige danske universiteter, koordineret på Aalborg Universitet) og det andet er Arbejde og tilbagetrækning fra 2006 (udarbejdet af Socialforskningsinstituttet).

ISSP 2009 – Social Ulighed

ISSP undersøgelsen er fra 2009, den er udarbejdet med fokus på social ulighed. Det er datasæt bruges til den præliminære undersøgelse af den brede danske befolkning, der er ikke filtreret for befolkningsgrupper. Datasættet er ligeledes det nyeste og giver derfor et nuanceret billede af den danske befolkning.

Spørgeskemaet har 1518 respondenter som er fordelt relativt lige i forhold til køn. Der er lidt flere kvinder (53 %) end mænd (47 %) i spørgeskemaet **(se appendiks, figur 15)**. Når indkomstforhold undersøges, er der ligeledes tale om en meget lige fordeling, medianen er 300.000-399.999 kr. (20,7 %), 89 % af respondenterne tjener imellem 0 – 499.999 kr. Kategorierne imellem 0 – 499.999 kr. udgør hver især imellem 10-12 %. Kategorierne over 499.999 kr. udgør hver især under 10 % af svarprocenterne **(se appendiks, figur 16)**. Kigger man på respondenternes vurdering af hvilken socialklasse de tilhører, så er det ligeledes ret lige fordelt. Størstedelen af respondenterne føler at de tilhører middelklassen (51,7 %), der er dog ligeledes en stor andel der føler de tilhører arbejdsklassen (17,5 %), den højere arbejdsklasse (14 %) og den højere middelklasse (14,2 %). Det er de færreste der føler at de tilhører underklassen (2,1 %) eller overklassen (0,5 %). Denne fordeling virker også relativ repræsentativ, jeg ville dog have forventet en større svarprocent i middelklasse kategorien **(se appendiks, figur 17)**. Respondenternes uddannelsesniveau virker også ret repræsentativt, hele 40,3 % af respondenterne har en gymnasium/hf/hhx eller htx uddannelse, 25 % af respondenterne har en 10. classes eksamen, 12,4 % har en 9. classes eksamen, 5,1 % har en 8. classes eksamen, 13,6 % har en 7. classes eksamen og 3,5 % har en anden eksamen **(se appendiks, figur 18)**.

Med ovenstående taget i betragtning, så virker datasættet forholdsvis repræsentativt, dog er fordelingen af socialklasse lidt mærkværdig. I forhold til socialklasse så er der langt flere respondenter end forventet, der har svaret at de tilhører den højere arbejdsklasse, arbejdsklassen eller underklassen.

Arbejde og tilbagetrækning

Dette spørgeskema bruges som den primære kilde til data i forhold til kontanthjælpsmodtagerne, som undersøges som case igennem den fattigdomsdefinition jeg har udviklet.

Der er ikke særlig voldsomt mange baggrundsvARIABLE, som kan benyttes til at etablere hvorvidt dette datasæt er repræsentativt eller ej. Der er uddannelse og alder som kan benyttes, køn er desværre ikke at finde i datasættet. I forhold til uddannelse, så har 25,8 % af respondenterne gennemført en 7. klasse eller lavere skolegang. Der er 14 % der har gennemført 9. classes eksamen, 15 % har gennemført en 10. classes eksamen. Af de resterende, så har 39,6 % gennemført en realeksamen, gymnasieeksamen eller en højere teknisk/handelseksamen **(se appendiks, figur 19)**. Sammenlignet med den ovenstående, så er tallene ret ens, dog er der flere kategorier i dette datasæt end i ISSP-undersøgelsen. Det vides ikke hvordan kønsfordelingen er, eller hvordan indkomstgrupperingerne ser ud. I forhold til alders fordeling, er der tale om en ret repræsentativ fordeling, 18,4 % af respondenterne er imellem 19 og 28 år, 25,9 % af respondenterne er imellem 29 og 38 år, 31,3 % af respondenterne er imellem 39 og 48 år, 18,8 % af respondenterne er imellem 49 og 58 år, 5,6 % af respondenterne er over 59 år **(se appendiks, figur 21)**.

Spørgeskemaet virker repræsentativt, set ud fra aldersfordelingen og uddannelsesniveauet. Det er dog mærkværdigt at alder ikke er at finde i spørgeskemaet.

Videnskabsteori

Hvorfor er videnskabsteori vigtig?

Videnskabsteori er vigtigt af en markant og relativt simpel årsag, det adskiller videnskab fra ikke-videnskab. Der er trods alt stor forskel på forskning og journalistik, ikke nødvendigvis på grund af indholdet eller den research der er lavet, men primært på grund af den ramme videnskabsteori skaber for videnskabelig praksis. Adaptionen af videnskabsteori betyder at forskeren er nødt til at tage stilling til hvorfor han benytter en metode, hvad det betyder for de data han forsøger at indsamle og endda hvordan "verden" bør anskues. I det kommende vil jeg komme ind på hvordan "verden" kan anskues, og uddybe den valgte videnskabsteoretiske retning (Olsen & Fuglsang, 2004).

Introduktion

Som videnskabsteoretisk retning har jeg valgt at benytte Kritisk Realisme fra Roy Bhaskar, årsagen til dette valg falder på at kritisk realisme tillægger underliggende strukturer og aktører i samfundet stor vægt. Det passer meget vel til dette projekt, idet politikere, politiske partier, normer i samfundet og de forskellige institutioner har meget påvirkning på fattigdomsdebatten. Hvilket ligeledes påvirker definitionen af fattigdom og hvordan fattigdom bør måles og forstås.

Idealisme vs. realisme

Først og fremmest vil jeg gennemgå den basale debat i videnskabsteorien, nemlig diskussionen om ontologi og epistemologi, hvor fokus vil være skellet imellem *realisterne* og *idealisterne*. Selve diskussionen tager udgangspunkt i spørgsmål om hvorvidt mennesker er uafhængige observatører af den virkelighed vi lever i eller ej. Idealisterne mener i den forbindelse, ikke at virkeligheden er af mennesket, hvilket betyder at formning af virkeligheden er afhængig af menneskers tanker, diskurser, observation og accept af denne. En rendyrket idealistisk tankegang, vil betyde at fattigdom ikke eksisterer, hvis blot mennesker stopper med at diskutere og tænke på det. Det kan dog i visse tilfælde være farligt at vælge den rent idealistiske tankegang, både i forbindelse med det videnskabelige og det praktiske i hverdagen. Bare fordi man ikke accepterer busens eksistens, kan man jo stadig blive kørt ned. Realister derimod er på den helt anden side af debatten, de mener at mennesket er uafhængigt af virkeligheden. Der er dog to forskellige større fraktioner indenfor den realistiske ontologi, *materialisterne* og *begrebsrealisterne*. Materialisterne mener at det eneste der reelt set eksisterer, er vores kroppe og de fysiske omgivelser, så de har en del tilfældes med idealisterne i forbindelse med eksistensen af ikke-fysiske omgivelser. Begrebsrealisterne mener ikke blot at mennesker

og de fysiske omgivelser eksisterer, men ligeledes tanker, idéer og begreber (Buch-Hansen & Nielsen, 2008).

Ser man på debatten imellem realisterne og idealisterne i forhold til epistemologi, så opstår der ligeledes en række kontroverser, hvor kernen af disse kontroverser, er hvorvidt noget reelt set kan være objektiv viden eller ej. Bhaskar illustrerer den realistiske tilgang til epistemologien, ved at bruge et eksempel fra de realistiske empirister. Deres antagelse i forhold til epistemologien, er at virkeligheden er udtømt af det der ikke kan anskues igennem de menneskelige sanser. Hvilket kort sagt betyder, at hvis det ikke kan iagttages igennem sanserne, så eksisterer det ikke. De diskuterer yderligere kausalitet og kontinuitet, hvor kausalitet kan forklares som aktion leder til reaktion. Eksempelvis hvis jeg taber en mønt, så rammer den gulvet og giver lyd fra sig. Derudover skal de være kontinuerlige, således at hver gang jeg taber en mønt, så skal den give lyd fra sig, hvis den ikke gør det, så er der ikke tale om opnåelse af viden, men blot et tilfælde (Buch-Hansen & Nielsen, 2008).

Bhaskar er fuldstændig uenig i denne påstand, til at modbevise deres påstand tager han udgangspunkt i transcendentale argumenter, som er refleksion af hvordan verden reelt må se ud, for at bestemte aktiviteter giver mening og er forståelige. Bhaskar spørger altså til hvilke betingelser der er nødvendige for at bestemte menneskelige aktiviteter kan finde sted. Bhaskar mener at man ved at inddrage de transcendentale argumenter, kan påvise at det empiriske billede af verden ikke er i overensstemmelse med virkeligheden. Til at fremføre sit argument, tager han udgangspunkt i naturvidenskabens primære forskningsmetode, laboratorieeksperimentet. Han starter med at stille spørgsmålet, hvad er det egentlig videnskabsfolk laver når de udfører sådanne eksperimenter? Overordnet set forsøger de at afskærme en del af virkeligheden, således at de kan isolere eksogene faktorer. Idet der vil være forskel at lade en mønt falde fra Rundetårnet og så tage tid på hvor lang tid det tager for den at falde ned til bunden, idet der er eksogene faktorer såsom vindforhold, vejrforhold, forbipasserende og fugtigheden mv. Ved at udføre det samme eksperiment i et laboratorium, er det muligt at få de samme resultater hver gang. Eksemplet giver dog et mere basalt billede af hvad naturvidenskabsfolk reelt set foretager sig. Men selve pointen med eksemplet er, ifølge Bhaskar, at de eksperimenter de naturvidenskabelige forskere udfører, isolerer den selv samme virkelighed, som de har i sinde at applicere deres eksperimenter på. Hvilket betyder at deres eksperimenter ikke stemmer overens med den empiriske virkelighed der findes udenfor deres laboratorium, og derfor ender deres eksperimenter med at være irrationelle, overflødige og meningsløse, såfremt empirismens implicite ontologi accepteres (Buch-Hansen & Nielsen, 2008).

Kritisk realisme

Det transitive og intransitive

I kritisk realisme er der en række grundtræk, først vil jeg gennemgå den kritiske realisme ontologi og epistemologi, som består af to dimensioner; *det transitive* og *det intrasitive*. Den transitive dimension er viden om verden, her er tale om de epistemologiske elementer som benyttes til at fremføre videnskab. Eksempelvis teorier, paradigmer, modeller, begreber, data og analyseteknikker. Bhaskar beskriver disse transitive objekter som videnskabernes råmaterialer. Ideen i den forbindelse er, at allerede frembragt viden er et uvurderligt middel til at skabe ny viden. Derved bygger produktionen af ny viden, på eksisterende videnskab, som må:

"forstås som en vedvarende social aktivitet; og viden som et socialt produkt, som individer må genskabe og omdanne og som individer må trække på og bruge i deres egne kritiske udforskninger" (Buch-Hansen & Nielsen, 2008, p. 22)

Der er altså tale om viden som en dynamisk og kontinuerlig proces i videnskaben. Videnskab skal ses som en menneskelig aktivitet, hvor den videnskabelige proces indgår i komplicerede relationer til menneskelige aktiviteter og relationer i den sociale verden (Buch-Hansen & Nielsen, 2008).

Det intrasitive derimod, er de elementer og objekter som videnskaben har til formål at producere viden om. Disse elementer og objekter, opfattes af Bhaskar som eksisterende uafhængigt af menneskets erfaring. Dermed tilslutter Bhaskar sig den realistiske skole i forhold til den ontologiske dimension.

Selvom de transitive og intrasitive dimensioner hænger sammen, så er elementerne under disse dimensioner stadig dynamiske, hvilket betyder at:

"Transitiv viden og intransitive objekter, anskuelser og væren, tanker og ting, beskrivelser og deres referenter, kan hver især forandre sig uden en tilsvarende forandring [...] i termen på den anden side af skellet mellem den transitive og den intransitive dimension" (Buch-Hansen & Nielsen, 2008, pp. 22-23)

Idet den transitive og den intransitive dimension hænger sammen, betyder at det ikke er muligt at benytte den én af dimensionerne alene. Såfremt man sætter mennesket og sansningen i fokus (den transitive dimension), og antager at alt der ikke kan findes igennem sanser ikke findes, så opstår der en epistemologisk fejlslutning. Men et lignende problem opstår hvis man antager at viden kan reduceres til væren (intransitive objekter), så opstår der nemlig en ontologisk fejlslutning (Buch-Hansen & Nielsen, 2008).

De tre domæner

Kritisk realisme arbejder med tre domæner, som særligt er kendetegnet ved den videnskabsteoretiske retning, her er der tale om: *det empiriske*, *det faktiske* og *det virkelige*. Det empiriske domæne består af vores erfaringer og observationer. Det faktiske domæne består af alle de begivenheder der finder sted, lige meget om disse begivenheder erfares eller ej. Det virkelige domæne er noget der er særligt for kritisk realisme, dette domæne består af ikke-direkte observerbare strukturer og mekanismer, som under visse omstændigheder er med til at skabe begivenheder og fænomener som kan observeres i det faktiske domæne. Den kritiske realisme, skaber derfor en forståelse af virkeligheden, hvor det ikke er muligt igennem erfaring og sansning at afdække alt. Samtidig med at det ikke er muligt at reducere domænerne til hinanden, idet der er en skævvridning imellem hvad der observeres i det empiriske domæne og hvad der reelt set foregår i det faktiske domæne. Man skal trods alt ikke bedømme en bog på dens indpakning (Buch-Hansen & Nielsen, 2008).

Kausalitetsforståelsen

De kritiske realister arbejder med noget de kalder "åbne systemer", hvilket er en særlig kausalitetsforståelse. I det åbne system bliver virkelighedens objekter tilskrevet nogle *kausale potentialer* og *tilbøjeligheder*. Det vil sige at disse objekter opnår en hvis modtagelighed overfor bestemte påvirkninger. Hvilket kan eksemplificeres ved at objektet O, har evnerne E og har dermed ligeledes dets kausale potentialer K. Vand (objekt) har kausale potentialer, hvilket gør det i stand til at slukke ild, på samme måde som mennesker har kausale potentialer som gør os i stand til at løbe, tænke og elske. Der er her altså tale om en *differentieret* virkelighed, hvilket betyder at den indeholder objekter som har meget forskellige kausale potentialer (Buch-Hansen & Nielsen, 2008):

"At et objekt besidder kausale potentialer er imidlertid ikke ensbetydende med, at disse også aktiveres og dermed producerer en begivenhed på det faktiske domæne. Det afhænger helt af de betingelser, der gør sig gældende i en bestemt kontekst." (Buch-Hansen & Nielsen, 2008, pp. 25-26)

Det betyder, at vand ikke nødvendigvis kan aktivere sit kausale potentiale som gør at det kan slukke ild, hvis der eksempelvis er tale om en oliebrand. Og det er heller ikke altid hensigtsmæssigt, hvis der er elektronik i nærheden. Den måde disse strukturerede objekter virker på, kaldes for *mekanismer*, og hvorvidt deres kausale potentiale aktiveres, afhænger af andre objekters mekanismer. Hvilket betyder at der på det virkelige domæne altid vil være mange aktive mekanismer, som kan udløse, blokere eller ændre hinandens konsekvenser. Det skaber dermed et komplekst kontingent forståelse af verden, hvor det aldrig er muligt at determinere en begivenhed på forhånd. Idet de faktiske begivenheder er et meget komplekst resultat af adskillige mekanismers fælles virkning. Der er her altså tale om en radikalt anderledes verdensforståelse i

forhold til de klassiske empirister, som antager at verden kan anskues som et lukket system. Hvor de benytter en meget simpel kausalforklaringsmodel (horisontal kausalitetsforståelse), hvis begivenhed A opstår, så følger begivenhed B. Denne kausalitetsforståelse erstatter de kritiske realister, med en vertikal kausalitetsforståelse, hvor de søger forklaringer på begivenheder i de underliggende mekanismer (Det virkelige domæne). Der er altså her tale om et multikausalt verdensbillede, hvor der sjældent forekommer empiriske regelmæssigheder. Hvilket betyder at der under det kritiske realistiske verdensbillede, er tale om et åbent system hvor lovmæssigheder kun kan forstås som tendenser, hvilket ligeledes betyder at de kan variere og ændre sig, alt afhængigt af kontekst (Buch-Hansen & Nielsen, 2008). Dette eksemplificerer Buch-Hansen (2008) på en meget illustrativ og god måde:

”Som illustrativt eksempel på kritiske realisters forståelse kan vi vende tilbage til tyngdekraften. Denne virker på læsere og bogen i dette øjeblik. Men når det formentlig forhold sig således, at hverken læseren eller bogen netop nu befinder sig i et frit fald mod jorden, er det naturligvis fordi en række andre mekanismer – deriblandt måske dem, som besiddes af stol, bord og gulv – blokerer og modificerer tyngdekraften.” (Buch-Hansen & Nielsen, 2008)

Niveaudeling

De kritiske realister arbejder med en niveaudelt ontologi, hvilket særligt påvirker det virkelige domæne. For at kunne komme frem til resultater om eksempelvis fattigdom, som dette projekt behandler, kræver det at man først undersøger de lavere niveauer. For fattigdom ville det første niveau være de fysiske mekanismer (fysiske omstændigheder), hvorefter der kan være tale om de sociale og kulturelle omstændigheder. Som Buch-Hansen (2008) eksemplificerer det, ville det være svært at forestille sig sociale eller kulturelle mekanismer, i fraværet af biologiske mekanismer. Kort sagt kræver det liv, før der kan være tale om sociale interaktioner og kulturelle baggrunde. Idéen med denne niveaudeling er dog ikke at skabe en reduktionistisk teori, hvori alt kan reduceres til fysiske almengyldige regler. Disse almengyldige regler er blot fundamentet som er nødvendige for at de højere niveauer kan eksistere.

Ideerne bag den kritisk realistiske niveaudeling vil jeg ligeledes benytte i projektet, når jeg forsøger at fremføre min teori om fattigdom, som forhåbentlig kan skabe en bedre forståelse af selve begrebet fattigdom.

Capability approach

Introduktion

I forhold til capability approach, bruges denne ikke i projektet som metode, men derimod som inspiration til et alternativt udgangspunkt til at undersøge fattigdom. Jeg vil kort gennemgå de mere specifikke detaljer

af capability approach, for at vise hvad jeg mener med muligheder og vise hvordan grundlaget for min teori ser ud.

Teori

Capability approach har sine aner i moral filosofi og politisk filosofi, hvor fokus har været velfærd, udvikling og retfærdighed. Capability approach beskrives som værende en normativ ramme for at undersøge en række forskellige problemstillinger (Robeyns, 2011).

Særligt nævnes denne problemstilling:

"[...] (3) the design of policies and proposals about social change in society." (Robeyns, 2011, p. 3)

Denne problemstilling har særlig interesse i dette projekt, da jeg vil undersøge hvordan fattigdom påvirker individernes muligheder. Som udgangspunkt til at skabe en fattigdoms definition der baseres på muligheder frem for indkomst alene (Robeyns, 2011).

Capability approach kendetegnes som en fleksibel måde at analysere samfundet. Det er et analytisk redskab til genstandsfelter der behandler moralfilosofiske spørgsmål i forhold til samfundet. Fattigdom berører uden tvivl de moralfilosofiske spørgsmål, eksempelvis, hvordan bør fattige behandles, hvilke ydelser bør de have adgang til og hvilke problemer har de? Capability approach er ligeledes et opgør med Cohans forsøg på at finde den objektive sandhed igennem videnskaben, virkeligheden er for kompleks til at det er muligt at anskue hele virkeligheden. Det er kun muligt at analysere dele af virkeligheden, hvilket ud fra capability approaches er at belyse individet og dennes muligheder i samfundet. Det særlige med det er som bekendt, at denne ikke hævder at have fundet sandheden, men mere et kritisk moralfilosofisk blik på borgernes rettigheder. Der er altså tale om et supplement til at forstå deres reelle muligheder i det samfund hvori de befinder sig. Der er fokus på individets muligheder i forhold til deres interaktions muligheder i samfundet, overfor andre aktører og strukturer (Robeyns, 2011).

For at uddybe årsagen til brugen af capability approach og sammenkoblingen med fattigdom, kræves en uddybning af selve ideen capability approach hviler på. Der to vigtige begreber, *functionings* og *capabilities*. Functionings er delt op i to kategorier, noget man ville kunne karakterisere som henholdsvis passive elementer (*beings*) og aktive elementer (*doings*) (Robeyns, 2011).

Beings er karaktertræk er for eksempel det faktum, at man som individ er medlem af en bestemt gruppe eller organisation, for eksempel fagforening eller anden social forening. Boligforhold fortæller ligeledes meget om individets status eller individets position i samfundet. For eksempel kan man være ejer, lejer,

andelsejer eller lignende. Beings, handler om bestemte relationer, positioner og/eller på anden vis tilhørsforhold som individet betragter sig selv som en del af (Robeyns, 2011).

Doings derimod er aktive, men mere "kortsigtede" eller spontane aktiviteter som opnås igennem blandt andet de muligheder (capabilities) individet besidder. Doings omhandler derfor impulsive eller refleksive valg af aktiviteter, dette inkluderer blandt andet det faktum, at man har lyst til at rejse og at denne lyst udledes. At løbe diverse forskellige løb og dermed deltagelse i sociale aktiviteter er også en form for doing, det samme, er det at bruge sin stemme ved Folketingsvalg og dermed bruge sin demokratiske ret. Både doings og beings påvirker capabilities, det vil sige omstændighederne og mulighederne spiller stor rolle for hvordan individet vælger at interagere i samfundet (Robeyns, 2011).

Dette leder frem til den egentlige forståelse og konceptualisering af forskellen mellem capabilities og functionings:

Capabilities rummer individets samlede og reelle muligheder både nuværende, men også de potentielle for individet i fremtiden, det vil sige at individet godt kan ane visse fremtidige capabilities. Capabilities påvirkes af både doings og beings, som tages i betragtning i forhold til de samlede muligheder individet besidder reelt (Robeyns, 2011).

Functionings omhandler derimod de fysiske og psykologiske funktionelle aspekter som for eksempel individets velbefindende, er man sulten? Er man nervøs for at miste sit arbejde? Har man lyst til at tage et ekstra job for at sikre at familien ikke sultet versus det faktum at kunne bruge mere tid sammen med dem (Robeyns, 2011).

Eftersom functionings afspejler de intersubjektive elementer, kan individet sagtens besidde capabilities, men ikke udnytte disse på grund af functionings og dermed er en persons reelle muligheder tæt forbundet med functionings og vise versa (Robeyns, 2011). For at konceptualisere begreberne, vælger jeg at illustrere brugen af capabilities i forhold til functions:

Hvis en person har sparet op til en ferie til Kina, personen er hverken syg eller påvirket af andre negative/positive functionings, som gør at personen ikke fysisk har mulighed for at rejse. Så betyder det ikke nødvendigvis at personen reelt set kan rejse til Kina. Der kan eksempelvis være forpligtelser (functionings) der påvirker personens effektive frihed til at rejse til Kina. Eller besidder individet reelt mulighederne til at rejse Kina (sprogkundskaber, kulturforståelse mv.) (Robeyns, 2011).

Muligheder har stor interesse for projektets udformning, idet jeg ønsker at benytte en approach hvor økonomi har en central rolle, men ikke er det eneste af værdi i forbindelse med fattigdom. I den forbindelse

ønsker jeg at undersøge hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne kan betragtes som værende fattige eller ej. Jeg vil så vidt muligt inddrage den forholdsvis nye kontanthjælpsreform og vurdere hvilke konsekvenser denne har for danske kontanthjælpsmodtageres muligheder for at leve livet på deres egne vilkår. Eller hvorvidt reformen reelt set begrænser kontanthjælpsmodtagernes mulighed for at deltage i samfundet på lige fod med øvrige borgere.

Muligheder (capabilities) er derfor en vigtig i forhold til mit metodiske fundament, særligt i forhold til casen omhandlende kontanthjælpsmodtagere, men ligeledes i forhold til skabelsen af min fattigdomsdefinition. Jeg forsøger dog at simplificere ideen bag capability approach, hvilket betyder jeg ikke direkte henfører til hverken capabilities eller functionings. Årsagen til dette er at modellen ville blive alt for kompleks hvis capability approach benyttes, idet der så skal tages højde for det metodiske udgangspunkt brugt i capability approach. Samt sørges for at dette metodiske udgangspunkt er kompatibelt med det metodiske udgangspunkt og det videnskabsteori der bliver brugt i projektet (Robeyns, 2011).

Fattigdom

Kulturforskel og ideologi

Jeg vil i starten af dette afsnit argumentere for at der findes to fattigdomskulturer, som har betydning for hvilken type fattigdomsdefinition der benyttes, i forbindelse med diskussionen af fattigdom. Denne kulturforskel kan ses i de forskellige partiers stillingtagen til fænomenet *fattigdom*. De to partier med den største kulturforskel i Danmark er Liberal Alliance og Enhedslisten. Denne kulturforskel kalder Lister for "Public perceptions and political functions", der er en markant forskel imellem England og Norden i forhold til den offentlige anskuelse af fattigdom. I England mener ni ud af ti at fattigdom er hvis en person ikke har nok penge til at spise og bo uden at komme i gæld (Townsend, 1992) (Lister, 2004). Hvorimod blot en fjerde del mener at fattigdom er hvis en person har penge nok til at købe de fysisk nødvendige varer, men ikke råd til at købe hvad andre personer tager for givet (Townsend, 1992). Denne distinktion kan også findes hos de danske politiske partier, dog i mindre ekstrem grad, hvilket muligvis skyldes den universelle velfærdsstat:

Liberal Alliance definerer fattigdom som at være ude af stand til at kunne forsørge sig selv, fattigdom bliver altså et spørgsmål om overlevelse:

"For de, der ikke kan forsørge sig selv, skal der være et socialt sikkerhedsnet, der sikrer en rimelig levestandard og forebygger fattigdom og social marginalisering. Borgere, der gerne vil, men ikke er i stand til at klare sig selv, skal have den nødvendige hjælp." (Skovhus, 2010)

Enhedslisten definerer fattigdom på en anderledes måde, de taler ikke om overlevelse, men muligheden for at de dårligst stillede i samfundet kan leve et værdigt liv. Idet de benytter CASAs anbefalinger, som bygger på tre faktorer: Den disponible indkomst, hverdagens budget og afsavn i hverdagen (fritidsaktiviteter mv.) (Enhedslisten, 2014). Denne forskel kan også tydeligt ses i enhedslistens fattigdomspolitik på folketingets hjemmeside:

"[...] der er brug for en konkret diskussion af, hvor den skal ligge. Ekspertgruppens rapport er et godt udgangspunkt. Enhedslisten mener dog, at grænsen er sat for lavt, den er for eks. lavere end det rådighedsbeløb som myndighederne mener man skal have til rådighed når der inddrives gæld til det offentlige. Enhedslisten vil holde regeringen op på målsætningen om at mindske ulighed og fattigdom, og komme med sit eget forslag, der bl. a. vil indebære fastlæggelsen af et mindste rådighedsbeløb" (Jacobi, 2013).

Der kan altså ses en klar kulturforskel i forståelsen af fattigdom, imellem det mest liberale og det mest socialistiske parti i Danmark.

Derudover er det ligeledes vigtigt at nævne, at fattigdom opfattes på forskellige måder alt afhængigt af samfundskontekst. Derudover har samfundskonteksten ligeledes betydning for hvorvidt, vi som borgere i et samfund, aktivt forsøger at afhjælpe fattige eller ej. Ifølge en rapport fra Charities Aid Foundation, så er 62 % af danskerne villige til at donere penge til velgørenhed, sammenlignet med amerikanerne hvor 60 % er villige til at donere penge til velgørenhed. Dog er amerikanerne meget mere villige til at hjælpe en fremmed, hvor 70 % af amerikanerne er villige mod blot 50 % af den danske befolkning. I forhold til at være frivillig, så er der ligeledes markant forskel på Danmark og Amerika. I Danmark er blot 22 % af befolkningen frivillige, imod 42 % af amerikanerne (Low, 2013).

Der er altså en forskel imellem Amerika og Danmark i forhold til hvorvidt vi forsøger at aktivt eller passivt at afhjælpe folk som har problemer, eksempelvis fattigdom. Hvor danskerne er mere villige til at donere penge, for at afhjælpe folk, er vi mindre villige til at direkte at hjælpe folk end amerikanerne. Der skal dog tages højde for at dette er i frivillighed i forhold til velgørende formål, og derfor er 22 % ikke en repræsentation af frivillige i Danmark, som er en markant større andel (Low, 2013).

Townsend argumenterer for at fattigdom og fattigdomsforskning bør separeres fra ideologiske ideer, idet disse fordrer en nærsynet forståelse af begrebet. Derudover er der ligeledes en tendens til at ideologi fører til ekstreme fortolkninger af fattigdom (Townsend, 1992). Townsend mener at ideologi kan medføre en misfortolkning og misforståelse af kompleksiteten af begrebet:

"If poverty is to be fully understood so that it can be defeated or reduced, myopic and piecemeal preoccupation with particular cultural and regional meanings of the word, arising from misconceived theory and ideology, has to be relinquished." (Townsend, 1992, p. 3)

Eksempelvis argumenterer de liberale partier og forskere at fattigdom skal bekæmpes ved ekstraordinære lave ydelser, hvorimod de socialistiske partier og forskere argumenterer for ekstraordinære høje ydelser. Det er sikkert muligt at understøtte begge teoretiske udgangspunkter med data, men deres reelle fokus er ikke længere fattigdom, så meget som det er regulering af sociale ydelser. Idet de har valgt at sætte fattigdom lig med mængden af sociale ydelser, har de fuldstændigt overset kompleksiteten af fattigdom. Økonomi er grundpillen i fattigdom, men det er langt fra det eneste der har betydning for bekæmpelsen af fattigdom. Sociale netværk, uddannelse og andre ikke-økonomiske ressourcer har lige så stor betydning for at bekæmpe fattigdom, som netop økonomi (Hansen, 2004) (Townsend, 1992) (Lister, 2004).

Definitionen af fattigdom

Fattigdom kan være en svær størrelse at definere, der tales typisk om koncepter, definitioner og fattigdomsmål. Et koncept er en generel teori, som kan overføres til policy igennem benyttelse af

definitioner og fattigdomsmål. I forbindelse med teori om fattigdom, er det vigtigt at undersøge hvorvidt der er tale om en bred eller smal opfattelse af fattigdom (Lister, 2004, pp. 12-13). Et eksempel på smal fattigdomsteori er Seebom Rowntrees fattigdoms definition, idet han beskriver en absolut materielkerne som værende grundlag for fattigdom. Der er altså tale om en fattigdoms definition, som alene fokuserer på fysiske omstændigheder, og derfor kan opfattes som værende smal. Hvorimod Peter Townsends fattigdoms definition er mere bred, idet der under hans definition er tale om "almindelig ressourcebesiddelse" i et givent samfund. Kort sagt, hvorvidt man som person har råd til det, der anses som værende normalt eller almindeligt i samfundet. Og der er i forbindelse med Townsends definition tale om en mere bred fortolkning af fattigdom, noget som forekommer for andre en blot samfundets allerlavest stillede personer (Lister, 2004, pp. 12-36).

Absolut og relativ fattigdom

Når der tales om fattigdom bliver der oftest diskuteret to forskellige definitioner; *absolut fattigdom* og *relativ fattigdom*. Disse to begreber er vidt forskellige, og kan næsten ses som diametrale modsætninger, men dog ikke helt. Forskellen er at den absolutte definition betegner fattigdom som værende, at mennesker ikke har adgang til de vitale goder for overlevelse og reproduktion. Hvorimod den relative definition har fokus på samfundets kontekst og hvad der anses som værende "normalt" at besidde i forhold til goder. Hvilket betyder at den relative definition kan minde om den absolutte hvis man undersøger Kenya, men ikke hvis man undersøger Danmark (Townsend, 1992) (Hansen, 2004) (Lister, 2004).

Absolut fattigdom

Charles Booth og Seebom Rowntree er skaberne af den absolutte fattigdomsdefinition, som senere blev kendt som absolut fattigdom, de beskriver selv definitionen på følgende måde:

"Lacking sufficient money to meet basic physical needs. As its most basic, absolute poverty is defined in terms of survival; more commonly it refers to subsistence, linked to a basic standard of physical capacity necessary for production (paid work) and reproduction (the bearing and nurturing of children)." (Lister, 2004, p. 21).

Absolut fattigdom har altså fokus på overlevelse, hvilket er opfyldelse af de basale behov; vand, mad penge til at betale husleje og brændsel (til at varme huset op om vinteren). Som det fremgår af citatet, er der tale om overlevelse, igennem muligheden for at kunne passe et betalt arbejde og reproducere sig selv. Der er altså tale om en statisk definition, der er uafhængig af samfundets og verdens udvikling, målet forbliver at man kan brødføde sin familie, reproducere sig selv og arbejde. Dog fremgår det ikke af citatet at, Rowntree

og Booth ligeledes taler om de sociale menneskelige behov, men de fremgår som sekundære i deres teori (Lister, 2004). Med andre ord er man ikke fattig, hvis man mangler sociale netværk, eller muligheden for at indgå i dem (Lister, 2004). Denne definition kan anskues som værende absurd i Danmark og generelt Norden idet der er et sikkerhedsnet der garanterer at disse basale behov opfyldes (Lister, 2004). Dog kan der være tilfælde af denne form for fattigdom i Danmark såvel som øvrige dele af den vestlige verden, som eksempelvis USA og dele af det sydlige Europa. På trods af, at absolut fattigdom virker virkelighedsfjernt i Danmark, benytter Liberal Alliance alligevel nedenstående definition, som er skrevet på deres side på folkettinget, om fattigdom at:

"Liberal Alliance ønsker, at samfundet skal tilbyde et økonomisk sikkerhedsnet, der skal sikre alle danskere i nød en mulighed for leve en tryk tilværelse." (Skovhus, 2010).

Det der i citatet springer ud, er brugen af formuleringen: danskere i nød, altså danskere der ikke må antages at kunne overleve uden den fornødne hjælp. Men en sådan misfortolkning af fattigdom kan ifølge Lister (2004) let opstå i politik, hvor politikere udtaler sig om at fattigdom ikke er eksisterende, ved enten at trække på den absolutte fattigdomsdefinition og derigennem konkludere at alle danskere kan overleve på kontanthjælp. Eller ved at de fejlagtigt trækker på den relative fattigdomsdefinition og bruger eksempler fra Afrika til at konkludere, at alle danskere reelt set er rige i forhold til befolkningen i Kenya. I sig selv er statementet korrekt, men sammenligningen er absurd. Idet det relative fattigdomsbegreb fokuserer på sammenligning indenfor et lands rammer, hvor man er fattig hvis man ikke kan erhverve de goder og services som anses som værende normale i samfundet. Samt hvis man ikke har råd til at deltage i sociale aktiviteter på lige fod med alle andre borgere (Lister, 2004).

Svagheder og styrker ved Rowntree's teori

I forbindelse med forståelsen af Rowntree's teori om absolut fattigdom er der et kerneproblem jeg har stødt på. Teorien forholder sig ikke til den udvikling samfundet har undergået efter den er skrevet. I størstedelen af verden, kan det være svært at deducere fattigdom til at være et spørgsmål om overlevelse og reproduktion. Det vil for de fleste forskere være absurd at tale om fattigdom i den vestlige verden, som værende et spørgsmål om mangel på penge til overlevelse. Derfor vil jeg påstå at Rowntree's teori alene, er forældet i kontekst af det meste af den vestlige verden. Men med det sagt, så er teorien stadig brugbar i fattigdomsanalyser af mindre velhavende nationalstater i verden. Idet overlevelse er et reelt emne for mennesker i Afrika, Sydamerika, Centralamerika, Asien og til en hvis grad Nordamerika. Derudover skaber ideerne i absolutfattigdom et godt grundlag for at videreudvikle fattigdomsteori. Idet teorien forholder sig til de mest basale menneskelige behov, er det muligt at viderebygge og udvide disse, uden at skulle forholde sig til alt for abstrakte koncepter og ideer.

Relativ fattigdom

Townsend angriber de liberale teoretikere, idet han mener at netop deres fortolkning af fattigdom er med til at sprede fattigdommen yderligere (Townsend, 1992):

"It is important not to mince words with this traditional school of thought. It is as destructive as it is unscientific." (Townsend, 1992, p. 4)

Townsend stiller derfor en skarp kritik af den liberale skole, herunder særligt dennes oprindelse. Han beskriver eksempler fra før det tyvendeårhundrede, hvor det var normalt at placere de fattige og kriminelle i arbejdshuse. Hvor de havde ekstreme arbejdstider og hvis de ikke gjorde hvad de blev beordret til, var der straffe fra piskning til hængning (Townsend, 1992). Det er ifølge Townsend særligt denne ulighed, der har givet ham motivationen til at forsøge at ændre fattigdoms policy (Townsend, 1992). Han følger dette op med at argumentere at de tidlige og senere liberale forskeres intellektuelle tradition, er årsagen til at netop denne fattigdom eksisterer. Idet de liberales argumenter (ifølge Townsend) baserer på at de fattige ikke har kvaliteterne eller evnerne til at fortjene en anden tilstand. Hvilket Townsend modargumenterer med hans kerneargument, hvis de ikke har midlerne til at opnå de færdigheder og kvaliteter, som samfundet søger, kan de aldrig avancere i det sociale lag (Townsend, 1992) (Marshall, 2003).

Townsend definerer en person som værende relativ fattig ud fra:

"Individuals, families and groups in the population can be said to be in poverty when they lack the resources to obtain the types of diet, participate in activities and have the living conditions and amenities which are customary, or at least widely encouraged or approved, in the societies to which they belong." (Townsend, 1979, p. 31).

Den relative fattigdomsdefinition har fokus på samfundskontekstuelle rammer, hvor fattige er de folk der ikke har råd til hvad der kan anses for at være "normale" goder og services. Townsend fokuserer altså på en idé om deprivation (afsavn), hvor man skal lide flere afsavn før man kan karakteriseres som værende fattig. Det er altså ikke nok at man lider sociale afsavn i form af venner eller familie, idet det ifølge Townsend kan være svært at argumentere at en milliardær kan være fattig (Lister, 2004). Townsend beskriver ligeledes at, det at lide afsavn kan være forskellige fra person til person, nogle personer vil lide alvorlige afsavn ved mangel på økonomiske midler, hvor andre vil lide værre afsavn ved mangel på sociale netværk (Hansen, 2004).

Hansen (2004) beskriver diskussionen imellem relativ og absolut fattigdom, som en ligegyldig diskussion, idet de ikke er sammenlignelige. De taler begge om opnåelse af minimumsbehov. Men de er stadig to

meget forskellige retninger, som taler om vidt forskellige former for samfund (Hansen, 2004). Den absolutte definition taler om et samfund, hvor målet er overlevelse og reproduktion, hvorimod den relative taler om et minimumsbehov i forhold til social deltagelse og integration i samfundet (Lister, 2004).

Menneskelige behov

Townsend stiller spørgsmålstegn ved Rowntree's adskillelse af de fysiologiske behov (eksempelvis mad) og de sociale behov. Han argumenterer ved at præsentere ideen, at de typer af diet der kan forefindes i samfundet allerede er socialiseret, idet der igennem historien er skabt en norm over hvad der typisk spises. Denne tese kan understøttes ved at sammenligne Kina med Danmark, i Danmark er det normalt at spise kød som svin, får, lam, kylling mv. Men i Kina er det ligeledes meget normalt at spise hund og kat (Lister, 2004). Men maden der spises er ligeledes socialiseret i form af det der spises i helligdage, i Danmark spiser man eksempelvis typisk and eller flæskesteg til jul, hvor man i USA til thanksgiving typisk spiser Kalkun. Townsends tese understøttes af Dowler og Leather som har undersøgt madfattigdom i den vestlige verden, og har fundet ud af at folk spiser mad, ikke næring (Dowler & Leather, 2000, p. 208). Mad er i den vestlige verden et udtryk for hvem personen er, hvad personen er værd og hvorvidt de har problemer med at møde de basale behov (Dowler & Leather, 2000, p. 200). Derigennem kan de fysiologiske behov som, mad, tag over hovedet og væske udtrykkes socialt, om man køber budget eller om man køber Arla eller om man køber økologisk eller ej. Det har desværre ikke været muligt at finde data, der videre understøtter denne hypotese, men alligevel giver det stof til eftertanke, når man overvejer at adskille det sociale og økonomisk i hensyn til fattigdom. Townsends teoretiske fundament er dog ikke alene hans eget påfund, dog er samlingen af alle ideerne ikke er set før (Lister, 2004):

"By necessities, I understand not only the commodities which are indispensably necessary for the support of life but whatever the custom of the country renders it indecent for creditable people, even of the lowest order, to be without. A linen shirt, for example, is strictly speaking not a necessity of life. . . . But in the present time . . . a creditable day labourer would be ashamed to appear in public without a linen shirt."
(Smith, 1776, p. 691)

Det er tydeligt at inspirationen stammer fra den britiske økonom Adam Smith, dog kobler Smith selve normerne til undgåelse af skam, ligesom tilfældet er med økonomen Amartya Sen (Lister, 2004).

Svagheder og styrker ved Townsend's teori

Der er ligeledes svagheder at finde ved Townsend's teori om relativ fattigdom. Den primære bekymring jeg har for hans teori, er at den ikke er reel i forbindelse med de værste scenarier af fattigdom. Derudover kan

Townsend's teori ligeledes være problematisk i forbindelse med yderst velhavende nationalstater som Luxembourg. Da den gennemsnitlige mængde ressourcer er ekstraordinær høj, vil mange af de personer som betragtes som værende fattige, reelt vil være yderst velstående set i perspektiv af resten af den vestlige verden. Men idet Townsend's teori ikke er komparativ, vil de samme personer, stadig bliver betragtet som værende fattige i Luxembourg. En anden svaghed ved Townsend er, at fattigdom i hans definition er en uundgåelig tilstand, idet der altid vil være personer der besidder mindre ressourcer end medianen. Den eneste måde at udrydde fattigdom er ved at skabe en fuldstændig kommunistisk stat, en forøgelse af velstanden i samfundet har ingen eller ringe betydning for fattigdom i forhold til relativ fattigdom. Selvom der er en række problemer med Townsend's teori, så er der ligeledes en hel række styrker. Townsend's teori er bedre rustet til at forstå fattigdom i de rigere samfund, idet der er forøget fokus på socialvelstand. I nutidens vestlige verden, er debatten om fattigdom hos de fleste forskere, ikke længere et spørgsmål om at overleve, men nærmere et spørgsmål om at leve (Allardt, 1993). Der er dog ligeledes en markant fordel ved at benytte Townsends fattigdomsmål i de rigere samfund, idet benyttelsen af median ressourcer, vil medføre en kontinuerlig indsats overfor de personer der er værre stillet end gennemsnittet. Hvilket betyder at indsatsen ligeledes kræver en kontinuerlig udvikling af policy i forbindelse med fattigdom.

Konklusion af absolut og relativ fattigdom i Dansk kontekst

Det er ovenfor nævnt at absolut fattigdom vil være en uhensigtsmæssig fattigdomsdefinition, idet der ikke er mange danskere, som har problemer med at fastholde de basale behov. Der er dog statistiske eksempler, hvor kontanthjælpsmodtagerne til en hvis grad har problemer med at fastholde denne standard, uden at komme i gæld (se side 43-47). Den absolutte fattigdomsdefinition vil derfor skabe et unuanceret og falsk billede af den danske kontekst, hvor fattigdom sjældent vil forekomme, i forbindelse på mangel på at opfylde de basale behov. Det betyder dog ikke at de ikke er fattige, de har blot muligheden for at akkumulere gæld, hvilket formodentlig ikke er muligt på samme måde i Kenya. Denne fattigdomsdefinition var ligeledes skabt før fremkomsten af den Europæiske Union, som har et markant kornlager, fra at opkøbe korn fra de europæiske bønder, så priserne ikke falder. Kornlagre som i øvrigt bruges til at brødføde de fattigste personer i Europa (Heron, 2012). Det skal dog tilføjes at Rowntree ikke ignorerede det sociale aspekt af fattigdom, det var bare sekundært i hans teori. Manglen på fysiologiske overlevelseshov er i teorien den primære fattigdom, hvorimod manglen på de sociale behov anses af Rowntree som værende sekundær fattigdom (Lister, 2004).

Det kan i dansk kontekst være svært at skelne imellem fattigdom og social ulighed, idet Danmark er blandt de lande i verden med højst lighed i samfundet (OECD, 2013). I lande som Danmark (universelle

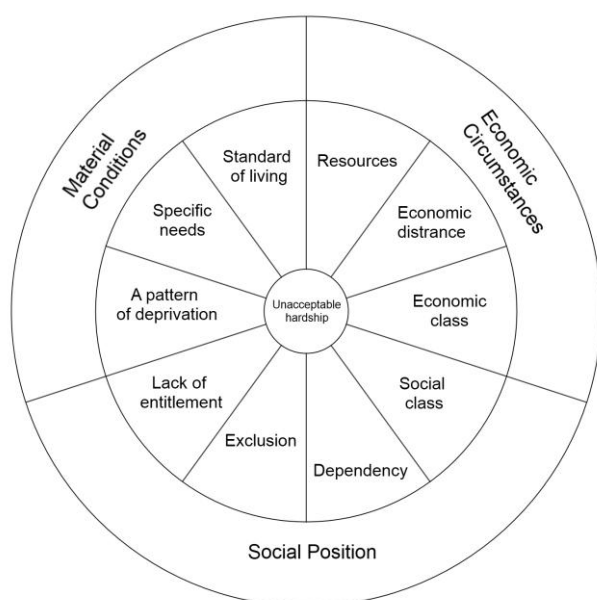
velfærdsstater), med meget høj lighed, kan det være svært at måle reel fattigdom i forhold til økonomiske afsavn, på grund af de høje sociale ydelser. Statens Uddannelsesstøtte er en lavere ydelse, men studerende anses af de fleste ikke for at være fattige¹. Den høje lighed betyder, at hvis man benytter indkomstmetoden (50 % af medianindkomsten i et givent land) til at skelne mellem fattige og ikke fattige, vil fattigdommen økonomisk set være meget begrænset. Derfor opstår der ligeledes problemer ved at benytte Townsends relative fattigdomsdefinition. Idet den baseres på en idé om hvad der er normalt, altså en idé om median ressourcer (som ved indkomstmetoden). Ved brug af indkomstmetoden opstår der i forhold til fattigdom et paradoks, set i dansk kontekst. I Danmark er et garanteret økonomisk sikkerhedsnet igennem kontanthjælpen. Hvilket betyder at hvis indkomstmetoden benyttes til at estimere mængden af fattige, vil denne mængde falde under lav konjunkturer og kriser (såfremt kontanthjælpssatsen ikke ændres). Årsagen til mængden af fattige vil falde under en krise, er at medianressource niveauet falder under kriser, og derfor vil færre personer, opfattes som værende fattige. Hvilket betyder at landet i sig selv bliver fattigere og at flere personer får sænket deres indkomst og levestandard. Men udadtil vil Danmark fremstå som et mindre fattigt samfund end før krisen eller lavkonjunkturen. På trods af dette, er netop indkomstmetoden benyttet til at formulere en dansk fattigdomsgrænse (Faurholdt-Löfvall & Junker, 2013). Kernen af problemet består i at indkomstmetoden tager udgangspunkt i indkomstfordelingen og ikke indkomstniveauet. Der forekommer dog også problemer ved at definere en fattigdomsgrænse ud fra indkomstniveauet. For at kunne skabe en fattigdomsgrænse ud fra indkomstniveauet, vil det kræve at det er muligt at vide nøjagtigt hvor meget det koster at leve. Hvilket reelt set afhænger af både hvor man bor (udkants Danmark, eller hovedstaden), samt hvor dyrt det er at opfylde de behov man opfatter som værende nødvendige (Fløtten, 2009). Derudover skal der ligeledes tages forbehold for eksogene faktorer som kan påvirke ens velfærd, har man børn eller er man handicappet osv.? Men ligeledes er det vigtigt at tage højde for inflationen, idet man ud fra indkomstniveau skal udregne et effektivt mål for hvor mange ressourcer og hvilke ressourcer der er behov for, ud fra deres nuværende priser. Der opstår med andre ord, nogle meget komplekse beregning i forbindelse med at benytte indkomstniveau, frem for indkomstfordeling, men indkomstniveau vil være et meget mere præcist estimat (Hansen, 2004).

Hele diskussionen af fattigdom kan summeres op som følgende; det handler om hvilke behov de forskellige teoretikere mener mennesker har, og derudfra opstilles et minimum, som har til formål at skelne imellem fattig og ikke fattige mennesker (Lister, 2004).

¹ Idet de studerende igennem uddannelse får mulighederne for at forbedre deres livsvilkår drastisk.

Spicker og fattigdom

Der er ifølge Paul Spicker tale om tre forskellige retninger indenfor fattigdomsforskning, hvilket han viser i hans fattigdomshjul:

Figur 1 (Spicker, 2007)

Den første og tidligste retning fokuserer på hvad Spicker kalder for "material conditions". Under denne kategori opstiller Spicker en række specifikke områder; Standard of living, specific needs og a pattern of deprivation. Det er denne type af fattigdomsforskning er forbundet med overlevelse, hvor fattigdom først indtræffer når en person lever under vilkår, hvor personens omstændigheder er truende i forhold til overlevelse (Spicker, 2007, pp. 3-9):

"Don't ask me what poverty is because you have met it outside my house. Look at the house and count the number of holes. Look at my utensils and the clothes I am wearing. Look at everything and write what you see. What you see is poverty. (Kenya)" (Spicker, 2007, p. 9)

"They [the children] sometimes just get sick for no reason. Sometimes it's because of lack of food. We are poor. We have no money to buy or to feed ourselves. (Ecuador) (Spicker, 2007, p. 9)

Denne form for fattigdomsforskning er blevet skabt af Rowntree, og har haft signifikant indflydelse i flere år efter anden verdenskrig, samt har stadig en hvis tilslutning hos yderliggående liberale politikere og tænketanke. Hvilket i Danmark blev klart under Carina-sagen (Skovhus, 2010) (Jyllandsposten, 2011).

Der var dog også eksempler på den anden retning for fattigdomsforskning, indblandet i debatten. Her er der tale om hvad Spicker kalder for "economic circumstances", denne retning har ligeledes en række underkategorier; Resources, economic distance og economic class. Der er her tale om fattigdom, hvis folk ikke har 1) ressourcerne til at købe det de gerne vil have 2) ikke kan købe det som den gennemsnitlige borger kan købe 3) er medlem af en økonomisk klasse, som handicappede, ældre og lavindkomsts arbejdere, og dermed ikke har særlig mange ressourcer (Spicker, 2007):

"A poor person is a person who does not own anything that provides him with a permanent source of living. If a person has a permanent source of income, he will not ask for other people's assistance."
(Egypten) (Spicker, 2007, p. 9)

"You have to have a job. Where are the job opportunities?" (Scotland) (Spicker, 2007, p. 9)

Her er der altså et klart skel, der er ikke længere tale om blot overlevelse, men at man er fattig, hvis man er afhængig af andres hjælp, samt hvis man ikke har tilstrækkelige ressourcer. Det er dog også her, hvor der let kan opstå problematikker i forhold til at skelne fattige, fra ikke-fattige. Townsend har som beskrevet tidligere, forsøgt at afgrænse problematikken til at man er fattig, hvis man ikke har råd til hvad der er normalt i et givent samfund. Men det rejser ligeledes en række problematikker i forhold til samfundskontekst. Taler man eksempelvis om USA, så er selve konteksten vidt forskellige fra resten af verden, og endda også hvis man kigger på forskellige stater i USA. Derudover vil det ligeledes variere utroligt meget, alt afhængig om man undersøger rige bydele i Boston eller fattigere bydele i Boston. Der kan argumenteres at fattigdom bør undersøges på nationalstatsniveau, således at det er muligt at minimere outlierne i forhold til de allerrigeste og de allerfattigste. Med det sagt er det selvfølgelig ikke irrelevant at undersøge de allerfattigste, men det bør gøres med henblik på at undersøge deres problemer og ikke med formål at definere en fattigdomsgrænse ud fra deres tilstand. Idet en fattigdomsdefinition med basis i de allerfattigste, kan have katastrofale følger i forhold til politiske diskurser, da det ville medføre at fattigdom nærmest fremkommer som uddød. Et lige så alvorligt problem vil fremkomme ved brugen af de allerrigeste til at skabe en fattigdomsdefinition, da ville man få så mange fattige, at det vil være umuligt nogensinde at gøre en forskel med politiske initiativer.

Capability fattigdom

Den markante forskel imellem hvad jeg vil karakterisere som klassisk fattigdomsteori og Sen's fattigdomsteori er sontringen om muligheder. I den klassiske fattigdomsteori er det primære fokus på indkomst, forbrug og penge. Penge er i Sen's forstand ikke andet end et middel (Lister, 2004, pp. 12-20). Denne sontring adopterer jeg i dette projekt, årsagen til dette kan argumenteres på følgende måde: En rig

kvinde i Saudi Arabien bør måske anses for at være fattigere end et middelklasses kvinde i Danmark.

Årsagen til denne fattigdom stammer ikke fra mangel på penge, eller materielle ressourcer, men manglen på autonomi og frihed generelt. Frihed fra undertrykkelse og frihed til et liv på egne vilkår uden risiko for skam, særligt i forhold til normer.

Som Lister udtrykker forskellen:

"The work of Amartya Sen offers an alternative perspective on the role of low income in the definition of poverty. It has been hugely influential within the international development context, contributing to a paradigm shift in the meaning of development away from economic growth and GDP to a focus on 'poverty as a denial of choices and opportunities for living a tolerable life'" (Lister, 2004, p. 15).

Sen forsøger med sin teori at koble relativ fattigdom sammen med absolut fattigdom, og konstaterer at den relative fattigdomsdefinition udbygger den absolutte fattigdomsdefinition. Med argumentet at den relative fattigdomsdefinition går ud fra en absolut kerne af den absolutte fattigdomsdefinition. Ifølge Sen er individets muligheder et spørgsmål om universelle absolutter (Lister, 2004, p. 29). Sen hævder ligeledes at relativiteterne i samfundet, påvirkes af en kulturel, historisk og social kontekst, som bør benyttes til at føre givne muligheder ud i livet. Hvilket betyder, at behovene i sig selv er determineret ud fra den absolutte kerne. Hvorimod behovene i teorien skal dækkes af de relative elementer. Sen mener ligeledes, at fattigdom omhandler at undgå skam, hvilket findes i den absolutte kerne. Skam bør ifølge Sen ligeledes løses relativt, idet de nødvendige ressourcer til at undgå denne, varierer alt efter de givne samfunds kontekster. Det er derfor vigtigt ifølge Sen at individer har den nødvendige købekraft i den forbindelse (Lister, 2004, pp. 28-30). Townsend er uenig i forhold til en hel række betragtninger Sen gør sig, men de synes at tale forbi hinanden, ligesom mange andre fattigdomsforskere. Townsends primære kritik af Sen er, at Townsend ikke mener at der findes en absolutkerne, idet Townsend argumenterer for at alle behov er socialt determineret og derfor bundet til et givent samfund og ikke en universel lov eller absolut (Lister, 2004). Sen konkluderer at Townsends teori bag relativ fattigdom, ligeledes benytter en absolutkerne:

"there is no conflict between the irreducible absolutist element in the notion of poverty (related to capabilities and the standard of living) and the 'thoroughgoing relativity' to which Peter Townsend refers, if the latter is interpreted as applying to commodities and resources ... When Townsend estimates the resources required for being able to 'participate in the activities of the community', he is in fact estimating the varying resource requirements of fulfilling the same absolute need." (Lister, 2004, p. 29)

Townsend er dog uenig i Sens syn på absolut og relativ fattigdom, ifølge Lister bar debatten imellem Townsend og Sen dog ikke frugt. Idet de fra hendes synspunkt talte forbi hinanden, Sen argumenterede for

at Townsends opfattelse af absolut fattigdom varierede fra hvordan termen "normalt" opfattes. Den måde Sen opfatter absolut, er der ikke tale om en uforanderlig størrelse som ikke varierer fra samfund til samfund. Men reelt set en approach der vurderer en persons mangler ud fra en absolutkerne frem for i rendyrkede relative termer (Hvilket er den måde Townsend forstår det på, altså at en fattig er en person der ikke har adgang til de samme ressourcer som opfattes almindeligt i et givent samfund).

Capabilities og functionings

Sen tager som skrevet i indledningen udgangspunkt i hans capability approach, som er fokuseret på muligheder frem for indkomst. Hans argument for at tilsidesætte indkomst er, at den i sig selv ikke løser fattigdomsproblemet, men er blot et middel til et mål. Selve approachen er blevet velkommet af forskere, som undersøger fattigdomsproblemerne i de sydlige lande. Særligt idet penge i lande som Congo og Kenya ikke nødvendigvis er ensbetydende med muligheder. Det derfor ifølge Sen er vigtigt, er at undersøge hvilke muligheder det enkelte individ har, ved at undersøge individets capabilities. Midler til capabilities er eksempelvis uddannelse, penge og sociale netværk (Lister, 2004, pp. 15-20). Sen kobler to tilstande til sin approach, som mål for fattigdom, *being* og *doing*, samt en intern og en ekstern form. Den interne form kaldes *functionings* det er hvad en person reelt set er og gør, som at være forsker og deltage i konferencer. Den eksterne form er *capabilities*, den beskriver hvad en person reelt set kan blive eller gøre. Årsagen til at der er tale om en intern og ekstern form, er hvorvidt individet selv er i stand til at påvirke en given omstændighed. Der er under capabilities altså tale om den reelle mulighed for at uddannelse eller i forhold til de basale capabilities, overlevelse. Capabilities er knyttet til functionings på den måde, at capabilities er de reelle muligheder for at opnå functionings. Sen argumenterer for at lav indkomst eller få materielle ressourcer ikke er brugbar i sig selv, som en fattigdomsdefinition. Eksempelvis er det forskelligt fra person til person, hvilke muligheder de har for at konvertere materielle ressourcer til functionings. Et eksempel på dette er handicap, hvor en handicappet har svære ved at omsætte materielle ressourcer til functionings på lige fod med ikke handicappede. Det samme tilfælde ved være, ved folk der kun køber økologi, de vil ligeledes skulle bruge flere materielle ressourcer for at omsætte mad til functionings (at være mæt). Penge kan igennem køb af goder og serviceydelser omsættes til functionings, men penge er som sagt blot et middel. Dog anerkender Sen som mange andre vigtigheden af netop penge, idet dette middel kan hjælpe med at opnå functionings som en uddannelse (ikke så vigtigt i Danmark), samt betyder uddannelse ligeledes et forøget lønniveau og at mange andre capabilities fremkommer. Men han pointerer at penge ikke er en functioning, men blot et middel som kan omsættes til functionings og indirekte skabe capabilities (Lister, 2004, pp. 15-20).

Quality of life

I fattigdomsforskning har fokus i nyere tid bevæget sig mod at tale om livskvalitet (Quality of Life), frem for bare at diskutere hvorvidt folk er fattige eller ej (Boran, 2010). Fattigdom og velfærd ligger meget tæt op ad hinanden i forhold til at komme frem til at definere hvornår en person er fattig, særligt i de Skandinaviske lande. Begreberne velfærd og fattigdom, er nærmest modsætninger, i den forstand at, hvor individerne lever under velfærd er der ikke fattigdom og vice versa. Erik Allardt foreslår en alternativ tilgang til velfærd i hans paper². Han henter inspiration fra en Svensk velfærdsundersøgelse og en Skandinavisk velfærdsundersøgelse. Han kommer frem til at begreberne *Having, Loving, Being* er centrale komponenter for menneskelig udvikling og eksistens. Begreberne *having, loving, being* kan med en hvis fortolkning oversættes til fysiske omstændigheder (*having*), sociale omstændigheder (*loving*) og muligheder (*being*). I forhold til *having*, taler Allardt om de nødvendige fysiske omstændigheder, såsom, økonomiske ressourcer, bolig forhold, arbejde, arbejdsforhold, helbred og uddannelse. Allardt beskriver derudover yderligere forhold, i form af rent vand, fravær af giftige substanser og materialer, men de forhold er for dybdegående til at kunne bearbejdes i dette projekt. Jeg vil dog ikke afskrive deres vigtighed i forhold til at skelne imellem velfærd eller fattigdom generelt. Allardt opstiller ligeledes en tabel over *having, loving, being*, som han inddeler i to dimensioner, en subjektiv og en objektiv dimension. Den objektive dimension behandler de reelle livsvilkår, hvor *having* benyttes, i forhold til objektive målinger af levestandard. Hvorimod den subjektive dimension af *having* er individernes følelser forbundet med deres levestandard. *Loving* er i den objektive dimension en måling af individets forhold til andre mennesker, hvorimod *loving* i den subjektive dimension er deres følelser forbundet med deres sociale relationer. Den sidste, *being*, som i den objektive dimension er en måling af individets forhold til samfundet og deres omgivelser, hvorimod *being* i den subjektive dimension er forbundet med følelser i forhold til personlig udvikling, eller mangel på samme (Allardt, 1993).

De observationer som Allardt gør i hans artikel, er yderst interessante i forhold til en diskussion af fattigdom og ligeledes brugbare i forhold til at opstille en række indikatorer til at måle fattigdom. Dog er det ikke formålet med dette projekt at lave et fattigdomsmål, men derfor er ideen om et fattigdomsmål stadig yderst relevant.

Fattigdom og fattigdomsmål

Som jeg tidligere har beskrevet er formålet med projektet ikke at udvikle et fattigdomsmål til at understøtte det koncept jeg ønsker at udvikle. Årsagen til dette er at udviklingen af et fattigdomsmål er, for det første ekstraordinært ressourcekrævende i forhold til indsamling og behandling af data. Og for det

² *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research.*

andet er området så krævende i analysen af data at det kræver et projekt i sig selv for at lave en gennemført behandling. Dog kan fattigdomsmål i sig selv ikke udelukkes fra projektet, idet disse har markant betydning for både koncepter og definition, samt udvikling af fremtidig policy på området.

Der er en række spørgsmål der skal besvares, før man kan begynde at benytte en måleenhed. Hvorfor og hvordan fattigdomsmålet skabes, hvordan afgrænses fattigdomsmålet og hvem har bestemt fattigdomsmålet (Lister, 2004).

Det første spørgsmål, hvorfor skabes et fattigdomsmål? Et fattigdomsmål har til formål at inddele befolkningen i to grupperinger; fattige og ikke-fattige. Derudover har et fattigdomsmål ligeledes politiske og moralske indvirkninger. Den moralske virkning medvirker til at sætte selve problemet omkring fattigdom på dagsordenen. Hvor den politiske indvirkning har fokus på spørgsmålet, hvordan løser vi fattigdomsproblemet? (Lister, 2004).

Det bringer os videre til næste spørgsmål, hvordan afgrænses et fattigdomsmål? Der er generelt set tre måder at afgrænse et fattigdomsmål, igennem indkomst, levestandard og forbrug. Indkomst i sig selv kan være et godt værktøj til at sætte en fattigdomsgrænse, men indkomst og levestandard er ikke nødvendigvis forbundet. På samme måde som indkomst og forbrug ikke nødvendigvis er forbundet. Det vil sige at en lav indkomst ikke nødvendigvis fører til en lav levestandard, idet folk der har en lav indkomst muligvis kan være imellem arbejde eller får støtte fra familie eller en anden form for velgørenhed eller i værste fald, gæld. En lav levestandard er ikke nødvendigvis forbundet med indkomst, det kan være forårsaget af handicap, sygdom eller andre eksogene forhold. Forbrug er en alternativ måde at måle fattigdom, idéen bag forbrug er at en person har en række behov, og ud fra de behov er det muligt at beregne en "indkøbskurv" som er mængden af ressourcer, som kræves for at man kan leve (Budgetmetoden). Folk der ikke har mulighed for at fylde denne "indkøbskurv" er klassificeret som fattige. Det kan argumenteres at hverken indkomst, levestandard eller forbrug er det optimale værktøj til at afgrænse fattigdom, i hvert fald ikke alene. Der er mange eksempler på forsøg på at definere en fattigdomsgrænse, Europa har eksempelvis en fattigdomsgrænse, som er 60 procent af medianindkomsten (Indkomstmetoden), Verdensbanken har de klassiske tre trin, 1\$, 2\$ eller 4\$ om dagen. Derudover er det ligeledes vigtig at afgøre hvorvidt man ønsker en absolut grænse for fattigdom (som Verdensbanken) eller en relativ grænse for fattigdom (som Europas) eller måske endda en kombination af de to? (Lister, 2004).

De sidste spørgsmål, hvem bestemmer og fastsætter fattigdomsgrænsen? Ifølge Lister (2004) kan hvem der bestemmer inddeles i tre grupperinger: professionelle eksperter, demokratisk og deltagelse. Hver af disse grupperinger har deres egen unikke forhold til områder som handicappede, etnicitet, alder og klasse.

Kerneeksemplet ved de professionelle eksperter er brug af budget metoden, hvor igennem der udvikles en "indkøbskurv" som indeholder alle de ting det kræves for at man kan leve (tøj, mad, boligforhold osv.).

Denne budgetmetode skal ses som minimumskraverne i forhold til levestandard. Dog har Jonathan Bradshaw lavet en alternativ beregning ud fra budgetmetoden, hvorudfra han viser hvordan en gennemsnitlig borger lever, frem for at vise hvordan en lavindkomst borger, burde leve. Bradshaws idé er også mere substantiel til at skabe en reel fattigdomsgrænse, idet et minimum af goder ikke nødvendigvis signalere en fattigdomsgrænse, så meget som den signalerer en overlevelse grænse (Lister, 2004).

Den demokratiske approach, har fokus på at inddrage den brede befolkning, i den forstand at de trækker på synspunkter fra den almindelige befolkning frem for blot at beskæftige sig med eksperters holdninger. Der er stadig tale om en "indkøbskurv" men dens indhold bliver udfyldt ud fra hvad den brede befolkning mener, er et acceptabel minimum. Der er altså tale om en fattigdomsgrænse her, hvor der ikke er tale om en akademisk vurdering af et minimalt acceptabelt niveau, men en fattigdomsgrænse hvor de almindelige borgere har haft reel indflydelse (Lister, 2004).

Den deltagelsesfokuserede approach, tager udgangspunkt i data og udsagn fra folk der betragtes som fattige. Argumentet er at de fattige selv er eksperter i henhold til fattigdom, og derfor bør de bruges som subjekter og ikke blot kvantitative kilder. Selve approachen har dog ikke meget tilslutning, idet det kan være svært at skabe en fattigdomsgrænse ud fra den (Lister, 2004). Denne approach er dog velegnet til at skabe en bedre forståelse af hvilke problemer fattige personer møder, og er derfor bedre til at skabe policy som afhjælper de fattiges problemer (Lister, 2004).

Slutteligt er det vigtigt at vurdere hvordan fattigdomsgrænsen bør baseres, er det på individniveau? Er det på husstands niveau? Eller skal fattigdom vurderes ud fra husstand og nærmeste familie? Individniveauet kan i mange tilfælde være misledende, studerende der er hjemmeboende har trods alt ikke mange penge og gøre godt med. Men de betaler i mange tilfælde hverken for mad, vand, varme, elektricitet eller benzin, og derfor har de et meget større rådighedsbeløb end studerende der er udeboende. Vælger man derimod husstands niveau, så er det nemmere at korrigere for 'outliers' og dermed få et mere reelt billede af virkeligheden. Men selv i det tilfælde kan der være tale om hjælp fra lån, familie og venner, som kan sløre billedet en smule. Tager man derimod udgangspunkt i husstand og nærmeste familie (og venner), så bliver billedet mere klart, dog er der stadig eksogene faktorer som lån, velgørenhed eller andre ikke direkte monetære ydelser som kan sløre billedet. Det kan dog være svært, hvis ikke umuligt, at tage højde for velgørenhed og lån. Lån, og rettere sagt, gæld, kan medføre at de fra dag til anden lige pludselig falder under fattigdomsgrænsen.

Nu sidder læseren muligvis med tanken, hvorfor er det nødvendigt at diskutere et fattigdomsmål, hvis det ikke bruges i projektet? Det er der tre kerneårsager til, for det første medfører refleksionerne over et fattigdomsmål et spørgsmål om praktisk anvendelse. Selvom den praktiske anvendelse ikke direkte inkluderes i projektet (pga. at der ikke udvikles et fattigdomsmål) er det stadig en nødvendig overvejelse i udviklingen af min teori, idet det ellers blot bliver videnskab for videnskabens skyld. For det andet bliver det lettere at forstå de standpunkter som fattigdomsforskerne arbejder ud fra. Rowntree arbejder ud fra en forståelse af indkomst, og tager hverken højde for levestandard eller forbrug. Hvorimod en teoretiker som Townsend fokuserer på levestandard, og bruger indkomst som et redskab til at undersøge fattigdom. For det tredje så skaber refleksionen ligeledes overvejelser i forhold til hvordan min teori skal baseres, er det i forhold til indkomst, forbrug, levestandard eller noget helt fjerde? I den forbindelse har jeg valgt at kombinere levestandard og forbrug med noget helt fjerde, nemlig muligheder. Muligheder menes i bred forstand, dog med basis i økonomiske ressourcer (Lister, 2004).

Fattigdoms alternativ

Den fattigdomsdefinition jeg forsøger at skabe, har til formål at kunne bruges som basis for alle typer samfund, og dermed erstatte de intra-nationale fattigdomsdefinitioner. Da de klassiske intra-nationale fattigdomsdefinitioner let kan skabe problemer, ved benytte penge som basis for en fattigdomsgrænse, idet der er stor forskel på hvilke muligheder disse monetære midler kan skabe. Tager man eksempelvis udgangspunkt i Townsend's definition, så har den en tendens til at se på fattigdom som 1) eksisterende i alle samfund, der vil altid være folk, der er under den "almindelige" levestandard i et givent samfund. Og 2) Townsend ignorerer fuldstændig den globale kontekst, idet han beskriver fattigdom som værende en tilstand hvori du ikke kan opnå det er anses for at være normalt (i ét givent samfund). Hvis man tager dette i sammenhæng med den fattigere del af Afrika og Sydamerika, så ændrer Townsend's definition til at minde om Rowntree's definition. Samme definition han kritiserede for at være uvidenskabelig og destruktiv. Pointen er, at der er enorme kontekstuelle forskelle i forskellige samfund, penge har større betydning i nogle samfund end i andre (Lister, 2004). I størstedelen af verden giver penge mulighed for at tage en universitets eller college uddannelse. Det er derimod en skattebetalt gode i Danmark, som er tilgængelig til alle borgere der ønsker det. Denne forskel betyder, at hvis indkomstmetoden (inspireret af Townsend) benyttes til at fast sætte en global standard fattigdomsgrænse, kan den medføre at personer der ikke anses for at være fattige, reelt set er det i form af muligheder (Sen, 1999) (Lister, 2004). Eksempelvis vil en middelklasses amerikaner ikke nødvendigvis have råd til at sende sine børn på college eller på universitetet, eller komme til lægen i tilfælde af sygdom. Amerikanerne har generelt lavere leveomkostninger i hensyn til mad, biler og husleje (de fleste steder). Men de har til gengæld også lavere lønninger, som betyder at de efter skat og før diverse omkostninger, ikke nødvendigvis er bedre stillede end deres danske modparter.

Derfor skaber indkomstmetoden ikke andet end en måde at vise at fattigdomsproblemer eksisterer i verden. Jeg vil derimod forsøge at skabe en mere fornuftig metode at undersøge fattigdom på. Igennem brugen af muligheder, vil det ligeledes være muligt at skabe policy som proaktivt modarbejder fattigdom. Til at skabe denne definition hentes der inspiration fra fattigdomsforskere og en hel række øvrige forskere (Lister, 2004).

Til at skabe denne definition henter jeg inspiration fra blandt andre Rowntree, Spicker, Hansen, Townsend, T.H. Marshall, Sen og Bourdieu. Marshall og Bourdieu taler særligt om uddannelse som en katalysator, som fungerer til at skabe lige muligheder:

"Medborgerens rettigheder i denne udvælgelses- og mobilitetsproces består i retten til lige muligheder. Målet er at udrydde nedarvede privilegier." (Marshall, 2003, p. 127).

Derudover konstaterer Marshall at der i mange af de vestlige lande, ikke er tale om reel mangel på økonomiske midler. Han lægger vægt på at de ydelser, de lavest stillede i samfundet ikke har råd til, kan oftest betragtes som luksus goder:

"[...] det garanterede minimum er blevet hævet til et sådan niveau at betegnelsen »minimum« bliver misvisende. Det er i hvert fald hensigten at den nærmer sig det rimelige maksimum så meget at de ekstraydelser som de rige stadig kan købe, ikke vil være andet end overflødig luksus." (Marshall, 2003, pp. 116-117)

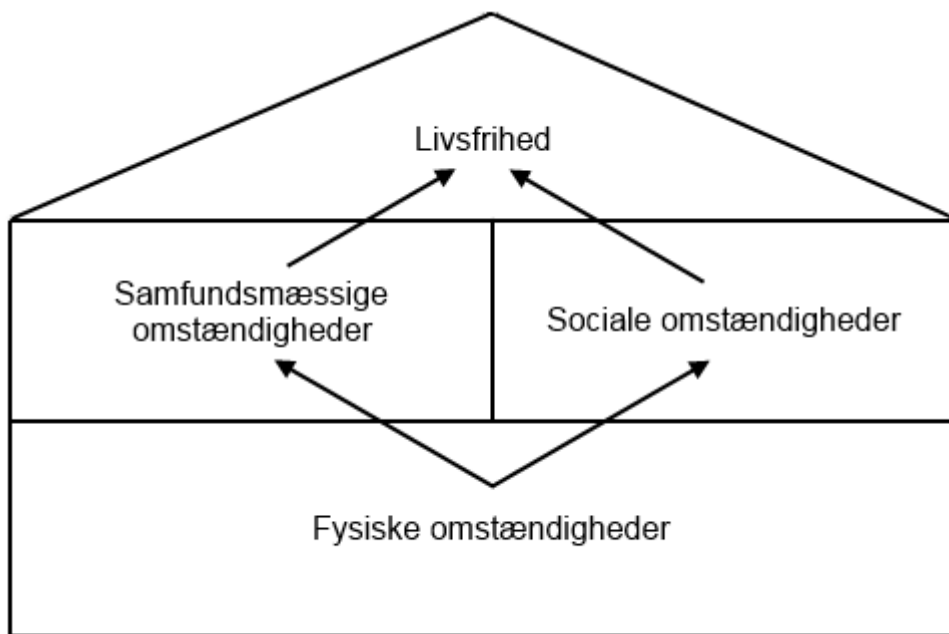
Der skal dog tages hensyn til at Marshall skrev sit værk i 1950, hvor der forinden var den store depression i 1930erne og 1940erne, som kan have påvirkning på hans syn på hvad der er overflødig luksus, og hvad der anses som almindeligt. Derfor skal Marshalls udtalelse tages med et gran salt, idet det vil være svært at argumentere for at fattigdom kun forefindes under krisetider (Marshall, 2003).

Det jeg ønsker at benytte fra Bourdieu er primært ideen om opdeling af kapital i socialkapital, kulturelkapital og økonomiskkapital. Det er ikke meningen at benytte Bourdieus definition på hvad der indeholdes i disse kapitalbegreber, idet han taler om en fransk kontekst, hvor jeg vil forsøge at skabe en mere universel kontekst. Men med det sagt, vil jeg som Bourdieu tillægge uddannelse stor vægt, da uddannelse åbner for en masse muligheder, blandt andet at bryde med den sociale arv som Marshall og Bourdieu nævner (Bourdieu, 1986) (Marshall, 2003).

Derudover benyttes ideen om muligheder, sammen med Bourdieus kapitalbegreber, for at få et mere nuanceret billede. Altså en fattigdomsdefinition som rummer de statiske elementer fra Rowntrees absolut fattigdom og det dynamiske fra Townsends relative fattigdom.

Omstændighedsbaseret fattigdom

For at gøre det nemmere at overskue, henfører jeg til Figur 2, som illustrerer den definition jeg arbejder med:

Figur 2

Som det kan ses i ovenstående model (figur 2), så arbejder jeg med fire niveauer, tre af dem er inspiration fra Pierre Bourdieus kapitalbegreber. Jeg har valgt at operationalisere Bourdieus begreber som følgende: økonomisk kapital er de fysiske omstændigheder, social kapital er de sociale omstændigheder og kulturel kapital er de samfundsmæssige omstændigheder. Det er ikke Bourdieus kapitalbegreber der benyttes, men en videreudvikling af disse, hvor fokus har været at udvikle dem i en mere fattigdomsorienteret forståelse.

Fysiske omstændigheder: rent vand, mad, varme, elektricitet, bolig forhold, transport, medicin (adgang til sygehus og lægehjælp).

Sociale omstændigheder: familie, kæreste/kone, bekendte, mulighed for at bibeholde og udvikle nye sociale netværk.

Samfundsmæssige omstændigheder: socialklasse, uddannelse, samfundsnormer, undgåelse af skam og diskrimination (i forhold til normer).

Livsfrihed: Frigørelse igennem de fysiske såvel som de sociale og samfundsmæssige omstændigheder. Altså muligheden for at leve livet som man ønsker det, inden for det samfund man har bosat sig (inden for lovens rammer).

Introduktion

De fysiske omstændigheder er de eneste i modellen der er et krav, de sociale omstændigheder og samfundsmæssige omstændigheder skal ses som muligheder. Altså mulighed for uddannelse, mulighed for etablering af sociale netværk. Årsagen til at der her tales om mulighed frem for krav, er, at det kan være svært at argumentere at fattigdom er fravalg af uddannelse og sociale netværk. Hvorimod fravær af muligheden for at indgå i sociale netværk og fravær af muligheden for uddannelse er fattigdom. Disse fravær kan fint tolkes som værende fattigdom, der er dog stadig andre reelle eksogene faktorer der kan påvirke fraværene, som eksempelvis handicap eller fængselsophold. I forbindelse med fængsel, bør fanger ikke anses som værende fattige, idet det antages at straffen er selvvalgt (og at de er skyldige) i form af given kriminalitet. Handicap er svært at definere sig ud af, idet der er så mange forskellige typer, og samtidig er deres funktionsniveau vidt forskelligt.

Fysiske omstændigheder

De fysiske omstændigheder i modellen, skal forstås alene som de basale behov som Rowntree beskriver, så niveauet dækker husleje, mad, varme, vand, benzin, alt der skal til for at overleve, reproducere og fastholde et arbejde (Lister, 2004). De fysiske omstændigheder har særlig betydning, fordi de har indflydelse både de sociale og de samfundsmæssige omstændigheder, idet der kræves yderligere materielle ressourcer for at opnå disse trin. Det kunne eksempelvis være penge til at gå i biografen, eller penge til bøger og uddannelse. Derfor er de fysiske omstændigheders indflydelse dynamisk, i den forstand at materielle ressourcer påvirker personers mulighed for at tage uddannelse, betale husleje, købe mad og betale for sygeforsikring og fritidsaktiviteter. Derudover skal der ligeledes tages forbehold for prisniveauet og normforskelle i de forskellige samfund, idet fattigdom, bør forstås todimensionelt, i den forstand at fattigdom afhænger af både de basale goder, som Rowntree beskriver, men der burde ligeledes relateres til det givne samfunds normstandard. Hvilket har den konsekvens at fattigdomsdefinitionen både er absolut og relativ, årsagen til valget af både den absolutte og relative fattigdomsdefinition, er at jeg forsøger at undgå nogle af de problemer som jeg beskrev tidligere (Lister, 2004). Eksempelvis er problemet at den absolutte definition er mindre brugbar i den vestlige verden og den relative definition kan skabe et misvisende billede af tredjeverdenslandene. Hvilket betyder, at jeg kan undgå en hel del bias, ved at bruge styrkerne ved den absolutte og relative definition, og forsøge at undgå deres svagheder, ved at benytte ideen om sociale og samfundsmæssige omstændigheder. Dette øger dog ligeledes kompleksiteten af

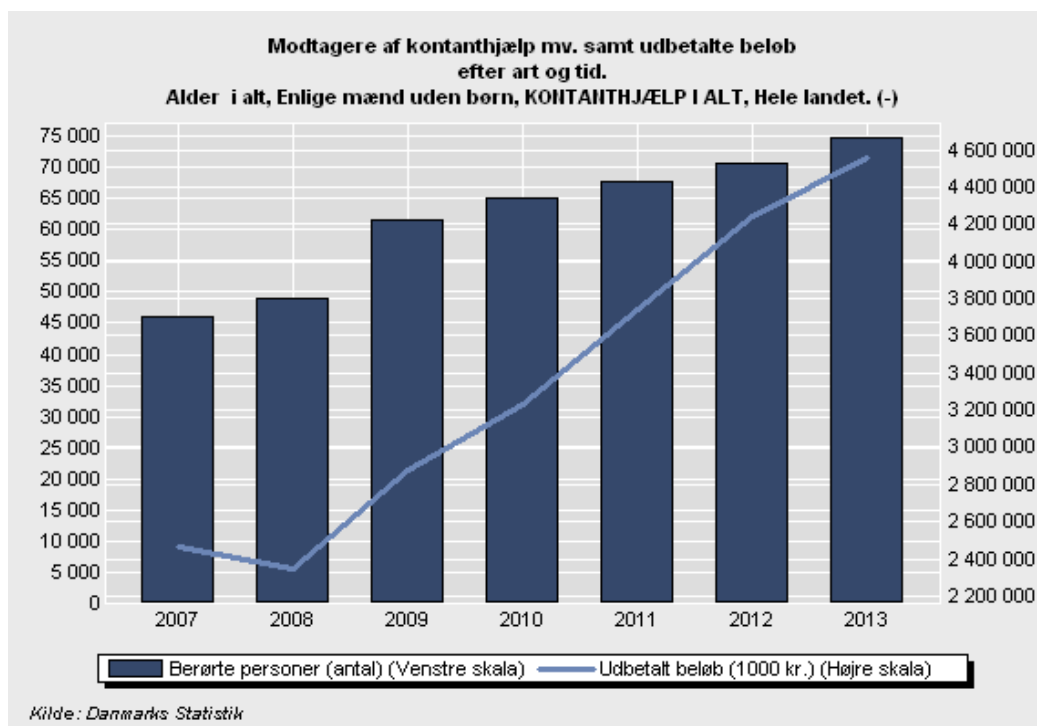
modellen. Møder en person ikke de fysiske omstændigheder er der tale om dyb fattigdom, hvilket typisk er forbundet med central Afrika, men dyb fattigdom forekommer ligeledes i resten af Verden, selvom tilfælde er yderst sjældent i Europa og Central Asien (The World Bank, 2014).

Sociale omstændigheder

Sociale omstændigheder indeholder diverse kontakter, venner, familie, kæreste/kone og bekendte. For at denne del af fattigdomsdefinitionen er opfyldt, skal individerne have mulighed for at socialisere sig i deres sociale netværk. De sociale omstændigheder har dog ligeledes indflydelse på både materielle og samfundsmæssige omstændigheder, da familie, venner og øvrige relationer kan være med til at skabe øget mulighed for at finde arbejde og forøge muligheden for at gennemføre en uddannelse (Fløtten, 2009).

Samfundsmæssige omstændigheder

Den næste del af fattigdomsdefinitionen er samfundsmæssige omstændigheder, hovedfokus er muligheden for at uddanne sig, såfremt det er det man ønsker sig. Der er ikke her tale om at man skal have en hvis uddannelse, blot muligheden for det. Adgang til uddannelse giver mulighed for at bryde den sociale arv, hvilket er med til at sørge for at de højere samfundspositioner ikke nødvendigvis forbeholdes en elite (Marshall, 2003). Derudover er der også tale om samfundsnormer og øvrige samfundsmæssige kontekster der kan påvirke muligheden for at opnå livsfrihed (Bourdieu, 1986). De samfundsmæssige omstændigheder er norm-bestemt, de varierer fra samfund til samfund. Der er her tale om en række materielle ressourcer, som er nødvendige i forhold til integration i det samfund man befinder sig i. Eksempelvis er internetadgang og en personlig computer nødvendige i forbindelse med arbejde og søgning af arbejde i Danmark. I det mange virksomheder, f.eks. Dansk Supermarked Group (Bilka, Salling, Føtex mfl.) har alle deres stillinger slået op på deres internetside. Derudover er der ligeledes flere gymnasier der ønsker at bærbar computer bliver et krav (Fjorside, 2010). Der er altså her sket en markant udvikling de seneste 10 år, hvilket ligeledes er noget de offentlige ydelser burde afspejle, men det er bare ikke tilfældet. Som det kan ses i nedenstående tabel fra Danmarks Statistik (Figur 3).

Figur 3 – Danmarks Statistik

På trods af, at mængden af folk på kontanthjælp er steget næsten 200 % de seneste 6 år, så er den samlede mængde af penge brugt på kontanthjælp ikke engang fordoblet. Hvilket reelt betyder at ydelsen er stagneret eller faldet, trods udviklingen. Hvilket vil være acceptabelt, såfremt priserne ligeledes er faldet eller stagneret, men det er ikke tilfældet. Som det fremgår af nedenstående figur (Figur 4), er det tydeligt at priserne er steget. Sammenlagt er der sket en 15 % stigning over de seneste 6 år, hvilket betyder at der er sket en kraftig forringelse af kontanthjælpsmodtagernes rådighedsbeløb over de seneste 6 år.

**Forbrugerprisindeks, gennemsnitlig årlig inflation (1900=100) efter
type og tid**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Årsstigning i procent	1,7	3,4	1,3	2,3	2,8	2,4	0,8

Årsstigning i procent er beregnet ud fra afrundede indeks.

Figur 4 – Danmarks Statistik

De materielle, sociale og samfundsmæssige omstændigheders formål er at give muligheden for social avancering, altså at individer ikke er bundet af en given social klasse. Summen af disse muligheder, burde lede til frigørelse af individet (Marshall, 2003). Det skal dog ikke forstås på den måde, at man som individ

igennem denne definition har ret til at blive Statsminister eller Direktør, men man har til gengæld ret til muligheden for at blive det igennem hårdt arbejde.

Med udgangspunkt i min teori varierer vigtigheden af niveauerne i modellen, i fattige samfund vil økonomi spille en større rolle end de samfundsmæssige og sociale omstændigheder. Det er relativt logisk at personer der har problemer med at brødføde sig selv og deres familie, ikke tænker på hvorvidt de og deres børn har mulighed for at tage en uddannelse eller besøge venner. Økonomi får dog mindre betydning i rigere samfund, og dermed bliver samfundsmæssige og sociale omstændigheder mere vigtige. Uanset hvilken type samfund der er tale om, er alle niveauerne stadig vigtige, idet der er eksempler på dyb fattigdom i eksempelvis New York (Citizens' Committee for Children, 2012).

Det bliver igennem denne definition ligeledes muligt at lave et fattigdomsmål, som har et bredt fokus, frem for at være smalt fokuseret på eksempelvis udviklingslandene, NIC³ landene eller de vestlige lande.

Livsfrihed

Livsfrihed skal ses som muligheden for at benytte de muligheder der er beskrevet i de tre niveauer (fysisk, social og samfundsmæssige). Der er altså tale om at individet frigøres fra økonomiske problemer i forbindelse med de fysiske omstændigheder, men ligeledes i forhold til de samfundsmæssige og sociale omstændigheder. Kort sagt har et individ der opnår livsfrihed, muligheden for at leve livet på sine egne betingelser, inden for lovens rammer. Det vil betyde at samme individ ikke oplever problemer i forbindelse med økonomi, diskrimination og har mulighed for at uddanne sig som han/hun ønsker. Det skal altså ses som en frigørelse af individet, i form af opfyldelsen af de førnævnte omstændigheder (Tamm & Sehested, 2009).

Styrker og svagheder ved omstændighedsbaseret fattigdom

Der er en klar svaghed ved den teori jeg arbejder med, teorien kan ikke benyttes til komparative studier, fordi fattigdom i min teori fokuserer på én samfundsmæssig kontekst. Idet prisforskellene er så store fra nationalstat til nationalstat, så er det umuligt at fastsætte en reel økonomisk fattigdomsgrænse som virker universelt. Derudover er selve teorien meget kompleks og kræver ligeledes nogle komplekse målinger for at undersøge fattigdom, hvilket betyder at selve studierne der er påkrævet er tidskrævende. Samtidig med at det er nødvendigt at gentage undersøgelserne idet fattigdomsteorien er samfunds og udviklingsbetinget. Jeg ser dog også en klar styrke ved min teori, den giver et mere nuanceret billede af fattigdom og giver nogle klare retningslinjer som relativt simpelt kan laves til policy. Derudover er teorien ligeledes niveaudelt, da det første niveau (fysiske omstændigheder) skal opfyldes før man kan bevæge sig videre til det andet

³ New Industrialized Countries, eksempelvis Brasilien og Kina.

niveau (samfundsmæssige og sociale omstændigheder). Så det bør i teorien være muligt at arbejde med et niveau ad gangen og derfor give en mere målrettet indsats overfor fattigdomsproblemerne i et givent samfund. Niveauerne gør det også muligt at opdele fattigdom i kategorier, hvor mangel på opfyldelse af første niveau vil være et udtryk for dybere fattigdom end manglen på at opfylde de øvrige niveauer.

Jeg kan se meget potentiale i denne fattigdomsdefinition, men samtidig kræver det meget samarbejde og erkendelse at fattigdom, reelt set er et problem, også i den vestlige verden. Men det vigtigste spørgsmål: er det muligt at spore de tendenser modellen foreskriver i surveydata? Eller er der ingen sammenhæng imellem sociale/samfundsmæssige omstændigheder og fattigdom? De spørgsmål vil jeg så vidt muligt forsøge at besvare i det efterfølgende afsnit.

Surveydata i forbindelse med min fattigdomsmodel

Jeg vil i følgende afsnit undersøge min teori i forhold til surveydata fra ISSP (Social Ulighed - 2009) og SFI-datasættet (Arbejde og tilbagetrækning – 2006), med det formål at teste hvorvidt min teori er valid eller hvorvidt mine hypoteser er modsigende i forhold til "virkeligheden" som er afspejlet i datasættet. Til det formål har jeg udarbejdet en række frekvenstabeller, som tager udgangspunkt i de tre hovedkategorier⁴ jeg arbejder med.

⁴ De materielle, sociale og samfundsmæssige omstændigheder.

De første spørgsmål i spørgeskemaet har fokus på individets muligheder for at komme frem i livet:

1.1. Først nogle spørgsmål om,

N	Valid	1510
	Missing	8

1.1. Først nogle spørgsmål om, hvad der har betydning for den enkeltes mulighed for at komme frem her i livet. 1. Hvor vigtigt er det at komme fra en velhavende familie?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helt afgørende	18	1,2	1,2	1,2
	Meget vigtigt	109	7,2	7,2	8,4
	Ret vigtigt	461	30,4	30,5	38,9
	Ikke særlig vigtigt	686	45,2	45,4	84,4
	Overhovedet ikke vigtigt	203	13,4	13,4	97,8
	Ved ikke	33	2,2	2,2	100,0
	Total	1510	99,5	100,0	
Missing	Uoplyst	8	,5		
Total		1518	100,0		

Figur 5

Det kan ses i Figur 5, at økonomi har en hvis betydning, idet 38,9 % mener materielle ressourcer er ret vigtigt, meget vigtigt eller helt afgørende. Dog er der en markant større der mener der er mindre vigtigt, idet 58,9 % svarer at det ikke er særligt vigtigt, eller overhovedet ikke er vigtigt. Derudover er størstedelen af svarprocenterne i kategorierne "Ret vigtigt" og "Ikke særligt vigtigt". De materielle ressourcer kan ud fra datasættet ses som værende mindre vigtige i forhold til personlig fremdrift i Danmark. Derudover ligger det at "komme frem i livet" meget tæt knyttet til fattigdom, idet det modsatte af fremdrift ville kunne fortolkes som fattigdom. Idet fattige folk netop sidder fast i en socialklasse og ikke har mulighed for at komme ud af denne (Järvinen, 2007).

Årsagen til at folk mener at økonomi spiller en mindre rolle vides ikke. Det kan være af den årsag at det danske folk har mættet deres behov for tilpas materielle ressourcer, og at resten af pengene blot går til opgraderinger af de materielle ressourcer, som eksempelvis Arla frem for budget eller en Mercedes frem for en Opel (Marshall, 2003). Denne tanke baseres på det citat af Marshall som tidligere er benævnt (se side 33)

Spørgsmålet er dog også ret skarpt, da der er tale om at komme fra en velhavende familie. Men det kan også virke tvetydigt, for, hvad er en velhavende familie? Er det en familie med flere materielle ressourcer end gennemsnittet? Eller er det hvad man kan karakterisere som en rig familie?

1.3. Først nogle spørgsmål om,

N	Valid	1510
	Missing	8

1.3. Først nogle spørgsmål om, hvad der har betydning for den enkeltes mulighed for at komme frem her i livet. 3. Hvor vigtigt er det selv at have en god uddannelse?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helt afgørende	178	11,7	11,8	11,8
	Meget vigtigt	704	46,4	46,6	58,4
	Ret vigtigt	538	35,4	35,6	94,0
	Ikke særlig vigtigt	68	4,5	4,5	98,5
	Overhovedet ikke vigtigt	11	,7	,7	99,3
	Ved ikke	11	,7	,7	100,0
	Total	1510	99,5	100,0	
Missing	Uoplyst	8	,5		
Total		1518	100,0		

Figur 6

Som det kan ses i ovenstående figur (figur 6), så er uddannelse meget vigtigt for at komme frem i livet. Med hele 94 % som mener at det er ret vigtigt, meget vigtigt eller helt afgørende, hvor meget vigtigt endda er medianen. Der er kun 5,2 % der mener at uddannelse ikke er vigtigt i forhold til at komme frem i livet. Dette resultat er meget forståeligt, Bourdieu ser eksempelvis en klar korrelation imellem uddannelse og adgangen til de bedste uddannelser og eliten (Järvinen, 2007). Dog er Frankrig et ekstremt eksempel idet, de har såkaldte Grande écoles, elite skoler. Studerende fra disse eliteskoler står for størstedelen af høj rangerede offentlige lederposter og ligeledes mange private lederposter. Den tendens er til dels at spore i Danmark, hvor mange af de høj rangerede politikere har et afgangsbetrag fra Københavns Universitet, benævnelsesværdige er: Lars Løkke Rasmussen (Clemmensen, 2014), Helle Thorning-Schmidt (Clemmensen, 2014), Pia Olsen Dyhr (Clemmensen, 2014).

Andre universiteter: Kristian Thulesen Dahl (AAU) (Clemmensen, 2014), Klaus Frandsen (CBS) (Clemmensen, 2014), Anders Samuelsen (AU) (Clemmensen, 2014)

Der er altså seks partiledere der har en universitetsuddannelse, hvoraf tre af dem tog deres grad på Københavns Universitet og resten fra henholdsvis Aalborg Universitet, Aarhus Universitet og Copenhagen Business School.

Med det sagt, er det dog ikke muligt at sammenligne Danmark og Frankrig, idet Frankrig har en række elite universiteter, der ligger udenfor det traditionelle rammeværk for offentlige universitetsuddannelser. Dertil er kravene for at komme ind på et eliteuniversitet ekstraordinære høje, ofte kræver det at personen har en universitetsuddannelse allerede. Så derfor kan disse eliteuniversiteter ses som institutioner der uddanner phD'ere mere end blot kandidater og bachelorer (Power, 2003).

Selvom spørgsmålene i de tre foregående figurer ikke direkte bearbejder fattigdom, så er fattigdom stadig i bagtankerne. Idet det kan argumenteres, at en person der ikke har mulighed for at komme frem i livet, må anses for at være fattig. Dog er det vigtigt at bide mærke i ordet "mulighed", idet en person der ikke ønsker at komme frem i livet (karrieremæssigt), ikke bør anses for at være fattig. Livsfrihed er trods alt en frihed, hvis en person hellere vil arbejde 37 timer i Netto end at arbejde 60 timer om ugen for Mærsk (eller Netto). Så har personen jo lavet et valg, hvor han har evalueret at han hellere vil have 23 timers mere fritid om ugen. De fysiske omstændigheder, kan for de fleste, opfyldes på kontanthjælp (alt afhængigt af husleje og øvrige faste afgifter). Men der vil klart være mennesker på kontanthjælp der kan beskrives som værende fattige, idet mange ikke har råd til fødselsgaver. Andre har ikke engang råd til medicin, hvilket bør anses som værende dyb fattigdom (Hansen, 2014).

Case: Kontanthjælpsreformen

Introduktion

Jeg har valgt kontanthjælpsmodtagere som case, formålet med denne case er at undersøge hvorvidt de danske kontanthjælpsmodtagere lever op til de forhold som jeg har stillet i min model (se figur 2). Derudover vil jeg drage paralleller til den "nye" kontanthjælpsreform. Interessen for netop kontanthjælpsmodtagerne, er fordi jeg har sammen med en række andre studerende tidligere undersøgt kontanthjælp, med hensigt på at lave et fattigdomsmål. Hvor vi endte med at konkludere at fattigdomsgrænsen i Danmark bør sættes som værende den "almindelige" kontanthjælpsmodtager (Dannemann, et al., 2012). Når jeg tænker tilbage på projektet, men ligeledes, nuværende fattigdomsmål er det et problem. De er alle sammen passive, passive i den forstand at de konstaterer hvorvidt personer er fattige eller ej og uden svar på hvordan deres vilkår forbedres. Den fattigdomsdefinition jeg ønsker at beskæftige sig med, kigger ikke på fattigdom som et fænomen der vurderes ud fra en række parametre, for at komme frem til et resultat. Jeg vil hellere undersøge fænomenet proaktivt, og ud fra min teori opstille en række parametre som er nødvendige for at komme ud af fattigdom, end at undersøge fattigdomsfænomenet med basis i en reaktiv tankegang, som med de traditionelle fattigdomsmål. Årsagen til at de traditionelle mål kan opfattes som værende reaktive, er at de benytter økonomi alene som mål. Hvis man eksempelvis tager udgangspunkt i indkomstmetoden (50 % af medianindkomsten), så betyder det

at der hele tiden skal udvikles policies som forbedrer forholdene for en given gruppering af fattige. Og denne gruppering forandres kontinuerligt, hvilket gør at policyen bliver reaktiv. Tager man derimod udgangspunkt i muligheder, så er det muligt at opstille en række parametre som definerer en række kerneproblemer. Det bliver dermed muligt at benytte og udvikle et policybasis, som ændres efter samfundets udvikling og ikke efter en given gruppering af fattige.

Den fattigdomsmodel jeg arbejder med kan klassificeres som et fattigdomsmål, idet selve definitionen trækker en grænse imellem fattige og ikke-fattige. Men det er som sagt ikke formålet med dette projekt.

Kontanthjælpsreformen

Unge under 30 år

Der er en række forhold i kontanthjælpsreformen af 2013, som ændrer livsbetingelserne for kontanthjælpsmodtagere. Uddannelse er pejlemærket for reformen, hvor hovedfokus er en indsats overfor unge kontanthjælpsmodtagere som ikke har en uddannelse. Den betyder at kontanthjælpsmodtagere under 30 år får uddannelsespålæg og derfor skal begynde på en uddannelse snarest muligt, såfremt de erparate til det. De der ikke er uddannelsesparate, skal gennemgå et forløb med formål at gøre dem uddannelsesklar. Derudover får de unge, der ikke er klar til uddannelse, ret til et aktivitetstillæg efter tre måneder, så længe de deltager i aktive tilbud som bringer dem tættere på uddannelse (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Der er ligeledes en markant ændring for de kontanthjælpsmodtagere, der er under 30 år og uddannelsesparate. Kontanthjælpen bliver i den forbindelse afskaffet og erstattet af uddannelseshjælp, uddannelseshjælpens sats er på niveau med SU (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Unge enlige forsørgere er ligeledes underlagt ovenstående regler, dog er der særlig støtte og økonomisk hjælp i forbindelse med at gøre dem uddannelsesparate (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Personer over 30 år

I reformen er der sæt yderligere fokus på jobsøgning, særligt indenfor de første tre måneder af ledighed. Det betyder at der er krav om intensiv jobsøgning, samt øget indsats fra jobcentre og kommunen.

Der er ligeledes forøgede krav til aktivering, hvor personer efter tre måneders arbejdsløshed forventes at gøre en nytteindsats i en offentlig virksomhed i 13 uger ad gangen (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Sanktionering

Såfremt en person gentagne gange ikke lever op til de krav jobcentre og kommunen stiller, så kan det medføre at de bliver sat under skærpet rådighed. Hvilket medfører et krav om dagligt fremmøde (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Særligt udsatte

Der er ligeledes en forøgelse i indsatsen overfor personer som er særligt udsatte eller har komplekse problemer. Det betyder at der senest efter seks måneder skal laves en arbejdsplan, både helbredsorienteret og arbejdsmarkedsorienteret. Derudover får de ret til en mentor, som skal hjælpe dem med at stabilisere deres liv og forbedre deres arbejdsmarkeds muligheder (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Gensidig forsørgerpligt for personer over 25 år

Dette punkt er særligt relevant, idet det ændres markant. Fremover har samboende par gensidig forsørgerpligt lige meget om de er gift eller ej. Hvilket betyder at de sammenlagt vil få en markant mindre ydelse end før. Dog forventes dette ikke at have den største betydning, idet unge under 30 år forventes i uddannelse. Der kan dog være tilfælde med par hvor begge parter har en uddannelse, som så betyder markant ringere livsvilkår (Beskæftigelsesministeriet, 2013).

Det har desværre ikke været muligt at finde data, der bearbejder den nye kontanthjælpsreform. Derfor vil der blive benyttet et datasæt, som bearbejder effekterne af en tidligere kontanthjælpsreform. Jeg vil forsøge at inddrage de forskelle der diskuteres ovenfor og argumentere for hvilke betydninger disse ændringer muligvis har for kontanthjælpsmodtagerne til dags dato. Jeg vil fokusere på hvad disse ændringer betyder for selvstændighed og frihed til at leve livet man ønsker, hvor der sandsynligvis er en hel række forandringer.

Kontanthjælpsmodtagere og de fysiske omstændigheder

Jeg vil starte med at undersøge hvorvidt de danske kontanthjælpsmodtagere lever op til de fysiske omstændigheder, hvilket indebærer helbred og indkomst i forbindelse med de basale behov.

232. Hvordan vil du bedømme

N	Valid	467
	Missing	12

232. Hvordan vil du bedømme din helbredstilstand i almindelighed?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Meget god	46	9,6	9,9	9,9
	God	87	18,2	18,6	28,5
	Rimelig	97	20,3	20,8	49,3
	Dårlig	132	27,6	28,3	77,5
	Meget dårlig	101	21,1	21,6	99,1
	Ved ikke	4	,8	,9	100,0
	Total	467	97,5	100,0	
Missing	Uoplyst	12	2,5		
Total		479	100,0		

Figur 7

Som det kan ses i figur 7, så er det kun halvdelen af kontanthjælpsmodtagerne (49,3 %) der har svaret at de har en rimelig, god eller meget god helbredstilstand. Hvilket betyder at der er flere der har svaret at de har en dårlig eller meget dårlig helbredstilstand (49,8 %). Årsagen til deres dårlige helbred vides ikke, men uanset årsagen, så begrænser deres helbred deres mulighed for at leve livet på lige fod med andre borgere.

272. Er det i løbet af det sidste

N	Valid	458
	Missing	21

272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husleje, transport, mv.?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, ofte	103	21,5	22,5	22,5
	Ja, nogle gange	121	25,3	26,4	48,9
	Ja, men sjældent	53	11,1	11,6	60,5
	Nej, aldrig	178	37,2	38,9	99,3
	Ved ikke	3	,6	,7	100,0
	Total	458	95,6	100,0	
Missing	Uoplyst	21	4,4		
Total		479	100,0		

Figur 8

Som det kan ses i Figur 8, så har kontanthjælpsmodtagere problemer med at opfylde de basale behov i forbindelse med mad, husleje, transport (vand, varme og elektricitet). Størstedelen (60,5 %) har svaret at de har haft problemer indenfor det seneste år med at betale de løbende udgifter, hvorimod "kun" 37,2 %

har svaret at de ikke har haft problemer med at betale de løbende udgifter. Herunder udgør svarende ja, ofte og ja, nogle gange hele 48,9 % af den samlede svarprocent, hvilket er foruroligende. Dem der har svaret Nej, aldrig, står alene for 38,9 %. Det betyder at næsten 2 ud af 3 har haft problemer med at betale de løbende udgifter indenfor det seneste år.

Økonomi er altså et generelt problem for kontanthjælpsmodtagerne, selv i forbindelse med at opfylde de allermest basale menneskelige behov. Der er altså tegn på dyb fattigdom hos kontanthjælpsmodtagerne da denne undersøgelse blev foretaget i 2006, hvilket er foruroligende. Hvis man i den forbindelse trækker en parallel til kontanthjælpsreformen fra 2013, så er forholdene i forhold til økonomi, blevet yderligere forringet. Her tænkes særligt på den gensidige forsørgerpligt, men ligeledes unge under 30 år, som får en yderligere reduceret ydelse (Beskæftigelsesministeriet, 2013). Jeg vil ligeledes inddrage et spørgsmål i forhold til hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne er i stand til at betale en uventet ekstra regning på 4.000 kr. Formodningen er dog at de ikke er i stand til det, men dette spørgsmål fungerer i denne forbindelse som kontrol spørgsmål i forhold til det ovenstående spørgsmål (se figur 8) (Schmidt, 2012).

273. Har den økonomiske situat

N	Valid	456
	Missing	23

273. Har den økonomiske situation gennem det sidste år tilladt, at du har haft mulighed for at betale en uventet ekstraregning på f.eks. 4.000 kr.?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	91	19,0	20,0	20,0
	Nej	343	71,6	75,2	95,2
	Ved ikke	22	4,6	4,8	100,0
	Total	456	95,2	100,0	
Missing	Uoplyst	23	4,8		
Total		479	100,0		

Figur 9

Som det kan ses i figur 9, så har størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne ikke mulighed for at betale en uventet ekstraregning på 4.000 kr. Blot 20 % af kontanthjælpsmodtagerne kan betale en uventet ekstraregning på 4.000 kr., hvorimod hele 75,2 % ikke har mulighed for at betale denne ekstraregning. Procentvis så er der et ret godt sammenligningsgrundlag imellem figur 8 og figur 9, dog virker det fiktive scenarie med en ekstra regning på 4.000 kr. som et voldsomt beløb. Særligt for folk på kontanthjælp, der pr. 2014 modtager 10.689 kr. (kontanthjælpsmodtagere der ikke forsørger børn) hvor 4.000 kr. udgør cirka

40 % af deres indkomst, før skat og øvrige udgifter (Beskæftigelsesministeriet, 2014)! Næste figur bearbejder kontanthjælpsmodtagernes vurdering af deres økonomiske forhold de næste 3-5 år.

274. Hvis vi kigger 3-5 år frem

N	Valid	457
	Missing	22

274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Meget sikker	30	6,3	6,6	6,6
	Rimelig sikker	111	23,2	24,3	30,9
	Lidt usikker	157	32,8	34,4	65,2
	Meget usikker	139	29,0	30,4	95,6
	Ved ikke	20	4,2	4,4	100,0
	Total	457	95,4	100,0	
Missing	Uoplyst	22	4,6		
Total		479	100,0		

Figur 10

De konklusioner der er lavet ud fra de to ovenstående figurer (8 og 9) gælder ligeledes for Figur 10. Størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne har svaret at deres økonomi er lidt usikker eller meget usikker (64,8 %) over de næste 3-5 år. Hvorimod blot 30,9 % har svaret at deres økonomi er rimelig sikker eller meget sikker, og af de 30,9 % føler kun 6,3 % at deres økonomi er meget sikker. Denne svar fordeling passer meget godt til svarfordelingen i de to øvrige figurer (8 og 9). Som den sidste del af undersøgelsen af kontanthjælpsmodtagernes fysiske omstændigheder, så vil jeg inddrage en figur der viser hvordan kontanthjælpsmodtagerne mener deres økonomi ser ud, sammenlignet med en "almindelig" danskers økonomi.

261. Hvis du sammenligner dig

N	Valid	460
	Missing	19

261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Meget dårligere end gennemsnittet	202	42,2	43,9	43,9
	Lidt dårligere end gennemsnittet	159	33,2	34,6	78,5
	Som gennemsnittet	61	12,7	13,3	91,7
	Lidt bedre end gennemsnittet	17	3,5	3,7	95,4
	Meget bedre end gennemsnittet	6	1,3	1,3	96,7
	Ved ikke	15	3,1	3,3	100,0
	Total	460	96,0	100,0	
Missing	Uoplyst	19	4,0		
Total		479	100,0		

Figur 11

Som det kan ses i ovenstående figur (11), så føler størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne sig lidt eller meget dårligere stillet end gennemsnittet (78,5 %), hvor den største svar procent er meget dårligere end gennemsnittet. Det i sig selv, betyder ikke at der er tale om økonomisk fattigdom, i forhold til den model jeg arbejder med. Men når de ligeledes har problemer med at opfylde de basale behov, så viser Figur 11 et klart problem. Særligt med den store svarprocent i meget dårligere end gennemsnittet.

Alt taget i betragtning er der altså tale om nogle meget foruroligende svarprocenter, da kontanthjælpsmodtagerne virker 1) meget usikre i forbindelse med deres økonomi 2) ikke har mulighed for at betale en ekstra regning på 4.000 kr. 3) Har problemer med at opfylde de helt basale behov og 4) føler sig lidt eller meget dårligere stillet end gennemsnittet (med størstedelen i meget dårligere end gennemsnittet). Der er altså grundlag for at konstatere at kontanthjælpsmodtagerne i Danmark i stor grad ikke opfylder betingelserne stillet under de fysiske omstændigheder, hvilket er tegn på dyb fattigdom, altså det samme man oplever i Afrika, Asien og Sydamerika, dog ikke i så voldsom grad.

Kontanthjælpsmodtagere og de sociale omstændigheder

Det har ikke været muligt at finde nogle spørgsmål der relaterer direkte til muligheder, men jeg har fundet nogle spørgsmål, der behandler reelle sociale interaktioner. Det er selvfølgelig ikke optimalt da jeg gerne ville have spørgsmål i forhold til hvorvidt man har venner og/eller familie der er i stand til at hjælpe med de problemer og udfordringer man møder (altså hvorvidt de sociale netværk er med til at forøge individets muligheder). Men spørgsmålene er stadig gode nok til at generalisere over.

235. Hvor ofte mødes du med r

N	Valid	464
	Missing	15

235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Bor sammen med forældre eller søskende	15	3,1	3,2	3,2
	Omtrent dagligt	78	16,3	16,8	20,0
	Omtrent hver uge, men ikke dagligt	164	34,2	35,3	55,4
	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	85	17,7	18,3	73,7
	Nogle gange om året, men ikke hver måned	54	11,3	11,6	85,3
	En gang om året	11	2,3	2,4	87,7
	Sjældnere	28	5,8	6,0	93,8
	Har ingen nær familie	28	5,8	6,0	99,8
	Ved ikke	1	,2	,2	100,0
	Total	464	96,9	100,0	
Missing	Uoplyst	15	3,1		
Total		479	100,0		

Figur 12

Som det fremgår af Figur 12, så mødes størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne med deres nære familie mindst en gang om måneden (73,7 %). Der er kun 14,4 % af kontanthjælpsmodtagerne der mødes med deres nære familie sjældnere, eller ikke har en nær familie. I forhold til modellen er det dog muligheden for at mødes, snakke og diskutere med sin familie, der betyder noget. Derfor har 93,8 % af kontanthjælpsmodtagerne reelt set muligheden for at indgå i sociale netværk og sociale interaktioner med deres nære familie. Men såfremt den nære familie ikke ønsker at have kontakt med en given person, så vurderes det i modellen på lige fod med at en person ikke havde nogen nær familie. Der er altså ikke her tale om en nødvendig social interaktion, men alene *muligheden* for denne sociale interaktion.

Næste figur (figur 13) bearbejder samme spørgsmål, men med fokus på venner i stedet for nærmeste familie.

236. Hvor ofte mødes du med dine venner?

N	Valid	465
	Missing	14

236. Hvor ofte mødes du med dine venner?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Omtrent dagligt	107	22,3	23,0	23,0
	Omtrent hver uge, men ikke dagligt	194	40,5	41,7	64,7
	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	89	18,6	19,1	83,9
	Nogle gange om året, men ikke hver måned	26	5,4	5,6	89,5
	En gang om året	5	1,0	1,1	90,5
	Sjældnere	10	2,1	2,2	92,7
	Har ingen venner	34	7,1	7,3	100,0
	Total	465	97,1	100,0	
Missing	Uoplyst	14	2,9		
Total		479	100,0		

Figur 13

I forbindelse med venner (figur 13), er det også størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne der mødes med venner mindst en gang om måneden (83,9 %). Det er kun 10,6 % af kontanthjælpsmodtagerne der mødes sjældnere eller ikke har nogen venner.

Ud fra den begrænsede mulige mængde data, så er der tegn på at kontanthjælpsmodtagerne har mulighed for at opfylde de sociale omstændigheder. Dog er der muligvis mange der ikke nødvendigvis har råd til fødselsdags og julegaver (Schmidt, 2012), hvilket selvfølgelig har en påvirkning på dem og de sociale netværk de indgår i. Denne antagelse baseres alene på de data der er behandlet i forhold til de fysiske omstændigheder, hvor mange kontanthjælpsmodtagere har problemer med økonomien i generel forstand og i forhold til de løbende udgifter.

Kontanthjælpsmodtagere og de samfundsmæssige omstændigheder

Uddannelse

I Danmark har alle mulighed for at tage en uddannelse, om der er tale om gymnasiet, erhvervsuddannelserne, professionshøjskoler eller universiteter. Fri og lige adgang til uddannelse giver mulighed for at bryde de sociale klasser og skabe et samfund hvor eliten ikke alene træffer beslutninger (Marshall, 2003) (Järvinen, 2007). Dog har kontanthjælpsmodtagerne som en række udfordringer i forbindelse med de fysiske omstændigheder, som kan begrænse deres reelle muligheder (se side 34-37).

Derudover betyder den nuværende reform ligeledes, at kontanthjælpsmodtagere under 30 år får uddannelsespligt, hvis de ikke har en uddannelse. Denne reformændring er paradoks, på den ene side forøger den de unge kontanthjælpsmodtageres muligheder, men på den anden side begrænser reformændringerne deres livsfrihed. Reformændringen kan give de yngre kontanthjælpsmodtagere muligheden for at forbedre deres tilværelse, i den forstand at uddannelse giver bedre jobmuligheder og en forøget indkomst. Dog giver ændringen god mening set ud fra et politisk synspunkt, idet uddannelse er med til at skabe vækst i Danmark (Holm-Larsen & Skovgaard-Petersens, 2013).

Skam

82. Har du undertiden følt, at fo

N	Valid	465
	Missing	14

82. Har du undertiden følt, at folk så lidt ned på dig, fordi du modtager din nuværende ydelse

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Meget ofte	77	16,1	16,6	16,6
	Ret ofte	110	23,0	23,7	40,2
	Ret sjældent	94	19,6	20,2	60,4
	Stort set aldrig	82	17,1	17,6	78,1
	Overhovedet ikke	92	19,2	19,8	97,8
	Ved ikke	10	2,1	2,2	100,0
	Total	465	97,1	100,0	
Missing	Uoplyst	14	2,9		
Total		479	100,0		

Figur 14

Som det fremgår af Figur 14, så føler 60,4 % af kontanthjælpsmodtagerne de bliver set ned på, dog forekommer dette ret sjældent hos 20,2 % af dem. Men det betyder stadig at 40,2 % af kontanthjælpsmodtagerne enten ret ofte eller meget ofte føler sig stigmatiseret. 37,4 % procent af kontanthjælpsmodtagerne føler sig stort set aldrig eller overhovedet ikke stigmatiseret. Hvilket dog stadig peger på at størstedelen af dem reelt set lever i skam, og dermed ikke har mulighed for at levet livet som de ønsker det.

Opsummering

Det har været svært at lave en reel undersøgelse, med manglen på data, der undersøger den niche af fattigdom som jeg beskæftiger mig med. Men ud fra det data, der har beskæftiget sig med området har det været muligt at finde en række tendenser.

Kontanthjælpsmodtagerne har dårlige fysiske og økonomiske forhold, alt for mange kontanthjælpsmodtagere i Danmark har problemer med at opfylde kravene i de fysiske omstændigheder. De føler at de har dårligt helbred, og økonomiske problemer. De har økonomiske problemer, både i forhold til de løbende udgifter (mad, vand, varme, elektricitet, transport), men også i forhold til at betale en uventet ekstraregning. Kontanthjælpsmodtagerne ser heller ikke en lys fremtid i forhold til deres økonomi, størstedelen føler sig økonomisk usikre. Derudover er det ligeledes klart at kontanthjælpsmodtagerne føler sig ringere stillet end den almindelige dansker. I forhold til de fysiske omstændigheder er det nogle foruroligende tendenser, som mest af alt tyder på dyb fattigdom.

Disse tendenser bliver forværret for en række kontanthjælpsmodtagere, idet der er indført gensidig forsørgelsespligt for kontanthjælpsmodtagere over 25 år. Det vil betyde at par hvor den ene er kontanthjælpsmodtager og den anden er lønmodtager, så kræver det at personen der er lønmodtager tjener mindst dobbelt så meget som kontanthjælpen⁵. Det vil betyde at lønmodtageren skal modtage mindst 256.536 kr. om året, dette er først skat og det antages at der ikke er nogen forandringer i skatte- og fradragsgrundlaget. Idet det ville være et projekt for sig selv at tage hensyn til forskellige fradrag og skattegrundlag. Ud fra frekvenstabellen (**se appendiks, figur 56**) kan man se at 45,3 % har en indkomst imellem 0 – 249.999 kr. hvilket betyder at næsten halvdelen af respondenterne ikke har en høj nok indkomst til at fastholde en dobbelt kontanthjælpssats pr. 2014. Der er dog en større andel der har en indkomst imellem 250.000 – 600.000+ kr. idet disse kategorier udgør 54,6 % af respondenterne. Der er dog muligvis nogen i denne kategori der ligger lige under de 256.536 kr.

Kontanthjælpsreformen har derfor en klar negativ økonomisk konsekvens set ud fra de statistiske data, særligt for mange danske familier, hvoraf den ene er kontanthjælpsmodtager og den anden er lønmodtager.

I forhold til de sociale omstændigheder er der en række positive elementer, størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne har familie og venner de kan indgå i sociale interaktioner med. Mange kontanthjælpsmodtagere har dog alvorlige økonomiske problemer, hvilket kan medføre at de ikke har råd til hverken selv at holde fødselsdag eller købe gaver til de familiemedlemmer eller venner der har fødselsdag (Schmidt, 2012). Dette problem kan dog spores tilbage til de tidligere benævnte problemer i de

⁵ 10.689 kr. pr. måned for personer mellem 25 og 29 år

fysiske omstændigheder. Derfor kan de fysiske omstændigheder altså skabe nogle negative dynamiske effekter i resten af modellen.

I forhold til de samfundsmæssige omstændigheder, så er det positivt at kontanthjælpsmodtagerne i Danmark har mulighed for fri uddannelse, dog kan de dårlige fysiske omstændigheder påvirke disse muligheder. Der er dog ligeledes en klar negativ tendens, kontanthjælpsmodtagerne føler at de bliver set ned på, hvilket påvirker deres mulighed for at leve deres liv på egne vilkår. Denne form for stigmatisering fører til at de føler sig mindre værdige, hvilket kan påvirke deres fremtidige muligheder (Kyvsgaards, 2011).

Med alle disse problemer for kontanthjælpsmodtagerne i Danmark er der altså behov for en markant reformændring af kontanthjælpsreformen og en betydelig ændring af samfundets normer og værdier i forhold til kontanthjælp.

Analyse

Introduktion

Det kan være svært at lave en gennemarbejdet fattigdomsdefinition på fem måneder, men der er dog kommet en række erfaringer ud af forsøget. Jeg troede til at starte med, at økonomisk fattigdom ikke fandtes i Danmark, hvilket jeg senere fandt ud af at det gjorde.

Særligt for kontanthjælpsmodtagernes vedkommende, er der endda tale om hvad man kunne karakterisere som dyb fattigdom. Flere familier har ikke råd til at købe det mest basale⁶ uden at sætte sig i gæld.

Derudover er der ligeledes sket en række stramninger efter kontanthjælpsmodtagerne besvarede spørgeskemaet i 2009. Eksempelvis har stramningerne i kontanthjælpsreformen 2013 yderligere presset familier, hvis indkomst er betinget af kontanthjælp. Reformen har skabt flere sanktionsmuligheder, øget krav i forhold til aktivering, samt en udvidelse af den gensidige forsørgelsespligt (Beskæftigelsesministeriet, 2013). Kontanthjælpsmodtagernes sociale og samfundsmæssige omstændigheder er i høj grad påvirket af deres økonomiske situation, der er flere kontanthjælpsmodtagere der eksempelvis ikke har råd til at holde jul eller holde fødselsdag (Schmidt, 2012). Der var desværre ikke substantielt data til at lave en god vurdering af kontanthjælpsmodtagernes sociale og samfundsmæssige omstændigheder. Ifølge det data der var tilgængelig, så virker det til at kontanthjælpsmodtagerne trives i forhold til de sociale omstændigheder, det er dog svært at sige idet spørgsmålene var meget vage. De var baseret omkring hvor meget de ser til familie og venner, og derved ikke hvorvidt de har tid og økonomiske midler til at holde fødselsdag eller fejre jul. I forhold til de samfundsmæssige omstændigheder var det alene muligt at vurdere dette på basis af adgang til uddannelse og hvorvidt de bliver ofre for skam. De har som øvrige danskere fri adgang til det offentlige uddannelses system, men på baggrund af deres fysiske omstændigheder, i forhold til både økonomi og helbred, så har de uden tvivl større problemer i forbindelse med uddannelse end den "almindelige" dansker. Dataet vidste ligeledes en tendens til at kontanthjælpsmodtagerne føler sig set ned på og mindre værdige end andre grupperinger.

Kontanthjælpsmodtagerne kan derfor betragtes som værende fattige på alle parametre, ud over de sociale omstændigheder, da det ud fra datasættet ikke har været muligt at skabe et godt nok grundlag for at vurdere deres tilstand.

Min teori drager dermed den samme konklusion som den vi tidligere drog i vores bacheloropgave (Dannemann, et al., 2012). Men der er dog en særlig forskel, vi konstaterede ikke dyb fattigdom i bacheloropgaven, men reelt set blot at alle med et lavere indkomstniveau end kontanthjælpen burde

⁶ Mad, husleje, vand, varme, elektricitet, transport og sundhedsudgifter.

betraktes som fattige (Dannemann, et al., 2012). Den konklusion syntes at være et optimistisk syn på fattigdom, idet vi tog udgangspunkt i kontanthjælpen for kontanthjælpsmodtagere på 30 år⁷ (Dannemann, et al., 2012). I bachelorprojektet endte vi med at konkludere følgende om kontanthjælpen:

”En implicit dansk fattigdomsgrænse kan således defineres som kontanthjælpssatsen, da denne angiver de nødvendige ressourcer for at dække de samfundsbetingede behov.” (Dannemann, et al., 2012, p. 65)

Denne konstatering passer dog ikke ind i de fund jeg har gjort mig i dette projekt. Den undersøgelse jeg har lavet er baseret på alle kontanthjælpsmodtagere. Hvor der er en klar overvægt af kontanthjælpsmodtagere over 30 år, som modtager en fuld kontanthjælp (**se appendiks, figur 20**). Alligevel er der en markant tendens til at de føler sig underbemidlede, og stifter gæld (Schmidt, 2012).

Kort om den statistiske analyse

Jeg har i forbindelse med den statistiske analyse lavet et filter, der sørger for at respondenterne har svaret at de er på kontanthjælp.

I det følgende vil jeg lave en række krydstabeller for at undersøge hvorvidt alder, uddannelse eller andre variable har indflydelse på kontanthjælpsmodtagernes følelser i forbindelse med deres økonomiske problemer. Jeg har i forbindelse med alder rekodet denne variabel i tre kategorier: 19-24 år, 25-29 år og 30-64 år. Årsagen til denne rekodning er at de tre kategorier repræsenterer tre forskellige kontanthjælpssatser, hvor 19-24 år er den laveste, 25-29 år er den mellemste og 30 år eller derover er den højeste sats. Derudover er alle ”ved ikke” svarkategorier fjernet, idet disse forstyrrer sammenhængene i forbindelse med en ordinalskaleret analyse.

I forbindelsen med bearbejdelsen af data, så benytter jeg Gamma-tests, idet variablene jeg arbejder med er ordinal skaleret, altså rangordnet. Den ønskede signifikans i forhold til gamma er $<0,05$, hvilket betyder at hvis signifikansen er højere end en fem procents afvigelse, så afvises H_a og H_0 antages for at være sandsynlig. Gamma-testen antager at der er en sammenhæng imellem de krydsede variable⁸, hvis sammenhængen er tilfældig, så er der tale om en insignifikant gamma-test, hvor signifikansen er $>0,05$. I gamma-testen ligger gamma-koefficienten imellem -1 og 1, gamma-koefficienten illustrerer styrken af sammenhængene, hvor -1 og 1 vil være en henholdsvis perfekt negativ og en perfekt positiv sammenhæng.

⁷ Det mellemste niveau for kontanthjælpsmodtagere, hvor det højeste niveau er forbeholdt kontanthjælpsmodtagere der er fyldt 30 år eller er fyldt 25 år og forsørger børn

⁸ Gamma-testen antager at H_a er sandsynlig og H_0 er tilfældig.

Statistisk analyse af kontanthjælpsmodtagernes forhold

Fysiske omstændigheder

Alder

Alder i treskala * 272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle Crosstabulation

			272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle				Total
			Ja, ofte	Ja, nogle gange	Ja, men sjældent	Nej, aldrig	
Alder i treskala	19-24 år	Count	7	10	3	18	38
		% within Alder i treskala	18,4%	26,3%	7,9%	47,4%	100,0%
	25-29 år	Count	10	14	4	26	54
		% within Alder i treskala	18,5%	25,9%	7,4%	48,1%	100,0%
	30-64 år	Count	86	97	46	134	363
		% within Alder i treskala	23,7%	26,7%	12,7%	36,9%	100,0%
Total	Count	103	121	53	178	455	
	% within Alder i treskala	22,6%	26,6%	11,6%	39,1%	100,0%	

Figur 15

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,139	,088	-1,591	,112
	Spearman Correlation	-,075	,047	-1,597	,111 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,067	,047	-1,440	,151 ^c
N of Valid Cases		455			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 16

I de følgende figurer (figur 15 og 16), undersøges kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation i forhold til deres alder, årsagen til alder tages med er forskellen i mængden af de sociale ydelser de modtager.

Som det fremgår af Figur 15, så er de ældre kontanthjælpsmodtagere en smule mere presset end de yngre kontanthjælpsmodtagere. Men det er ikke muligt at finde en sammenhæng som det fremgår af nedenstående figur (figur 16). Idet signifikansen er meget ringe, den burde være på $<0,05$. En signifikans på

0,112, betyder at der er 11,2 % af gangene udtrækkes et andet resultat, hvilket betyder at der er en relativ stor risiko for at sammenhængen er tilfældig.

Signifikans-værdien kan ses i den ovenstående gamma-test (figur 16), der er tale om en insignifikant sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes alder og økonomiske problemer. Idet der ikke er tale om en signifikant sammenhæng, afvises den alternative hypotese og nul-hypotesen anses som værende sandsynlig. Rettere sagt, så påvirker alder ikke kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation, på trods af at satserne er højere des ældre kontanthjælpsmodtagerne er.

Alder i treskala * 273. Har den økonomiske situation gennem det sidste år tilladt, at du har haft mulighed for at betale en uventet ekstraregning på f.eks. 4.000 kr.? Crosstabulation

			273. Har den økonomiske situation gennem det sidste år tilladt, at du har haft mulighed for at betale en uventet ekstraregning på f.eks. 4.000 kr.?		Total
			Ja	Nej	
Alder i treskala	19-24 år	Count	8	26	34
		% within Alder i treskala	23,5%	76,5%	100,0%
	25-29 år	Count	19	29	48
		% within Alder i treskala	39,6%	60,4%	100,0%
	30-64 år	Count	64	288	352
		% within Alder i treskala	18,2%	81,8%	100,0%
Total	Count	91	343	434	
	% within Alder i treskala	21,0%	79,0%	100,0%	

Figur 17

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,332	,111	2,461	,014
	Spearman Correlation	,132	,053	2,775	,006 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,102	,051	2,127	,034 ^c
N of Valid Cases		434			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 18

I de ovenstående figurer (figur 17 og 18), undersøges alder i forhold til hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har mulighed for at betale en ekstra regning på 4.000 kr. eller ej.

Som det kan ses ud fra Figur 17, så tegnes der et mærkværdigt billede, hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 19-24 år, kan under $\frac{1}{4}$ af dem betale en ekstra regning på 4.000 kr. Det ser bedre ud hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 25-29 år, hvor over $\frac{1}{3}$ af dem kan betale en ekstra regning på 4.000 kr. Det er dog værst ved kontanthjælpsmodtagerne imellem 30-64 år, hvor under $\frac{1}{5}$ af dem kan betale en ekstra regning på 4.000 kr.

Der er ligeledes tale om en ret god sammenhæng, som det ses i Figur 18, så er signifikansen på 0,014 og gamma-koefficienten på 0,332. Hvilket betyder at der er en reel sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes alder og deres evne til at betale en ekstra regning på 4.000 kr. Des ældre kontanthjælpsmodtagerne er des svære har de ved at betale en ekstra regning på 4.000 kr. Den mellemste alderskategori er dog mærkværdig i den forstand at de har den bedste mulighed for at betale en ekstra regning af alle alderskategorier.

Alder i treskala * 274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi Crosstabulation

			274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi				
			Meget sikker	Rimelig sikker	Lidt usikker	Meget usikker	
Alder i treskala	19-24 år	Count	7	11	11	8	37
		% within Alder i treskala	18,9%	29,7%	29,7%	21,6%	100,0%
	25-29 år	Count	5	18	20	8	51
		% within Alder i treskala	9,8%	35,3%	39,2%	15,7%	100,0%
	30-64 år	Count	18	82	126	123	349
		% within Alder i treskala	5,2%	23,5%	36,1%	35,2%	100,0%
	Total	Count	30	111	157	139	437
		% within Alder i treskala	6,9%	25,4%	35,9%	31,8%	100,0%

Figur 19

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,332	,081	3,782	,000
	Spearman Correlation	,184	,047	3,906	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,183	,051	3,884	,000 ^c
N of Valid Cases		437			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 20

I de to ovenstående figurer (figur 19 og 20), undersøges alder i forhold til kontanthjælpsmodtagernes syn på deres økonomi 3-5 år ud i fremtiden.

Ud fra Figur 19 kan der hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 19-24 år ses at 47,3 % føler sig meget sikre eller rimelig sikre for deres økonomiske fremtid, 50 % af dem føler sig lidt usikre eller meget usikre for deres fremtid. Kigger man på kontanthjælpsmodtagerne imellem 25-29 år kan det ses at 42,6 % føler sig meget sikre eller rimelig sikre for deres økonomiske fremtid, og 51,8 % af dem føler sig lidt usikre eller meget usikre for deres økonomiske fremtid. Hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 30-64 år føler blot 27,4 % af dem sig meget sikre eller rimelig sikre for deres økonomiske fremtid, hele 68,2 % af dem føler sig enten lidt usikre eller meget usikre i forhold til deres økonomiske fremtid.

Kigger man på Figur 20, kan man se at der er en god sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes alder og deres syn på fremtiden. Gamma-testen er signifikant til $<0,00$, og gamma-værdien er på 0,332, hvilket er en rimelig stærk sammenhæng. Der er altså sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes alder og syn på deres økonomiske fremtid. Der kan være en række årsager til at det forholder sig på den måde. For det første kan det argumenteres at de yngre kontanthjælpsmodtagere (19-24 år og 25-29 år) kan ses frem til en forhøjelse af deres sociale ydelser inden for fem år, hvorimod de ældre kontanthjælpsmodtagere (30 år eller ældre) har nået maksimalydelsen og derfor ikke ser forandring i deres økonomiske situation, hvis de bliver på kontanthjælp. For det andet, kan det argumenteres at des yngre kontanthjælpsmodtagerne er, des færre forpligtelser har de (i gennemsnit). Derudfra kan det argumenteres at de har bedre mulighed for at skabe en mere positiv fremtid, igennem eksempelvis uddannelse end de ældre kontanthjælpsmodtagere har.

Alder i treskala * 261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den Crosstabulation

			261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den					Total
			Meget dårligere end gennemsnittet	Lidt dårligere end gennemsnittet	Som gennemsnittet	Lidt bedre end gennemsnittet	Meget bedre end gennemsnittet	
Alder i treskala	19-24 år	Count	13	15	7	3	0	38
		% within Alder i treskala	34,2%	39,5%	18,4%	7,9%	0,0%	100,0%
	25-29 år	Count	20	22	8	2	1	53
		% within Alder i treskala	37,7%	41,5%	15,1%	3,8%	1,9%	100,0%
	30-64 år	Count	169	122	46	12	5	354
		% within Alder i treskala	47,7%	34,5%	13,0%	3,4%	1,4%	100,0%
Total	Count	202	159	61	17	6	445	
	% within Alder i treskala	45,4%	35,7%	13,7%	3,8%	1,3%	100,0%	

Figur 21

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,179	,086	-1,981	,048
	Spearman Correlation	-,094	,047	-1,994	,047 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,084	,048	-1,771	,077 ^c
N of Valid Cases		445			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 22

I de to ovenstående figurer (figur 21 og 22), undersøges alder i forhold til kontanthjælpsmodtagernes vurdering af deres økonomiske situation, set i forhold til andre danskere på deres alder.

Det kan hurtigt ses i Figur 21 at der tegnes et negativt billede, hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 19-24 år føler 73,7 % sig lidt eller meget dårligere stillet end gennemsnittet, hvoraf kun 26,3 % føler sig enten lige så godt stillet som gennemsnittet eller lidt bedre (hvoraf 7,9 % føler sig bedre stillet end gennemsnittet). Hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 25-29 år føler 79,2 % sig lidt eller meget dårligere stillet end gennemsnittet, og 20,8 % føler sig enten lige så godt stillet som gennemsnittet eller lidt bedre stillet (hvoraf 5,7 % der føler sig bedre stillet end gennemsnittet). Hos kontanthjælpsmodtagerne imellem 30-64 år føler 82,2 % sig meget dårligere eller lidt dårligere stillet end gennemsnittet, kun 17,8 % af dem føler sig enten lige så godt stillet som gennemsnittet eller lidt bedre stillet end gennemsnittet (hvoraf 4,8 % føler sig bedre stillet end gennemsnittet).

Der er ligeledes tale om en signifikant sammenhæng (0,048) imellem kontanthjælpsmodtagernes alder og deres vurdering af deres økonomiske situation i forhold til andre danskere. Selve sammenhængen er negativ og relativt svag (-0,179). Den negative sammenhæng betyder at der er en tendens til at des ældre kontanthjælpsmodtagerne er, des værre stillet føler de sig i forhold til andre danskere på deres alder. Hvilket giver god mening, idet erfaring har en stor indvirkning på lønforhold og jobmuligheder (Akademikernes Jobbank, 2007).

Ud fra de ovenstående tabeller (figur 15-21) er der en god mængde sammenhænge imellem kontanthjælpsmodtagernes alder og deres økonomiske situation, der er en tendens til at des ældre man er des mere negativ er ens økonomiske situation.

Næste række figurer vil være fokuseret på hvorvidt man har børn i husstanden, og hvilken betydning disse har for økonomien. Særligt her udarbejdes en række krydstabeller med fokus på at undersøge hvorvidt der

er en sammenhæng imellem det at have børn og den økonomiske situation. Idet jeg kunne forestille mig at børn kunne være en årsag til den økonomiske situation.

Børn

Hjemmeboende børn * 272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle Crosstabulation

			272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle				Total
			Ja, ofte	Ja, nogle gange	Ja, men sjældent	Nej, aldrig	
Hjemmeboende børn	Ja	Count	50	54	20	82	206
		% within Hjemmeboende børn	24,3%	26,2%	9,7%	39,8%	100,0%
	Nej	Count	53	67	33	96	249
		% within Hjemmeboende børn	21,3%	26,9%	13,3%	38,6%	100,0%
Total		Count	103	121	53	178	455
		% within Hjemmeboende børn	22,6%	26,6%	11,6%	39,1%	100,0%

Figur 23

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,024	,073	,329	,742
	Spearman Correlation	,015	,047	,330	,742 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,017	,047	,354	,724 ^c
N of Valid Cases		455			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 24

I de to ovenstående figurer, undersøges forholdet imellem at forsøge børn og hvorvidt der er økonomiske problemer i hensyn til de løbende udgifter i husstanden.

Figur 23: Ud fra tabellen kan det ses at 60,2 % af kontanthjælpsmodtagere har haft problemer med at betale de løbende udgifter. De resterende 39,8 % af kontanthjælpsmodtagerne med børn har ikke oplevet problemer med at betale de løbende udgifter. For kontanthjælpsmodtagere uden børn har 61,4 % af kontanthjælpsmodtagerne uden børn oplevet problemer med at betale de løbende udgifter. De resterende 38,6 % af kontanthjælpsmodtagerne uden børn har ikke haft problemer med at betale de løbende udgifter. Der skal dog tages højde for at kontanthjælpsmodtagerne med børn (24,3 %) oftere har oplevet problemer med at betale de løbende udgifter end kontanthjælpsmodtagere uden børn (21,3 %). Ud fra tabellen er frekvensen af problemer med at betale de løbende udgifter lavere hos kontanthjælpsmodtagere uden

børn, end hos kontanthjælpsmodtagere med børn. Forskellen imellem de kontanthjælpsmodtagere med børn og uden børn i forhold til de løbende udgifter er dog minimal.

Kigger man på figur 23, så er der overhovedet ingen sammenhæng at finde imellem hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har børn og hvorvidt de har problemer med at betale de løbende udgifter og signifikansen er på 0,742. Hvilket betyder at sammenhængen der er fundet (0,024) med høj sandsynlighed er tilfældig.

Hjemmeboende børn * 273. Har den økonomiske situation gennem det sidste år tilladt, at du har haft mulighed for at betale en uventet ekstraregning på f.eks. 4.000 kr.? Crosstabulation

			273. Har den økonomiske situation gennem det sidste år tilladt, at du har haft mulighed for at betale en uventet ekstraregning på f.eks. 4.000 kr.?		Total
			Ja	Nej	
Hjemmeboende børn	Ja	Count % within Hjemmeboende børn	45 23,0%	151 77,0%	196 100,0%
	Nej	Count % within Hjemmeboende børn	46 19,3%	192 80,7%	238 100,0%
Total		Count % within Hjemmeboende børn	91 21,0%	343 79,0%	434 100,0%

Figur 25

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,109	,117	,920	,358
	Spearman Correlation	,044	,048	,924	,356 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,044	,048	,924	,356 ^c
N of Valid Cases		434			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 26

I de to ovenstående figurer (figur 25 og 26) undersøges der hvorvidt der er sammenhæng imellem at forsørge børn og betale en uventet ekstraregning på 4.000 kr.

Figur 25: Det kan i figur 25 ses at kontanthjælpsmodtagerne med børn har lidt bedre mulighed for at betale en uventet ekstra regning på 4.000 kr. Der er dog tale om en relativ marginal forskel. Af de kontanthjælpsmodtagere der har børn, kan 23 % betale en uventet ekstra regning på 4.000 kr. Og de resterende 77 % af kontanthjælpsmodtagerne med børn kan ikke betale en uventet ekstra regning på 4.000 kr. Hos de kontanthjælpsmodtagere uden børn, kan 19,3 % betale en uventet ekstra regning på 4.000 kr. og 80,7 % af kontanthjælpsmodtagerne uden børn kan ikke betale en uventet ekstra regning på 4.000 kr.

Der er ikke tale om en signifikant sammenhæng, idet signifikansen er 0,358 (se figur 26), sammenhængen er ligeledes meget svag, idet gamma-koefficienten blot er 0,109. Der er altså ikke sammenhæng imellem at have børn som kontanthjælpsmodtager og evnen til at betale en uventet regning på 4.000 kr.

Hjemmeboende børn * 274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi Crosstabulation

			274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi				Total
			Meget sikker	Rimelig sikker	Lidt usikker	Meget usikker	
Hjemmeboende børn	Ja	Count	8	56	73	61	198
		% within Hjemmeboende børn	4,0%	28,3%	36,9%	30,8%	100,0%
	Nej	Count	22	55	84	78	239
		% within Hjemmeboende børn	9,2%	23,0%	35,1%	32,6%	100,0%
Total		Count	30	111	157	139	437
		% within Hjemmeboende børn	6,9%	25,4%	35,9%	31,8%	100,0%

Figur 27

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,005	,075	-,069	,945
	Spearman Correlation	-,003	,048	-,069	,945 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,018	,047	-,366	,715 ^c
N of Valid Cases		437			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 28

I de to ovenstående figurer (figur 27 og 28), undersøges forholdet imellem det at forsørge børn og hvordan kontanthjælpsmodtagerne ser deres økonomiske situation i fremtiden.

Figur 27: Hos kontanthjælpsmodtagerne med børn, føler 32,3 % at de har en rimelig sikker eller meget sikker økonomisk fremtid, hvoraf 67,7 % af kontanthjælpsmodtagerne ser en lidt usikker eller meget usikker økonomisk fremtid. Af kontanthjælpsmodtagerne uden børn, føler 32,2 % at de har en meget sikker eller rimelig sikker fremtid. Og 67,7 % af kontanthjælpsmodtagerne uden børn føler at de har en lidt usikker eller meget usikker økonomisk fremtid.

Der er som det fremgår af figur 28, ikke tale om nogen sammenhæng imellem hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har børn og deres syn på deres økonomiske fremtid. Som det ses med en signifikans på 0,945, så er der tale om en tilfældig gamma-koefficient, som har stor sandsynlighed for at ændres ved endnu en udtrækning af variablene.

Hjemmeboende børn ^ 261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den Crosstabulation

			261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den					Total
			Meget dårligere end gennemsnittet	Lidt dårligere end gennemsnittet	Som gennemsnittet	Lidt bedre end gennemsnittet	Meget bedre end gennemsnittet	
Hjemmeboende børn	Ja	Count	76	81	32	11	2	202
		% within Hjemmeboende børn	37,6%	40,1%	15,8%	5,4%	1,0%	100,0%
	Nej	Count	126	78	29	6	4	243
		% within Hjemmeboende børn	51,9%	32,1%	11,9%	2,5%	1,6%	100,0%
Total		Count	202	159	61	17	6	445
		% within Hjemmeboende børn	45,4%	35,7%	13,7%	3,8%	1,3%	100,0%

Figur 29

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,229	,075	-2,978	,003
	Spearman Correlation	-,140	,047	-2,967	,003 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,121	,047	-2,571	,010 ^c
N of Valid Cases		445			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 30

I de to ovenstående figurer (figur 29 og 30), undersøges forholdet imellem at have børn og hvordan kontanthjælpsmodtagerne føler sig økonomisk stillet i forhold til jævnaldrene danskere.

Figur 29: Hos kontanthjælpsmodtagerne med børn, føler 77,7 % sig meget dårligere eller lidt dårligere stillet end middelaldrene danskere, 22,2 % føler sig lige så godt stillet, lidt bedre stillet eller meget bedre stillet end middelaldrene danskere (6,4 % føler sig bedre stillet end middelaldrene danskere). Hos kontanthjælpsmodtagerne uden børn, føler 84 % sig meget dårligere eller lidt dårligere stillet end middelaldrene danskere. Hvoraf 16 % føler sig ligeså godt, lidt bedre eller meget bedre stillet end middelaldrene danskere.

Der er en ret god negativ sammenhæng imellem hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har børn og hvordan de føler at deres økonomiske situation er sammenlignet med andre danskere på samme alder. Gamma-koefficienten er -0,229, og er signifikant til 0,003. Selve sammenhængen virker mærkværdig, idet der i de øvrige tre tabeller ikke var nogen sammenhæng imellem børn og kontanthjælpsmodtagernes økonomi. Det kan formodes at børn har en positiv indvirkning, i form af glæde, når man sammenligner sig med andre danskere. Men derudover findes der ikke nogen god forklaring på hvorfor eller hvordan denne sammenhæng er opstået, det er muligt at respondenterne ikke har læst hele spørgsmålet og ikke ved det har at gøre med økonomi.

Der er som tidligere skrevet tale om en række mærkværdige resultater, på den ene side er der ikke nogen sammenhæng imellem det at have børn og kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation. Hvilket må formodes at betyde at de kontanthjælpsmodtagere som har børn, bliver tilstrækkeligt økonomisk kompenseret for den økonomiske merudgift som børn medfører. På den anden side ser kontanthjælpsmodtagere med børn sig som værende økonomisk bedre stillet end kontanthjælpsmodtagere uden børn, i forhold til andre middelaldrene danskere. Det er ud fra disse resultater derfor svært at drage en konklusion på hvilken betydning børn har for kontanthjælpsmodtagerne økonomi, men alt andet lige, ser det ikke ud til at have børn, påvirker kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation.

I det næste afsnit undersøges kontanthjælpsmodtagernes sociale omstændigheder, altså deres mulighed for at interagere med familie og venner. I forbindelse med dette kontrolleres der for kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation og hvilken betydning den økonomiske situation har for deres muligheder for socialinteraktion.

Sociale omstændigheder

Familie

Ud fra diverse artikler (Kjær, 2012) (Schmidt, 2012), formodes der at være en sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes sociale interaktion og deres økonomiske situation. Hvilket betyder at kontanthjælpsmodtagere med en negativ økonomisk situation formodes at se deres familie og venner mindre end kontanthjælpsmodtagere med en positiv økonomisk situation.

274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi * 235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)? Crosstabulation

% within 274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi

		235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)?								Total
		Bor sammen med forældre eller søskende	Omtrent dagligt	Omtrent hver uge, men ikke daglig	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	Nogle gange om året, men ikke hver måned	En gang om året	Sjældnere	Har ingen nær familie	
274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi	Meget sikker	3,3%	13,3%	53,3%	20,0%	3,3%		6,7%		100,0%
	Rimelig sikker	4,5%	16,4%	44,5%	11,8%	11,8%	1,8%	0,9%	8,2%	100,0%
	Lidt usikker	2,6%	17,9%	33,3%	22,4%	10,3%	3,2%	3,2%	7,1%	100,0%
	Meget usikker	2,2%	14,4%	31,7%	18,0%	13,7%	2,9%	12,2%	5,0%	100,0%
Total		3,0%	16,1%	37,0%	18,2%	11,3%	2,5%	5,7%	6,2%	100,0%

Figur 31

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,149	,052	2,852	,004
	Spearman Correlation	,133	,047	2,795	,005 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,132	,045	2,772	,006 ^c
N of Valid Cases		435			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 32

I figur 31 og 32 undersøges kontanthjælpsmodtagernes økonomiske fremtid i forhold til hvor ofte de mødes med deres familie.

Som det fremgår af figur 31, så mødes 89,9 % af de kontanthjælpsmodtagere der har en meget sikker økonomisk fremtid, med deres familie mindst en gang om måneden. De resterende 10,1 % af kontanthjælpsmodtagerne der har en meget sikker økonomisk fremtid, mødes enten sjældnere med deres familie, eller har de ikke nær familie. Hos de kontanthjælpsmodtagere med en rimelig sikker fremtid, mødes 77,2 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 22,8 % mødes med deres familie sjældnere, eller har de ikke nær familie. Af de kontanthjælpsmodtagere der ser en lidt

usikker økonomisk fremtid, mødes 76,2 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden. De resterende 23,8 % af dem, mødes med deres familie sjældnere, eller har de ikke nær familie. Hos de kontanthjælpsmodtagere som ser en meget usikker økonomisk fremtid, mødes 66,3 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden. De resterende 23,7 % mødes med deres familie sjældnere, eller har de ikke nær familie.

Der kan ud fra figur 32, ses en svag sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes økonomiske fremtid, og hvor ofte de mødes med deres nær familie. Gamma-koefficienten er 0,149 og signifikant til <0,04. Hvilket kan betyde at kontanthjælpsmodtagernes interaktion med deres familie, til en hvis grad, er afhængig af kontanthjælpsmodtagernes økonomiske fremtid.

261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den * 235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)? Crosstabulation

% within 261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den

		235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)?								Total
		Bor sammen med forældre eller søskende	Omtrent dagligt	Omtrent hver uge, men ikke daglig	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	Nogle gange om året, men ikke hver måned	En gang om året	Sjældnere	Har ingen nær familie	
261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den	Meget dårligere end gennemsnittet	1,5%	19,9%	32,3%	19,9%	12,4%	2,5%	6,0%	5,5%	100,0%
	Lidt dårligere end gennemsnittet	4,4%	17,0%	37,7%	16,4%	10,1%	2,5%	5,7%	6,3%	100,0%
	Som gennemsnittet	6,7%	5,0%	45,0%	13,3%	13,3%	1,7%	8,3%	6,7%	100,0%
	Lidt bedre end gennemsnittet	5,9%	11,8%	47,1%	23,5%			5,9%	5,9%	100,0%
	Meget bedre end gennemsnittet		33,3%	16,7%		33,3%			16,7%	100,0%
Total		3,4%	16,7%	36,3%	17,6%	11,5%	2,3%	6,1%	6,1%	100,0%

Figur 33

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,007	,056	-,124	,901
	Spearman Correlation	-,006	,047	-,123	,902 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,004	,049	,094	,925 ^c
N of Valid Cases		443			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 34

I de ovenstående figurer (figur 33 og 34) undersøges frekvensen af kontanthjælpsmodtagernes familiebesøg, i forhold til hvordan de ser sig selv økonomisk i forhold til jævnaldrene personer.

Figur 33: Af de kontanthjælpsmodtagere, der betragter sig selv som værende meget dårligere stillet end gennemsnittet, så mødes 73,6 % af dem med deres nære familie, mindst en gang om måneden (figur 33). De resterende 26,4 % mødes enten med deres familie sjældnere, eller har de ikke nær familie. Af de kontanthjælpsmodtagere der er lidt dårligere stillet end gennemsnittet, mødes 75,5 % med deres nær familie mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 24,5 % mødes enten sjældnere med deres familie eller har de ikke nær familie. De kontanthjælpsmodtagere der føler sig som gennemsnittet, mødes 70 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 30 % mødes sjældnere med deres familie, eller har de ikke nær familie. Hos de kontanthjælpsmodtagere der ser sig som lidt bedre end gennemsnittet, mødes 88,3 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 11,7 % af dem mødes med deres familie sjældnere eller har de ikke nær familie. De kontanthjælpsmodtagere, som føler sig meget bedre økonomisk end gennemsnittet, mødes 50 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden, og de resterende 50 % af dem mødes en sjældnere med deres familie, eller har de ikke nær familie.

Der kan desværre ikke ses en sammenhæng imellem hvordan kontanthjælpsmodtagerne ser sig selv økonomisk i forhold til jævnaldrene danskere og hvor meget de besøger deres familie. Som det fremgår af figur 32, så er signifikans-niveau 0,901 og gamma-koefficienten er kun -0,007. Så det er ikke muligt at generalisere over disse figurer.

272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle ' 235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)? Crosstabulation

% within 272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle

		235. Hvor ofte mødes du med din nære familie (dvs. forældre, søskende og udeboende børn)?								
		Bor sammen med forældre eller søskende	Omtrent dagligt	Omtrent hver uge, men ikke daglig	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	Nogle gange om året, men ikke hver måned	En gang om året	Sjældnere	Har ingen nær familie	Total
272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle	Ja, ofte		14,6%	36,9%	14,6%	12,6%	4,9%	10,7%	5,8%	100,0%
	Ja, nogle gange	3,3%	23,3%	36,7%	15,8%	6,7%	0,8%	6,7%	6,7%	100,0%
	Ja, men sjældent	7,7%	19,2%	25,0%	21,2%	11,5%	3,8%	5,8%	5,8%	100,0%
	Nej, aldrig	4,0%	11,3%	38,4%	21,5%	14,7%	1,7%	3,4%	5,1%	100,0%
Total		3,3%	16,2%	36,1%	18,4%	11,7%	2,4%	6,2%	5,8%	100,0%

Figur 35

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,019	,050	-,379	,705
	Spearman Correlation	-,017	,046	-,369	,713 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,054	,046	-1,154	,249 ^c
N of Valid Cases		452			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 36

De ovenstående figurer (figur 35 og 36) er udarbejdet, med det formål at undersøge hvorvidt kontanthjælpsmodtagernes økonomiske udgifter, påvirker deres mulighed for at se deres familie.

Figur 35: Af de kontanthjælpsmodtagere der ofte har problemer med at dække de løbende udgifter, mødes 66 % af dem med deres familie mindst en gang om måneden (figur 35). Dog er der 34 % af de samme kontanthjælpsmodtagere, der ser deres familie sjældnere, eller har de ikke familie. De kontanthjælpsmodtagere der nogle gange har problemer med at dække de løbende udgifter, ser 79,1 % af dem deres familie mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 20,9 % ser deres familie sjældnere, eller har de ikke familie. Hos de kontanthjælpsmodtagere der sjældent har problemer med at betale de løbende udgifter, ser 73,1 % deres familie mindst en gang om måneden. Hvoraf de resterende 26,9 % ser deres familie sjældnere, eller har de ikke familie. Af de kontanthjælpsmodtagere der aldrig har haft problemer med at betale de løbende udgifter, ser 75,2 % deres familie mindst en gang om måneden. Hvoraf de resterende 24,8 % ser deres familie sjældnere, eller har de ikke familie.

Som det fremgår af figur 36, så er der ikke sammenhæng imellem hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har råd til at betale de løbende udgifter og frekvensen de ser deres familie. Signifikansen er 0,705, så den er langt fra signifikant, og gamma-koefficienten er kun -0,019.

Venner

274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi * 236. Hvor ofte mødes du med dine venner? Crosstabulation

% within 274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi

		236. Hvor ofte mødes du med dine venner?							Total
		Omtrent dagligt	Omtrent hver uge, men ikke daglig	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	Nogle gange om året, men ikke hver måned	En gang om året	Sjældnere	Har ingen venner	
274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi	Meget sikker	26,7%	43,3%	26,7%			3,3%		100,0%
	Rimelig sikker	22,5%	43,2%	21,6%	2,7%	1,8%	1,8%	6,3%	100,0%
	Lidt usikker	19,7%	47,8%	17,2%	7,6%	1,3%	1,9%	4,5%	100,0%
	Meget usikker	23,7%	36,0%	18,7%	6,5%	0,7%	2,9%	11,5%	100,0%
	Total	22,2%	42,6%	19,5%	5,5%	1,1%	2,3%	6,9%	100,0%

Figur 37

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,076	,058	1,296	,195
	Spearman Correlation	,064	,049	1,329	,184 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,103	,046	2,164	,031 ^c
N of Valid Cases		437			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 38

I de ovenstående figurer (figur 37 og 38) undersøges hvorvidt kontanthjælpsmodtagernes økonomiske fremtid, påvirker hvor ofte de mødes med deres venner.

Figur 37: Af de kontanthjælpsmodtagere der ser en meget sikker økonomisk fremtid, mødes 96,7 % af dem med deres venner, mindst en gang om måneden (figur 38). Blot 3,3 % af dem mødes sjældnere med deres venner. Hos de kontanthjælpsmodtagere der ser en rimelig sikker fremtid, mødes 87,3 % med deres venner mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 12,7 % mødes sjældnere med deres venner, ellers har de ikke venner. Af de kontanthjælpsmodtagere der ser en lidt usikker fremtid, mødes 84,7 % med deres venner mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 15,3 % mødes sjældnere med deres venner, eller har de ikke venner. Hos de kontanthjælpsmodtagere der ser en meget usikker fremtid, mødes 78,4 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden. De resterende 11,6 % mødes med deres venner sjældnere, eller har de ikke venner.

Som det kan ses ud fra figur 38, så er der ikke tale om en signifikant sammenhæng imellem hvor ofte kontanthjælpsmodtagerne mødes med deres venner og deres økonomiske fremtid. Der kan dog ud fra tabellen ses en tendens til at de kontanthjælpsmodtagere der ser en mere positiv fremtid, mødes oftere med deres venner, end de der ser en mere negativ fremtid. Dog er der en uoverensstemmelse imellem de kontanthjælpsmodtagere der føler sig mest usikre og så det generelle billede. Selvom de føler sig meget usikre omkring deres fremtid, er der stadig 23,7 % af dem der ser deres venner dagligt. De er altså nummer to i kategorien "Omtrent dagligt", hvor kontanthjælpsmodtagerne med en meget sikker fremtid er nummer et, med 26,7 %.

261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den ' 236. Hvor ofte mødes du med dine venner? Crosstabulation

% within 261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den

		236. Hvor ofte mødes du med dine venner?							Total
		Omtrent dagligt	Omtrent hver uge, men ikke daglig	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	Nogle gange om året, men ikke hver måned	En gang om året	Sjældnere	Har ingen venner	
261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den	Meget dårligere end gennemsnittet	24,8%	38,6%	18,8%	5,9%	1,0%	2,5%	8,4%	100,0%
	Lidt dårligere end gennemsnittet	20,1%	47,2%	20,1%	5,0%	0,6%	1,9%	5,0%	100,0%
	Som gennemsnittet	24,6%	41,0%	16,4%	8,2%			9,8%	100,0%
	Lidt bedre end gennemsnittet	17,6%	41,2%	29,4%		5,9%	5,9%		100,0%
	Meget bedre end gennemsnittet	16,7%	66,7%	16,7%					100,0%
Total		22,7%	42,5%	19,3%	5,6%	0,9%	2,0%	7,0%	100,0%

Figur 39

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,011	,061	-,187	,852
	Spearman Correlation	-,009	,048	-,188	,851 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,035	,044	-,737	,461 ^c
N of Valid Cases		445			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 40

I de ovenstående figurer (figur 39 og 40) undersøges hvorvidt der er sammenhæng imellem frekvensen kontanthjælpsmodtagerne mødes med deres venner og hvordan de ser deres økonomiske situation i forhold til jævnaldrene danskere.

Figur 39: Af de kontanthjælpsmodtagere der ser sig selv som meget dårligere stillet end gennemsnittet, mødes 82,2 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden (figur 39). De resterende 17,8 %

mødes med deres venner sjældnere, eller har de ikke venner. De kontanthjælpsmodtagere der ser sig som lidt dårligere end gennemsnittet, mødes 87,4 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden. De resterende 12,6 % mødes med deres venner sjældnere, eller har de ikke venner. De kontanthjælpsmodtagere der ser sig som gennemsnittet, mødes 82 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 18 % mødes med deres venner sjældnere, eller har de ikke venner. Af de kontanthjælpsmodtagere der ser sig som lidt bedre end gennemsnittet, mødes 88,4 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden. De resterende 11,6 % mødes med deres venner sjældnere, eller har de ikke venner at mødes med. De kontanthjælpsmodtagere der ser sig som meget bedre end gennemsnittet, mødes 100 % af dem med deres venner, mindst en gang om måneden. Der er ikke nogen af dem der mødes sjældnere med deres venner, eller ikke har venner.

Som det kan ses i figur 40, så er der ikke sammenhæng imellem hvor ofte kontanthjælpsmodtagerne besøger deres venner og hvordan de vurderer de er stillet økonomisk i forhold til jævnaldrene danskere. Signifikansen er 0,852 og gamma-koefficienten er -0,011.

272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle * 236. Hvor ofte mødes du med dine venner?
Crosstabulation

% within 272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle

		236. Hvor ofte mødes du med dine venner?							Total
		Omtrent dagligt	Omtrent hver uge, men ikke daglig	Omtrent hver måned, men ikke hver uge	Nogle gange om året, men ikke hver måned	En gang om året	Sjældnere	Har ingen venner	
272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle	Ja, ofte	22,3%	39,8%	16,5%	7,8%	1,0%	3,9%	8,7%	100,0%
	Ja, nogle gange	24,0%	44,6%	19,8%	4,1%	0,8%	1,7%	5,0%	100,0%
	Ja, men sjældent	26,9%	38,5%	15,4%	7,7%	3,8%	3,8%	3,8%	100,0%
	Nej, aldrig	20,8%	42,7%	21,3%	4,5%	0,6%	1,1%	9,0%	100,0%
Total		22,7%	42,1%	19,2%	5,5%	1,1%	2,2%	7,3%	100,0%

Figur 41

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,007	,056	,119	,905
	Spearman Correlation	,006	,048	,120	,904 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,003	,049	-,064	,949 ^c
N of Valid Cases		454			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 42

I de følgende to figurer (figur 41 og 42) undersøges forholdet imellem hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har haft problemer med at betale de løbende udgifter og hvor ofte de ser deres venner.

Figur 41: De kontanthjælpsmodtagere der har ofte har haft problemer med at betale de løbende udgifter mødes 78,6 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden. De resterende 21,4 % mødes med deres venner sjældnere eller har de ikke venner. Af de kontanthjælpsmodtagere der nogle gange har haft problemer med at dække de løbende udgifter, mødes 88,5 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden, hvoraf de resterende 11,5 % mødes med deres venner sjældnere eller har de ikke venner. De kontanthjælpsmodtagere der sjældent har haft problemer med at dække de løbende udgifter, mødes 80,8 % af dem med deres venner mindst en gang om måneden. De resterende 19,2 % mødes med deres venner sjældnere eller har de ikke venner. Af de kontanthjælpsmodtagere, der aldrig har haft problemer med at dække de løbende udgifter, mødes 84,8 % af dem med deres venner en gang om måneden. De resterende 15,2 % mødes med deres venner sjældnere eller har de ikke venner.

Som de kan ses i figur 42, er der heller ikke her tale om en signifikant sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes evne til at dække de løbende udgifter og frekvensen de besøger deres venner. Signifikansen er insignifikant med en værdi på 0,905 og gamma-koefficienten er meget lav, kun 0,007.

Ved første øjekast kan jeg ikke forstå hvor der er så begrænset sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation og deres forhold til familie og venner. Når der er så mange artikler der beskriver kontanthjælpsmodtagernes mangel på penge til at holde fødselsdag, foruden penge til at holde jul og købe gaver til andre (Schmidt, 2012). Men det gik op for mig, at spørgsmålene er stillet i forhold til deres overordnede økonomiske situation, og derfor er det meget sandsynligt de ikke tænker over de "små" ting som det at fejre fødselsdag og holde jul. Hvilket ligeledes er en svaghed ved selve spørgeskemaet, de små økonomiske problemer i forbindelse med fattigdom er lettere at analysere og beskrive end de overordnede generelle spørgsmål. Spørgsmål som:

I hvor høj grad har du haft problemer med at holde fødselsdag på grund af din økonomiske situation? Eller hvorledes har din økonomiske situation påvirket din mulighed for at deltage i sociale arrangementer, såsom at gå i biografen eller spise ude?

Sådanne spørgsmål efterfulgt af en række generelle spørgsmål, vil være med til at skabe et bedre overblik over kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation. Idet et spørgsmål om hvordan kontanthjælpsmodtagerne ser deres økonomiske situation i forhold til andre danskere, eller hvordan de ser deres økonomi i fremtiden blot er deres eget estimat. Det fortæller ikke reelt set noget om hvordan deres økonomi hænger sammen, spørgsmålene forklarer heller ikke hvilke problemer de har. De viser heller ikke omfanget af deres problemer. Dog er spørgsmålet i forbindelse med hvorvidt de har mulighed for at købe

de basale goder, såsom mad, betale husleje med videre, et godt spørgsmål. Men der mangler stadig spørgsmål der er tættere på de dagligdagsproblemer de har.

Samfundsmæssige omstændigheder

I det følgende vil jeg analysere hvorvidt der er en sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes økonomiske forhold og social klasse og hvorvidt der er sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes økonomiske forhold og følelse af skam.

Socialklasse

261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den * 260. Der tales ofte om, at der eksisterer forskellige samfundsgrupper eller sociale klasser Crosstabulation

% within 261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den

		260. Der tales ofte om, at der eksisterer forskellige samfundsgrupper eller sociale klasser												Total
		0. Laveste sociale klasse	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10. Øverste sociale klasse	Ved ikke	
261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den	Meget dårligere end gennemsnittet	13,4%	9,0%	9,0%	20,4%	10,0%	22,9%	5,5%	4,0%	0,5%		1,0%	4,5%	100,0%
	Lidt dårligere end gennemsnittet	5,7%	3,1%	6,9%	11,9%	19,5%	32,7%	5,0%	5,0%	2,5%	1,3%	1,3%	5,0%	100,0%
	Som gennemsnittet	8,3%	1,7%	1,7%	3,3%	10,0%	46,7%	8,3%	6,7%	1,7%	1,7%	1,7%	8,3%	100,0%
	Lidt bedre end gennemsnittet	12,5%		6,3%		6,3%	43,8%	12,5%		18,8%				100,0%
	Meget bedre end gennemsnittet					20,0%	20,0%				20,0%	20,0%	20,0%	100,0%
Total		9,8%	5,4%	7,0%	14,1%	13,4%	30,4%	5,9%	4,5%	2,0%	0,9%	1,4%	5,2%	100,0%

Figur 43

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,312	,051	5,973	,000
	Spearman Correlation	,274	,046	5,963	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,075	,052	1,571	,117 ^c
N of Valid Cases		441			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 44

De to ovenstående tabeller (figur 43 og 44) undersøger forholdet mellem social klasse og hvordan kontanthjælpsmodtagernes syn på deres økonomi i forhold til jævnaldrene danskere.

Figur 43: Af de kontanthjælpsmodtagere der har svaret "meget dårligere end gennemsnittet", føler 61,8 % at de tilhører en socialklasse under gennemsnittet (0-4), hvoraf de resterende 38,2 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10)(figur 44). De kontanthjælpsmodtagere der har svaret "lidt dårligere end gennemsnittet", føler 47,1 % at de tilhører en socialklasse under gennemsnittet (0-4), hvoraf de resterende 52,9 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der har svaret "som gennemsnittet", føler 25 % af dem at de tilhører en

socialklasse under gennemsnittet (0-4), hvoraf de resterende 75 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der har svaret "lidt bedre end gennemsnittet", føler 25,1 % af dem at de tilhører en socialklasse under gennemsnittet (0-4), hvoraf de resterende 74,9 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). Hos de kontanthjælpsmodtagere der har svaret "meget bedre end gennemsnittet", føler 20 % at de tilhører en socialklasse under gennemsnittet (4), hvoraf de resterende 80 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10).

Som det fremgår af figur 44, så er der tale om en signifikant sammenhæng imellem socialklasse og hvordan kontanthjælpsmodtagerne føler sig økonomisk stillet i forhold til jævnaldrene danskere. Sammenhængen er signifikant til $<0,00$ og er relativ stærk, med en gamma-koefficient på 0,312. Hvilket betyder, at hver gang socialklasse stiger i kategori, så stiger økonomisk situation i kategori, og modsat. Det betyder at de kontanthjælpsmodtagere der føler sig økonomisk presset, i forhold til jævnaldrene danskere, vil ligeledes placere sig i de lavere sociale klasser. Og de kontanthjælpsmodtagere der føler at deres økonomiske situation er god, vil placere sig i de højere sociale klasser.

274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi * 260. Der tales ofte om, at der eksisterer forskellige samfundsgrupper eller sociale klasser Crosstabulation

% within 274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi

		260. Der tales ofte om, at der eksisterer forskellige samfundsgrupper eller sociale klasser											Ved ikke	Total
		0. Laveste sociale klasse	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10. Øverste sociale klasse		
274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi	Meget sikker	6,7%	3,3%		6,7%	13,3%	40,0%	6,7%	6,7%	6,7%	6,7%		3,3%	100,0%
	Rimelig sikker	4,6%	3,7%	5,5%	12,8%	12,8%	36,7%	5,5%	4,6%	4,6%	0,9%	1,8%	6,4%	100,0%
	Lidt usikker	9,0%	5,2%	4,5%	19,4%	18,1%	23,9%	7,1%	5,8%	0,6%		1,3%	5,2%	100,0%
	Meget usikker	13,8%	8,0%	13,0%	13,0%	9,4%	27,5%	5,1%	2,9%	1,4%	0,7%	1,4%	3,6%	100,0%
Total		9,3%	5,6%	7,2%	14,8%	13,7%	29,4%	6,0%	4,6%	2,3%	0,9%	1,4%	4,9%	100,0%

Figur 45

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,216	,049	-4,333	,000
	Spearman Correlation	-,203	,047	-4,301	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,053	,045	-1,107	,269 ^c
N of Valid Cases		432			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 46

I de to ovenstående tabeller (figur 45 og 46), undersøges forholdet imellem kontanthjælpsmodtagernes vurdering af deres fremtidige økonomiske situation i forhold til hvor de placere sig i socialklasse.

Figur 45: De kontanthjælpsmodtagere der har svaret at deres økonomiske situation er "meget sikker", føler 30 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvoraf de resterende 70 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). Hos de kontanthjælpsmodtagere der har svaret "rimelig sikker", føler 39,4 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvoraf de resterende 60,6 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der har svaret "lidt usikker", føler 56,2 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvoraf de resterende 43,8 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). Af de kontanthjælpsmodtagere der har svaret "meget usikker", føler 57,2 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvoraf de resterende 42,8 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10).

Som det fremgår af figur 46, så er der en signifikant negativ sammenhæng imellem socialklasse og hvordan kontanthjælpsmodtagerne ser deres økonomiske fremtid. Sammenhæng er signifikant til $<0,00$, og er moderat stærk, med en gamma-koefficient på $-0,216$. Hvilket medfører at hver gang en af kategorierne stiger, falder den anden kategori. Det betyder at der kontanthjælpsmodtagere der føler sig sikre økonomisk ligeledes vil placere sig i højere sociale klasser, hvor de kontanthjælpsmodtagere der føler sig usikre, vil placere sig i lavere sociale klasser.

272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle * 260. Der tales ofte om, at der eksisterer forskellige samfundsgupper eller sociale klasser
Crosstabulation

% within 272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle

		260. Der tales ofte om, at der eksisterer forskellige samfundsgupper eller sociale klasser											Ved ikke	Total
		0. Laveste sociale klasse	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10. Øverste sociale klasse		
272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle	Ja, ofte	16,7%	4,9%	8,8%	19,6%	13,7%	17,6%	5,9%	3,9%	2,0%	1,0%	1,0%	4,9%	100,0%
	Ja, nogle gange	5,0%	7,6%	8,4%	16,0%	15,1%	33,6%	2,5%	2,5%	1,7%		1,7%	5,9%	100,0%
	Ja, men sjældent	3,8%	5,8%	11,5%	21,2%	15,4%	30,8%	1,9%	5,8%	1,9%			1,9%	100,0%
	Nej, aldrig	10,2%	4,0%	4,0%	7,9%	10,7%	33,9%	9,0%	5,6%	2,8%	1,7%	1,7%	8,5%	100,0%
Total		9,6%	5,3%	7,1%	14,2%	13,1%	29,8%	5,8%	4,4%	2,2%	0,9%	1,3%	6,2%	100,0%

Figur 47

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,200	,051	3,941	,000
	Spearman Correlation	,189	,048	4,079	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,070	,048	1,480	,139 ^c
N of Valid Cases		450			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 48

De ovenstående to figurer (figur 47 og 48), undersøger forholdet imellem kontanthjælpsmodtagernes mulighed for at dække de løbende udgifter og hvor de vil placere sig i forhold til socialklasse.

Figur 47: De kontanthjælpsmodtagere der ofte har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 63,7 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvoraf de resterende 26,3 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der nogle gange har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 52,1 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvorimod de resterende 47,9 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). Hos de kontanthjælpsmodtagere der har svaret at de sjældent har problemer med at dække de løbende udgifter, føler 57,7 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvoraf de resterende 42,3 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10). Af de kontanthjælpsmodtagere der aldrig har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 36,8 % at de tilhører en lavere socialklasse (0-4), hvorimod de resterende 63,2 % føler at de tilhører en gennemsnitlig eller højere socialklasse (5-10).

De fremgår af figur 48 at der er en signifikant positiv sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes evne til at dække de løbende udgifter og den sociale klasse de føler at de tilhører. Idet sammenhængen er positiv, betyder det at des svære kontanthjælpsmodtagerne har haft ved at dække de løbende udgifter, des lavere socialklasse føler de at de tilhører.

Gamma-koefficienten er relativ stærk, med en styrke på 0,2, og selve sammenhængen er signifikant til $<0,000$. Der er dog en kategori der falder lidt uden for sammenhængen, de kontanthjælpsmodtagere der har svaret at de sjældent har haft problemer med at dække de løbende udgifter, har den største procentandel i de lavere sociale klasser (0-4). Dog er det vigtigt at notere, at deres distribution er primært i socialklasse 2, 3 og 4, de har den mindste gruppering i socialklasse 0 og relativt få i socialklasse 1. Men sammenhængen virker stadig mærkværdig i forhold til de tre andre kategorier (ofte, nogle gange og aldrig) hvor sammenhængen nærmest er perfekt.

Følelse af skam

274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi * 81.e. Hvor stort et problem er en følelse af, at nogen ser ned på én? Crosstabulation

% within 274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi

		81.e. Hvor stort et problem er en følelse af, at nogen ser ned på én?												Total
		0. Oplever det slet ikke som et problem eller en ulempe for dig selv	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10. Oplever det personligt som et meget stort problem	Ved ikke	
274. Hvis vi kigger 3-5 år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomi	Meget sikker	30,0%	10,0%	10,0%	6,7%		10,0%		10,0%	10,0%	3,3%	10,0%		100,0%
	Rimelig sikker	30,6%	1,8%	9,0%	6,3%	2,7%	11,7%	4,5%	3,6%	7,2%	2,7%	18,9%	0,9%	100,0%
	Lidt usikker	23,6%	0,6%	3,8%	7,6%	1,3%	12,7%	6,4%	9,6%	15,9%	3,8%	14,0%	0,6%	100,0%
	Meget usikker	20,1%	1,4%	4,3%	2,9%		12,9%	2,9%	6,5%	11,5%	7,2%	28,1%	2,2%	100,0%
	Total	24,7%	1,8%	5,7%	5,7%	1,1%	12,4%	4,3%	7,1%	11,9%	4,6%	19,5%	1,1%	100,0%

Figur 49

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	,200	,050	3,930	,000
	Spearman Correlation	,188	,048	3,988	,000 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	,123	,043	2,588	,010 ^c
N of Valid Cases		437			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 50

I de to ovenstående figurer (figur 49 og 50) undersøges sammenhængen imellem kontanthjælpsmodtagernes vurdering af deres økonomiske fremtid i forhold til hvordan de oplever det at blive set ned på som et problem (skam).

Af de kontanthjælpsmodtagere der føler at deres økonomiske fremtid er meget sikker, føler 56,7 % ikke at det er et problem at blive set ned på (0-4), de resterende 43,3 % føler at det er et moderat eller større problem (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der føler sig rimelig sikre i forhold til deres økonomiske fremtid, føler 50,4 % ikke at det er et problem at blive set ned på (0-4), de resterende 49,6 % føler at det er et moderat eller større problem (5-10). Hos de kontanthjælpsmodtagere der føler at deres økonomiske fremtid er lidt usikker, føler 36,9 % at det ikke er et problem at bliver set ned på, hvorimod de resterende 73,1 % føler at det er et moderat eller stort problem at blive set ned på (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der vurderer at deres økonomiske fremtid er meget usikker, føler 28,7 % at de ikke er et problem at de bliver set ned på (0-4), hvorimod de resterende 71,3 % føler at de er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10).

Som det fremgår af figur 50, er der en signifikant positiv sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes vurdering af deres økonomiske fremtid og hvordan de oplever at blive set ned på som et problem. Da sammenhængen er positiv, betyder det at des værre kontanthjælpsmodtagerne føler deres økonomiske fremtid er, des værre er det at blive set ned på. Det kan altså argumenteres at de skammer sig over deres økonomiske situation, på trods af, at denne situation i de fleste tilfælde ikke er selvforskyldt (Hansen, 2004).

Selve sammenhængen er relativ stærk, med en gamma-koefficient på 0,2 og den er signifikant til <0,000. I forhold til denne sammenhæng, så er der ikke umiddelbart kategorier der falder udenfor. Idet dem der føler sig meget sikre omkring deres økonomiske fremtid, ligeledes føler mindre skam end dem der er rimelig sikre. Det samme kan siges imellem de øvrige kategorier (rimelig sikker vs. lidt usikker osv).

261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den * 81.e. Hvor stort et problem er en følelse af, at nogen ser ned på én?
Crosstabulation

% within 261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den

		81.e. Hvor stort et problem er en følelse af, at nogen ser ned på én?												Total
		0. Oplever det slet ikke som et problem eller en ulempe for dig selv	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10. Oplever det personligt som et meget stort problem	Ved ikke	
261. Hvis du sammenligner dig med andre danskere på omtrent samme alder som dig selv, hvordan er så din økonomiske situation? Er den	Meget dårligere end gennemsnittet	19,3%	2,0%	5,0%	5,4%	1,0%	12,4%	4,5%	7,4%	12,4%	5,9%	22,8%	2,0%	100,0%
	Lidt dårligere end gennemsnittet	25,2%	1,3%	6,9%	6,9%	1,3%	13,8%	4,4%	8,2%	13,2%	2,5%	15,1%	1,3%	100,0%
	Som gennemsnittet	42,6%	1,6%	6,6%	3,3%	1,6%	9,8%	3,3%	3,3%	6,6%	8,2%	13,1%		100,0%
	Lidt bedre end gennemsnittet	23,5%	5,9%		5,9%		17,6%		5,9%	5,9%		29,4%	5,9%	100,0%
	Meget bedre end gennemsnittet	50,0%						16,7%		16,7%		16,7%		100,0%
Total		25,2%	1,8%	5,6%	5,6%	1,1%	12,6%	4,3%	7,0%	11,7%	4,7%	18,9%	1,6%	100,0%

Figur 51

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,170	,054	-3,160	,002
	Spearman Correlation	-,152	,048	-3,237	,001 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,058	,054	-1,215	,225 ^c
N of Valid Cases		445			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 52

I de ovenstående figurer (figur 51 og 52) undersøges forholdet imellem hvordan kontanthjælpsmodtagerne vurderer sig selv økonomisk i forhold til jævnaldrene danskere, og hvorvidt de oplever det at blive set ned på som et problem.

Figur 51: Af de kontanthjælpsmodtagere der føler at de er dårlige økonomisk stillet end jævnaldrene danskere, føler 32,7 % ikke at det er et problem at blive set ned på (0-4), hvorimod de resterende 67,3 % ser det som et moderat eller stort problem at blive set ned på (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der føler sig lidt dårligere økonomisk stillet end jævnaldrene danskere, føler 41,6 % ikke at det er et problem at blive set ned på, hvorimod de resterende 58,4 % føler at det er et moderat eller stort problem (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der føler sig lige så godt økonomisk stillet som deres jævnaldrene danskere, føler 55,7 % ikke at det er et problem at de bliver set ned på (0-4). Hvorimod de resterende 44,3 % føler at det er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10). Af de kontanthjælpsmodtagere der føler sig lidt bedre stillet økonomisk, end deres jævnaldrene, føler 35,3 % ikke at det er et problem at de bliver set ned på (0-4), hvorimod de resterende 64,7 % føler at det er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der føler sig meget bedre end gennemsnittet, føler 50 % ikke at det er et problem at de bliver set ned på (0-4), hvorimod de resterende 50 % ser det som et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10).

Det fremgår af figur 52, at der er en relativ svag negativ signifikant sammenhæng imellem hvordan kontanthjælpsmodtagerne føler sig økonomisk stillet i forhold til jævnaldrene danskere, og hvordan de føler det er at blive set ned på. Det betyder at de kontanthjælpsmodtagere der føler at de er meget dårligere økonomisk stillet end jævnaldrene danskere, ligeledes syntes det er et større problem at blive set ned på. Hvorimod de kontanthjælpsmodtagere der føler sig meget bedre stillet end jævnaldrene danskere, vil se det som et mindre problem at blive set ned på.

Sammenhængen er dog relativ svag, idet gammakoefficienten blot er -0,170, men sammenhængen er dog stadig yderst signifikant, idet signifikansen er 0,002.

272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle * 81.e. Hvor stort et problem er en følelse af, at nogen ser ned på én? Crosstabulation

% within 272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle

		81.e. Hvor stort et problem er en følelse af, at nogen ser ned på én?											Total
		0. Oplever det slet ikke som et problem eller en ulempe for dig selv	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10. Oplever det personligt som et meget stort problem	
272. Er det i løbet af det sidste år hændt, at husstanden havde svært ved at betale de løbende udgifter til mad, husle	Ja, ofte	17,5%	1,9%	7,8%	3,9%		18,4%	5,8%	3,9%	13,6%	3,9%	19,4%	100,0%
	Ja, nogle gange	28,1%		5,8%	8,3%	0,8%	9,9%	4,1%	10,7%	8,3%	6,6%	14,0%	100,0%
	Ja, men sjældent	25,0%		3,8%	5,8%	1,9%	5,8%	7,7%	11,5%	9,6%		26,9%	100,0%
	Nej, aldrig	28,1%	3,4%	4,5%	5,1%	1,7%	12,9%	2,2%	4,5%	12,9%	5,1%	18,5%	100,0%
Total		25,3%	1,8%	5,5%	5,7%	1,1%	12,6%	4,2%	6,8%	11,5%	4,6%	18,5%	100,0%

Figur 53

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,056	,047	-1,192	,233
	Spearman Correlation	-,056	,046	-1,185	,237 ^c
Interval by Interval	Pearson's R	-,083	,044	-1,781	,076 ^c
N of Valid Cases		454			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Figur 54

I de to ovenstående figurer (figur 53 og 54) undersøges forholdet imellem kontanthjælpsmodtagernes evne til at dække de løbende udgifter og hvorvidt de oplever problemer med at blive set ned på.

Figur 54: De kontanthjælpsmodtagere der ofte har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 31,1 % ikke at det er et stort problem at de bliver set ned på (0-4), hvoraf de resterende 78,9 % føler at det er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10). Af de kontanthjælpsmodtagere der nogle gange har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 43 % ikke at det er et større problem at de bliver set ned på (0-4). De resterende 67 % føler at det er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10). De kontanthjælpsmodtagere der sjældent har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 36,5 % ikke at det er et større problem at de bliver set ned på (0-4), hvorimod de resterende 63,5 % føler at det er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10). Af de kontanthjælpsmodtagere der aldrig har haft problemer med at dække de løbende udgifter, føler 42,8 % ikke at det er et større problem at de bliver set ned på. De resterende 67,2 % føler dog at det er et moderat eller stort problem at de bliver set ned på (5-10).

Som det fremgår af figur 54, så er der ikke sammenhæng imellem kontanthjælpsmodtagernes evne til at dække de løbende udgifter og hvorvidt de opfatter det som et problem at de bliver set ned på.

Signifikansen er ikke signifikant idet den ligger på 0,233, og gamma-koefficienten er heller ikke særlig stærk, med en værdi på -0,056.

Der i forbindelse med de samfundsmæssige omstændigheder ret mange signifikante sammenhænge at finde i forhold til de økonomiske problemer og den måde kontanthjælpsmodtagerne føler i forhold til at blive set ned på. Der er ligeledes mange sammenhænge i forhold til kontanthjælpsmodtagernes økonomiske problemer og deres vurdering af hvilken sociale klasse de føler at de tilhører. Der er altså en sammenhæng imellem de fysiske omstændigheder og de samfundsmæssige omstændigheder, hvor de økonomiske problemer som kontanthjælpsmodtagerne oplever, påvirker deres samfundsmæssige omstændigheder. Sammenhængene kunne dog være bedre, hvilket formodes at skyldes spørgsmålene, som er meget generelle. Der bliver spurgt til hvilken socialklasse kontanthjælpsmodtagerne tilhører og hvor stort et problem en følelse af at blive set ned på er. Det havde været bedre, hvis der havde været mere end et spørgsmål i forbindelse med begge disse spørgsmål. Eksempelvis kunne det være interessant at vide, hvorfor kontanthjælpsmodtagerne føler at de bliver set ned på, er det konsekvenser forbundet med deres økonomiske situation? Eller er det forbundet med en idé om dovenskab, i forbindelse med tanken om at alle der ønsker et arbejde kan få et arbejde. Det vides med andre ord ikke hvorfor kontanthjælpsmodtagerne bliver set ned på, det eneste der vides er hvor stort et problem det er. Der er ligeledes brug for en uddybelse af konceptet bag socialklasse, hvorfor har kontanthjælpsmodtageren placeret sig i netop den socialklasse, er det på grund af den økonomiske situation, er det en konsekvens af at være arbejdsløs eller noget helt tredje?

Analyse af resultaterne

Økonomiske omstændigheder

Jeg har i forbindelse med den statistiske analyse af kontanthjælpsmodtagerne, fundet en række interessante sammenhænge, blandt andet i forhold til alder og kontanthjælpsmodtagernes fysiske omstændigheder. Den antagelse jeg arbejdede ud fra forudsagde at des højere en sats kontanthjælpsmodtageren modtager, des bedre føler han sig i forhold til hans økonomiske situation. Den sammenhæng viste sig dog at være modsat, idet de ældre kontanthjælpsmodtagere (over 30 år), følte at de var mere økonomiske pressede end de yngre kontanthjælpsmodtagere (under 30 år). Samtidig viste det sig ligeledes at kontanthjælpsmodtagerne mellem 25-29 år, er meget bedre økonomisk stillede end både de kontanthjælpsmodtagere under 25 år, men ligeledes overfor kontanthjælpsmodtagerne over 30 år. Jeg kunne ikke finde en adækvat forklaring på hvorfor det var midtergruppen der var bedst stillet, jeg antog at det hang sammen med en højere ydelse (end kontanthjælpsmodtagerne under 25 år) og færre forpligtelser end de kontanthjælpsmodtagere over 30 år (børn f.eks.). Men da jeg undersøgte kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation i forhold til børn, fandt jeg meget få sammenhænge. Det var blandt andet ikke svære for kontanthjælpsmodtagere med børn at dække de løbende udgifter. Størstedelen af de sammenhænge jeg formodede der var, var insignifikante, med undtagelse af en sammenhæng. Det viste sig at kontanthjælpsmodtagere med børn, ser mere positivt på deres økonomiske situation sammenlignet med jævnaldrene danskere, end kontanthjælpsmodtagere uden børn. Hvilket reelt set betyder at kontanthjælpsmodtagere med børn har ligeså gode, eller bedre økonomiske forhold end kontanthjælpsmodtagere uden børn.

Derfor må det antages, at de kontanthjælpsmodtagere der har børn, bliver kompenseret tilpas igennem de tillæg de får, foruden deres kontanthjælp. Den eneste anden årsag til at kontanthjælpsmodtagere over 30 år føler sig værre stillet end de øvrige kontanthjælpsmodtagere, er den gensidige forsørgerpligt, men det har ikke været muligt at finde data der understøtter denne antagelse. Hvis den gensidige forsørgerpligt er skyld i de ældre kontanthjælpsmodtageres (over 30 år) økonomiske situation, så vil kontanthjælpsreformen 2013, have udbredt disse økonomiske problemer til de mellemste kontanthjælpsmodtagere (25-29 år). Men det er som sagt desværre kun spekulationer.

Det generelle billede af kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation er dog tydeligt, kontanthjælpsmodtagerne er økonomisk set, underbemidlede. Størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne har økonomiske problemer i forbindelse med at dække de løbende udgifter og har ikke mulighed for at betale en ekstra regning på 4.000 kr. Derudover ser kontanthjælpsmodtagerne ligeledes en usikker økonomisk fremtid. Kontanthjælpsmodtagernes helbred tegner ligeledes et negativt billede, hvor blot

halvdelen føler at de har et rimeligt eller bedre helbred. Hvilket i sig selv er et skræmmende billede i en universel velfærdsstat. Deres helbredstilstand kan dog ligeledes være en konsekvens af dårlig diæt, som yderligere kan være en konsekvens af deres økonomiske situation. Men der er igen desværre ikke uddybet i spørgeskemaet, hvorfor eller hvad der kan være årsagen til kontanthjælpsmodtagernes helbredssituation.

Sociale omstændigheder

I forbindelse med de sociale omstændigheder, gik jeg ud fra den antagelse at der ville være mange sammenhænge mellem kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation og deres mulighed for at fastholde og udvikle nye sociale relation. Det har dog været svært at finde sammenhænge i forbindelse med de sociale omstændigheder, der er generelt set ikke signifikante sammenhænge imellem kontanthjælpsmodtagernes sociale relation og deres økonomiske situation. Den eneste sammenhæng jeg har fundet er i forbindelse med kontanthjælpsmodtagernes vurdering af deres økonomiske fremtid og deres relationer til deres familie. Kontanthjælpsmodtagere der er usikre om deres økonomiske fremtid, har en tendens til at mødes mindre med deres familie, end kontanthjælpsmodtagere der føler sig relativt sikre i forbindelse med deres økonomiske fremtid. Der har dog generelt set ikke været spørgsmål nok, til at skabe et godt grundlag for at vurdere kontanthjælpsmodtagernes sociale omstændigheder. Der er som tidligere nævnt (se side 72) brug for nogle mere konkrete spørgsmål, som kan give et bedre billede af kontanthjælpsmodtagernes sociale interaktioner og deres mulighed for at vedligeholde og udvikle sociale forhold.

Det har været svært at finde et generelt billede, idet der kun er tale om én enkelt sammenhæng, som reelt set kunne betragtes som værende tilfældig eller spuriøs, idet alle øvrige sammenhænge i forbindelse med kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer og deres økonomiske situation har været yderst insignifikante. Der kan derfor ikke generaliseres over kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer og hvorvidt deres økonomiske situation påvirkes af denne, derfor afvises antagelsen, men dog med grund i mangel på data og ikke nødvendigvis, at teorien er forkert.

Samfundsmæssige omstændigheder

Jeg arbejdede med den antagelse at kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation ville påvirke deres vurdering af hvilken socialklasse de tilhører og hvilken betydning det har for dem at blive set ned på. Den antagelse viste sig at være ganske valid, idet der har været mange signifikante sammenhænge i forbindelse med de samfundsmæssige omstændigheder, herunder skam og socialklasse. De sammenhænge jeg fandt viser, at kontanthjælpsmodtagere der har økonomiske problemer, ligeledes har større problemer i forbindelse med at blive set ned på (skam), end de kontanthjælpsmodtagere der ikke har problemer med deres økonomiske situation. Det samme gælder for socialklasse, de kontanthjælpsmodtagere der føler at

deres økonomiske situation er ustabil, vil ligeledes placere sig i lavere sociale klasser, end de kontanthjælpsmodtagere der føler at de har en stabil økonomisk situation.

Kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation påvirker derfor de samfundsmæssige omstændigheder i høj grad, dog ville det være bedre med spørgsmål der mere konkret tog udgangspunkt i kontanthjælpsmodtagernes muligheder. Særligt i forbindelse med hvorvidt deres fysiske omstændigheder (helbred, økonomi, forpligtelser) påvirker deres muligheder i forbindelse med uddannelse. Jeg ser uddannelse og muligheden for uddannelse som en markant del af fattigdomsproblematikken, da uddannelse som førnævnt giver mulighed for at bryde den sociale klasse og forbedre sin tilværelse (Marshall, 2003) (Bourdieu, 1986). Uddannelse i sig selv medfører flere jobmuligheder, højere lønninger og dermed mulighed for at forbedre sine livsvilkår (Arbejderbevægelsens Erhvevsråd, 2014). Derfor mener jeg at muligheden for at uddanne sig er meget vigtig for at bekæmpe fattigdom, særligt i Danmark og rigere nationalstater.

Analyse af teorien

Der er en lang række positive og negative tendenser ved min fattigdomsdefinition. Jeg er sådan set tilfreds med de resultater jeg har fundet ved benyttelse af definitionen, men det har været svært at vise de sociale omstændigheders betydning. Årsagen til dette formodes at være at de er blevet negligeret, på grund af kontanthjælpsmodtagernes alvorlige økonomiske problemer. Det kan dog ligeledes argumenteres at spørgsmålene i de to datasæt jeg arbejdede med, ikke er optimale til at undersøge de sociale omstændigheder. Spørgsmålene i forbindelse med de sociale omstændigheder er alt for generelle, idet der blot bliver spurgt til, hvor ofte kontanthjælpsmodtagerne mødes med deres familie og venner. Der bliver ikke fulgt op på, hvorfor de mødes ofte eller sjældent, det kunne meget vel skyldes deres fysiske omstændigheder (helbred/økonomi) og/eller deres samfundsmæssige omstændigheder (skam). Det er dog desværre ikke muligt at teste denne hypotese yderligere, idet det eneste spørgsmål i forbindelse med venner og familie, er frekvensen de mødes.

Det bringer mig til det næste punkt, selvom min teori er meget fokuseret på økonomi og fysiske ressourcer, så arbejdede jeg ud fra følgende antagelse: *Mangel på økonomiske ressourcer er en følge af fattigdom, og ikke alene en årsag*. Det eneste tidspunkt penge og materielle ressourcer, er en årsag til fattigdom, er når fattigdom defineres som værende dyb fattigdom, hvor der ikke er mulighed for at opfylde de mest basale behov såsom vand, mad, varme, bolig og lignende. De økonomiske ressourcer blev dog mere vigtige i forbindelse med kontanthjælpsmodtagerne og fattigdom, idet det viste sig at mange af dem var presset i forbindelse med at opfylde de løbende udgifter. Hvilket ligeledes var årsagen til mit stærke fokus på økonomi i casen. De oplever dyb fattigdom, hvilket betyder at mange af niveauerne i modellen bliver

mindre vigtige. De resterende dele af modellen (sociale og samfundsmæssige omstændigheder) er dog stadig brugbare i forbindelse med at udvikle policy, idet modellen kan benyttes trin for trin. Idet policyfokus kan ændres når kontanthjælpsmodtagerne ikke længere oplever dyb fattigdom, så kan der arbejdes videre og forøge deres muligheder for uddannelse og socialinteraktion mv. Da kontanthjælpsmodtagerne er så økonomisk pressede, så kan en forøgelse af de sociale ydelser være med til at skabe en forbedring af deres vilkår. Selvom sociale ydelser skaber en forbedring i dette forhold, kan der dog stadig være grund til at beskæftige sig med øvrige faktorer, idet eksempelvis uddannelse og kontakter kan skabe yderligere mulighed for at finde arbejde og dermed naturligt forbedre kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation.

Styrker og svagheder

Der er mange gode argumenter for at beskæftige sig med muligheder frem for indkomst, for det første undgår man et snævert fokus på økonomiske ressourcer som den eneste løsning. For det andet er der meget teoretisk grundlag for, at argumentere at det er muligt at bryde sociale klasser igennem uddannelse og sociale netværk (Marshall, 2003) (Bourdieu, 1986). For det tredje, så medfører en fattigdomsdefinition med fokus på muligheder, til en dybere forståelse af selve fattigdomsbegrebet (Lister, 2004). Der er dog selvfølgelig også en række svagheder, forbundet med en undersøgelse af fattigdom baseret på muligheder. Undersøgelsen kræver mere dybdegående data og derfor flere ressourcer, samtidig med at selve resultatet ikke bliver særligt sammenligneligt imellem nationalstater. Derudover vil en undersøgelse baseret på muligheder, ligeledes være mere kompleks, besværlig og ressourcekrævende at lave til policy. Idet det ikke længere blot er et spørgsmål om økonomiske ressourcer, men ligeledes øvrige problemstillinger som uddannelse, skam, personlig frihed og mulighed for social interaktion.

Derudover at det ligeledes en svaghed at teorien har et meget komplekst syn på økonomi. Særligt i forbindelse med opdelingen af de forskellige niveauer. Det første niveau, er alene økonomi i forbindelse med at overleve, arbejde og kunne reproducere sig selv (som Rowntree definerer fattigdom). De næste niveauer er reelt set ikke økonomiske, men de kræver at man møder kravene under de fysiske omstændigheder. Der er dog ligeledes kriterier, såsom social interaktion, uddannelse og skam, hvor personers økonomiske situation kan påvirke deres muligheder. Det kunne eksempelvis være mangel på penge til at deltage i sociale arrangementer eller køb af bøger. Alle niveauer i min fattigdomsdefinition, tager udgangspunkt i den absolutte forståelse af fattigdom, idet fattigdom ikke vurderes ud fra personernes muligheder i forhold til en median person, men et mere "objektivt" syn på individuelle personers muligheder. Den er absolut indenfor det undersøgte samfunds grænser, men de sociale og samfundsmæssige omstændigheder er delvist relative, de afhænger af det givne samfunds kontekst. I nogle

samfund er uddannelse ikke en personlig udgift, i andre samfund er det. De samfundsmæssige og sociale omstændigheder er altså relative i den forstand, at de kan variere fra samfund til samfund, men kriterierne vurderes stadig som en absolut størrelse, på individ basis.

Konklusion

Jeg valgte først at lave en præliminær analyse af kontanthjælpsmodtagernes økonomiske vilkår, for at finde ud af hvor fokuset af analysen burde ligge. Det vidste sig at kontanthjælpsmodtagernes økonomi var meget udfordret. Deres økonomiske situation er grunden til at jeg har forsøgt at undersøge de fysiske omstændigheders påvirkning på de sociale og samfundsmæssige omstændigheder. Deres økonomiske situation kan ud fra min teori, være årsagen til at der ikke kan findes særligt mange sammenhænge imellem kontanthjælpsmodtagerne og de sociale og samfundsmæssige omstændigheder. Foruden de sammenhænge der er imellem økonomi og kontanthjælpsmodtagernes følelse af skam og hvor de vil placere sig i sociale klasser.

Der kan ud fra den ovenstående analyse, altså stilles tvivl ved, hvorvidt det reelt set er muligt at skabe en fattigdomsdefinition med basis i muligheder frem for indkomst, primært på grund af manglen på data indenfor området. Men netop manglen på data kan være et udtryk for at interessen for en fattigdomsdefinition baseret på muligheder, er meget lille. Selvom der er et solidt teoretisk grundlag for at lave et projekt baseret muligheder, hvilket fremgår af Sen's forfatterskab (Sen, 1989) (Sen, 1999) (Sen, 1999). En undersøgelse af fattigdom baseret på muligheder er ikke i sig selv, overlegen i forhold til en undersøgelse af fattigdom baseret på indkomst. På mange punkter, er det mere fordelagtigt at benytte en fattigdomsdefinition med fokus på indkomst, idet den for det første fanger mange af de generelle problematikker. For det andet er det nemmere at måle fattigdom ud fra en definition baseret i indkomst, idet der kun er én variabel der skal fokuseres på. Det betyder ikke at fattigdomsdefinition med basis i indkomst, alene beskæftiger sig med indkomst, men blot at afsavn og mangler bliver målt i penge.

Jeg mener at størstedelen af de problemer jeg er stødt på i spørgeskemaerne, er en konsekvens af forskellige metodiske og videnskabsteoretiske udgangspunkter. Der er en klar overvægt af generelle økonomiske spørgsmål, og meget få spørgsmål der ikke har direkte tilknytning til økonomi. Jeg mener dog at benyttelsen af kritisk realisme, som grundlag for en undersøgelse af fattigdom, vil være med til at skabe en bedre forståelse af fænomenet. Særligt i forbindelse med udviklingen af spørgeskemaer, hvor der desværre er en tendens til at overgeneralisere. De tidligere fattigdomsteorier og analyser, mangler altså at undersøge mange forhold i forbindelse med de dybere niveauer af fattigdom (se side 11-13). Der er en reel mangel i forhold til den dybere forståelse af de økonomiske problemer fattige har. Denne påstand kan

understøttes af de ovenstående spørgeskemaer, hvor spørgsmålene der bliver stillet, er alt for generelle, og fanger ikke essensen af fattigdom. De fanger mange af udfordringerne, men på grund af deres generelle natur, så mangler der noget dybere. Det ville være optimalt at lave en undersøgelse baseret på både kvantitativ og kvalitativ data, hvor de samme respondenter benyttes, således det er muligt at se om de generelle problemer har en påvirkning på de mere individuelle problemstillinger.

Min overordnede konklusion på projektet, er at der er fokus på de indkomstbaserede fattigdomsdefinitioner, hvilket ligeledes er med god grund, særligt i forbindelse med de danske kontanthjælpsmodtagere. Jeg formoder at årsagen til at det ikke har været muligt, at finde de resultater jeg forventede, er en konsekvens af det fokus der er på kvantitative analyser af fattigdom. Hvor min undersøgelse efterspurgte en dybere og mere person nær approach, som oftest er af mere kvalitativ natur.

Refleksioner

Der er nogle elementer af de forskellige forskeres teorier jeg har valgt ikke at benytte, årsagen til dette er både med hensyn til at holde et snævert fokus, men ligeledes pladsmangel og et forsøg på at sørge for at modellen ikke bliver alt for kompleks.

Jeg har valgt ikke at benytte hele Sen's teoretiske grundlag bag *the capability approach*, idet det ville tillægge et yderligere lag af kompleksitet til teorien. Og ligeledes ville lægge et ekstraordinært pres på opgaven i forhold til sideantal. Pointen bag Sen's ideer fra hans capability approach, er dog benyttet til at skabe en fattigdomsdefinition, hvor indkomst har en stor betydning, men ikke er alt for betydningsfuld. Jeg benytter ligesom Sen, en absolutkerne, som basis for udviklingen af min fattigdomsteori. Men jeg har valgt at afskrive Townsend's antagelse i forhold til relativ fattigdom, idet der var alt for mange teoretiske problematikker i forbindelse med brugen af denne. Særligt idet bekæmpelsen af fattigdom ville blive reaktionær, idet bestanden af fattige personer er alt for uforudsigelige og foranderlige. Det vil med andre ord, aldrig være den samme gruppe der betragtes som fattige. Derudover medfører Townsend's relative fattigdom en tendens til at give et positivt billede af økonomiske kriser, idet et fald i lønindkomster og afskedigelser vil medføre et fald i den generelle velstand, og derfor vil færre folk være relativt fattige. Selvom dette billede i mange tilfælde ikke giver logisk mening, idet økonomiske kriser i teorien gør at befolkningen bliver fattigere, frem for rigere (Lister, 2004). Jeg har valgt at benytte Rowntree's koncept om en absolutkerne af fattigdom, idet dette koncept giver teorien en yderligere dimension, og gør den i stand til at undersøge samfund og nationalstater, hvor befolkningens fattigdom er en trussel for overlevelsen. Der er dog et teoretiske trade-off, idet jeg accepterer ideen om en absolutkerne, vil det ligeledes medføre at kan have økonomi har betydning for de øvrige trin i modellen (se side 33). Det har eksempelvis været svært

at bevise at de sociale relationer i forbindelse med venner og familie er påvirket af økonomi. Men jeg mener dette trade-off er nødvendigt, idet der i Danmark er eksempler på kontanthjælpsmodtagere, der ikke har mulighed for at holde fødselsdag eller give gaver (Hansen, 2004). Deres sociale relationer kan derfor påvirkes af deres økonomi (Hansen, 2014). Dog betyder dette trade-off ikke at økonomi påvirker alle samfund ligeledes i forbindelse med de sociale og samfundsmæssige omstændigheder. Det er eksempelvis ikke i alle samfund (velfærdsstater), hvor befolkningens økonomi har betydning for: uddannelse, lægebesøg⁹, hospitalsbesøg. Disse er offentlige goder i Danmark, men er ikke nødvendigvis offentlige goder i andre velfærdssystemer, som eksempelvis i USA og generelt de liberale velfærdsstater, hvor det er dyrt at tage en uddannelse (Bridgestock, 2012) og kræver sundhedsforsikring for at dække læge og hospitalsbesøg. Det er derfor godt at have et teoretisk grundlag, der tager højde for variationer i de forskellige velfærdssamfund. Når der tales om fattigdom i Danmark, er det primært i forbindelse med de sociale ydelser og hvad de der arbejder modtager i løn. Hvorudfra de lavere lønnede i Danmark bruges som målestok for en acceptabel grænse for sociale ydelser idet det skal kunne betale sig at arbejde (Jyllandsposten, 2011).

⁹ Lægebesøg er gratis i skrivende stund, men der har været flere forslag angående brugerbetaling, så det kan muligvis skifte.

Appendiks

Statistics

Køn

N	Valid	1518
	Missing	0

Køn

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	K	804	53,0	53,0	53,0
	M	714	47,0	47,0	100,0
	Total	1518	100,0	100,0	

Figur 55

78. Hvad er din samlede årsind

N	Valid	1461
	Missing	57

78. Hvad er din samlede årsindtægt - brutto - dvs. før skat?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Under 100.000 kr.	161	10,6	11,0	11,0
	100.000-149.999 kr.	187	12,3	12,8	23,8
	150.000-199.999 kr.	151	9,9	10,3	34,2
	200.000-249.999 kr.	163	10,7	11,2	45,3
	250.000-299.999 kr.	184	12,1	12,6	57,9
	300.000-399.999 kr.	302	19,9	20,7	78,6
	400.000-499.999 kr.	152	10,0	10,4	89,0
	500.000-599.999 kr.	64	4,2	4,4	93,4
	600.000 kr. eller derover	96	6,3	6,6	99,9
	Ved ikke	1	,1	,1	100,0
	Total	1461	96,2	100,0	
Missing	Uoplyst	57	3,8		
Total		1518	100,0		

Figur 56

71. Man taler nogle gange om, :

N	Valid	1494
	Missing	24

71. Man taler nogle gange om, at der findes forskellige socialgrupper eller samfundsklasser. Hvis du skulle placere dig selv i sådan en samfundsklasse, hvilke af disse skulle det så være?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Underklassen	31	2,0	2,1	2,1
	Arbejderklassen	262	17,3	17,5	19,6
	Højere arbejderklasse / lavere middelklasse	209	13,8	14,0	33,6
	Middelklassen	772	50,9	51,7	85,3
	Højere middelklassen	212	14,0	14,2	99,5
	Overklassen	8	,5	,5	100,0
	Total	1494	98,4	100,0	
Missing	Uoplyst	24	1,6		
Total		1518	100,0		

Figur 57

51. Hvilken skoleuddannelse har du?

N	Valid	1480
	Missing	38

51. Hvilken skoleuddannelse har du?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	7. klasse eller kortere	202	13,3	13,6	13,6
	8. klasse	75	4,9	5,1	18,7
	9. klasse, mellemskoleeksamen	184	12,1	12,4	31,1
	10. klasse, realeksamen	370	24,4	25,0	56,1
	Studentereksamen eller HF	419	27,6	28,3	84,5
	Højere Handelseksamen (HH, HG, HHX) eller højere teknisk eksamen (HTX)	178	11,7	12,0	96,5
	Andet	52	3,4	3,5	100,0
	Total	1480	97,5	100,0	
Missing	Uoplyst	38	2,5		
Total		1518	100,0		

Figur 58

7. Hvilken skoleuddannelse har du selv?

N	Valid	7540
	Missing	4

7. Hvilken skoleuddannelse har du selv?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Under 5 års skolegang	77	1,0	1,0	1,0
	5-6 års skolegang	71	,9	,9	2,0
	7. klasse	1210	16,0	16,0	18,0
	8.-9. klasse uden eksamen	587	7,8	7,8	25,8
	9. klasse med eksamen (Folkeskolens afgangsprøve, 2. real og mellemskoleeksamen)	1058	14,0	14,0	39,8
	10. klasse uden eksamen	143	1,9	1,9	41,7
	10. klasse med eksamen (Folkeskolens udvidede afgangsprøve)	1132	15,0	15,0	56,7
	Realeksamen (3 år)	903	12,0	12,0	68,7
	HF	397	5,3	5,3	74,0
	Studentereksamen (alment gymnasium) - også toårigt studenterkursus	1221	16,2	16,2	90,2
	Højere Handelseksamen (HH) eller HHX	384	5,1	5,1	95,3
	Højere teknisk eksamen eller HTX	79	1,0	1,0	96,3
	Anden	265	3,5	3,5	99,8
	Ved ikke	13	,2	,2	100,0
	Total	7540	99,9	100,0	
Missing	Uoplyst	4	,1		
Total		7544	100,0		

Figur 59

Alder i treskala

N	Valid	479
	Missing	0

Alder i treskala

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 19-24 år	42	8,8	8,8	8,8
25-29 år	55	11,5	11,5	20,3
30-64 år	382	79,7	79,7	100,0
Total	479	100,0	100,0	

Figur 60

Alder i 10 års intervaller

N	Valid	479
	Missing	0

Alder i 10 års intervaller

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 19-28 år	88	18,4	18,4	18,4
29-38 år	124	25,9	25,9	44,3
39-48 år	150	31,3	31,3	75,6
49-58 år	90	18,8	18,8	94,4
59 år eller ældre	27	5,6	5,6	100,0
Total	479	100,0	100,0	

Figur 61

Bibliografi

Akademikernes Jobbank, 2007. *Akademikernes Jobbank*. [Online]

Available at: <http://jobbank.dk/karrierenet/19814/frivilligt-arbejde/frivilligt-arbejde-kan-fremme-lederkarrieren>

[Senest hentet eller vist den 8 December 2014].

Albæk, M. M., 2013. *Danmarks Radio*. [Online]

Available at: <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2013/03/13/111311.htm>

[Senest hentet eller vist den 8 September 2014].

Allardt, E., 1993. Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. I: A. Sen & M. Nussbaum, red. *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, pp. 88-94.

Arbejderbevægelsens Erhvevsråd, 2014. *Fattigdom mærker børns fremtid*, København: AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Beskæftigelsesministeriet, 2013. *Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet*, København: Beskæftigelsesministeriet.

Beskæftigelsesministeriet, 2014. *Beskæftigelsesministeriet*. [Online]

Available at: <http://bm.dk/da/Tal+og+tendenser/Satser+for+2014.aspx>

[Senest hentet eller vist den 27 November 2014].

Boran, A., 2010. *Poverty: Malaise of Development*. 1. udgave red. Chester: Chester Academic Press.

Bourdieu, P., 1986. The forms of capital. I: J. Richardson, red. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, pp. 241-258.

Bridgestock, L., 2012. *Top Universities*. [Online]

Available at: <http://www.topuniversities.com/student-info/student-finance/how-much-does-it-cost-study-us>

[Senest hentet eller vist den 21 December 2014].

Buch-Hansen, H. & Nielsen, P., 2008. *Kritisk realisme*. 1. udgave 3. oplag red. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Citizens' Committee for Children, 2012. *Concentrated Poverty in New York City: An Analysis of the Changing Geographic Patterns of Poverty*, New York: Citizens' Committee for Children.

Clemmensen, L. H., 2010. *Mette Frederiksen (S)*. [Online]
Available at: <http://www.ft.dk/Folketinget/findMedlem/SMEFR.aspx>
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Clemmensen, L. H., 2014. *Folketinget*. [Online]
Available at: <http://www.ft.dk/folketinget/findmedlem/shets.aspx>
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Clemmensen, L. H., 2014. *Folketinget*. [Online]
Available at: <http://www.ft.dk/folketinget/findmedlem/vlaln.aspx>
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Clemmensen, L. H., 2014. *Folketinget*. [Online]
Available at: <http://www.ft.dk/folketinget/findmedlem/dfkrtd.aspx>
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Clemmensen, L. H., 2014. *Folketinget*. [Online]
Available at: http://www.ft.dk/folketinget/findmedlem/sr_klaus_frandsen.aspx
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Clemmensen, L. H., 2014. *Folketinget*. [Online]
Available at: <http://www.ft.dk/folketinget/findmedlem/sfpjod.aspx>
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Clemmensen, L. H., 2014. *Folketinget*. [Online]
Available at: <http://www.ft.dk/folketinget/findmedlem/laansa.aspx>
[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Dannemann, R., Jensen, E. L., Sørensen, K. & Thomsen, A. M., 2012. *Arbejde som en vej ud af fattigdom*, Aalborg: Aalborg Universitet.

Dowler, E. & Leather, S., 2000. Spare some change for a bite to eat? From Primary Poverty to Social Exclusion: the role of food. I: J. Bradshaw & R. Sainsbury, red. *Experiencing Poverty*. Aldershot: Ashgate, pp. 200-218.

Enhedslisten, 2014. *Enhedslistens hjemmeside*. [Online]
Available at: <http://enhedslisten.dk/tema/fattigdom-i-danmark>
[Senest hentet eller vist den 21 Juli 2014].

Faurholdt-Löfvall, C. & Junker, M. S., 2013. *Danmarks Radio*. [Online]

Available at: <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2013/06/07/093351.htm>

[Senest hentet eller vist den 8 Juli 2014].

Fjorside, J. E., 2010. *Jyllands-Posten*. [Online]

Available at: <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE4409669/computerkrav-i-danske-gymnasier/>

[Senest hentet eller vist den 21 November 2014].

Fløtten, T., 2009. Sociologi og socialantropologi. I: E. Brodtkorb & M. Rugkasa, red. *Fattigdom*. København: Munksgaard Danmark, pp. 164-191.

Frølich, T. G., 2013. *Information*. [Online]

Available at: <http://www.information.dk/475333>

[Senest hentet eller vist den 19 November 2014].

Hansen, F. K., 2004. *At eksistere eller at leve*. 1. udgave red. København: Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Hansen, M. H., 2014. *Politiko*. [Online]

Available at: <http://www.politiko.dk/nyheder/v-uanstaendigt-at-kontanthjaelpsmodtagere-ikke-har-raad-til-medicin>

[Senest hentet eller vist den 21 November 2014].

Henriksen, M. & Arnfred, C. E., 2012. *Berlinske Tidende*. [Online]

Available at: <http://www.bt.dk/politik/saa-dyr-er-enhedslistens-15.000-kroners-plan>

[Senest hentet eller vist den 9 September 2014].

Heron, T., 2012. *Folketinget/EU Oplysningen - Overskudslagre*. [Online]

Available at: <http://www.euo.dk/spsv/off/alle/overskudslagre/>

[Senest hentet eller vist den 15 Juli 2014].

Holm-Larsen, S. & Skovgaard-Petersens, V., 2013. *Den Store Danske*. [Online]

Available at:

[http://www.denstoredanske.dk/Erhverv, karriere og ledelse/P%C3%A6dagogik og uddannelse/Danmark%28Uddannelse%29](http://www.denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/P%C3%A6dagogik_og_uddannelse/Danmark%28Uddannelse%29)

[Senest hentet eller vist den 1 December 2014].

Jacobi, S., 2013. *Folketinget - Enhedslisten - Fattigdomsgrænse*. [Online]

Available at:

<http://www.ft.dk/Demokrati/Partier/PartiOversigt/Enhedslisten/politik/Sociale%20forhold/Fattigdomsgrænse.aspx>

[Senest hentet eller vist den 21 Juli 2014].

Jyllandsposten, 2011. *Jyllandsposten*. [Online]

Available at: <http://jyllands-posten.dk/opinion/ordeterdit/ECE4614614/er-carina-fattig-eller-klynker-hun/>

[Senest hentet eller vist den 26 August 2014].

Järvinen, M., 2007. Pierre Bourdieu. I: H. Andersen & L. B. Kaspersen, red. *Klassisk og Moderne Samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 345-366.

Kjær, J. S., 2012. *Politiken*. [Online]

Available at: <http://politiken.dk/oekonomi/privatoekonomi/ECE1740695/studerende-lever-i-fattigdom/>

[Senest hentet eller vist den 8 September 2014].

Kyvsgaards, B., 2011. *Den Store Danske*. [Online]

Available at: http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Kriminologi/stigmatisering

[Senest hentet eller vist den 1 December 2014].

Lister, R., 2004. *Poverty*. 1. udgave red. Cambridge: Polity Press.

Low, J., 2013. *World Giving Index 2013 - A global view of giving trends*, West Malling: Charity Aids Foundation.

Marshall, T. H., 2003. *Medborgerskab og social klasse*. 1. udgave red. København: Hans Reitzels Forlag.

OECD, 2013. *OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics*, s.l.: OECD Publishing.

Olsen, P. B. & Fuglsang, L., 2004. *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. 2. udgave red. Roskilde: Roskilde Universitet.

Power, A., 2003. *The Telegraph*. [Online]

Available at: <http://www.telegraph.co.uk/expat/4190728/Frances-educational-elite.html>

[Senest hentet eller vist den 17 November 2014].

Robeyns, I., 2011. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [Online]

Available at: <http://plato.stanford.edu/entries/capability-approach/>

[Senest hentet eller vist den 4 December 2014].

Schmidt, J. B., 2012. *Ugebrevet A4*. [Online]

Available at: http://www.ugebreveta4.dk/dyb-fattigdom-rammer-flere-danskere_14262.aspx

[Senest hentet eller vist den 1 December 2014].

Sen, A., 1989. Development as Capability Expansion. *Journal of Development Planning* 19, pp. 41-58.

Sen, A., 1999. *Commodities and Capabilities*. 1. udgave red. Wellington: Oxford University Press.

Sen, A., 1999. *Development as Freedom*. 1. udgave red. Wellington: Oxford University Press.

Skovhus, M. R., 2010. *Folketinget - Liberal Alliance*. [Online]

Available at:

<http://www.ft.dk/demokrati/partier/partioversigt/liberal%20alliance/politik/sociale%20forhold/fattigdomsgraense.aspx>

[Senest hentet eller vist den 10 Juli 2014].

Smith, A., 1776. *The Wealth of Nations*. 1. udgave red. London: Methuen & Co. Ltd..

Spicker, P., 2007. *the idea of poverty*. 1. udgave red. Bristol: The Polity Press.

Tamm, D. & Sehested, T., 2009. *Den Store Danske*. [Online]

Available at: http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Romerret/emancipation

[Senest hentet eller vist den 3 December 2014].

The World Bank, 2014. *The World Bank*. [Online]

Available at: <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm?1>

[Senest hentet eller vist den 21 November 2014].

Townsend, P., 1979. *Poverty in the United Kingdom*. 1. udgave red. Aylesbury: Penguin Books Ltd.

Townsend, P., 1992. *The International Analysis of Poverty*. 1. udgave red. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.